

HIF-Rapport

2010:6

Kunnskapsløftet samisk:

Feltarbeid ved fem skoler i nordsamisk område

Mikkel Anders Bongo, Leif Gunnar Eriksen og Sidsel Germeten

Høgskolen i Finnmark

	PUBLIKASJON: HiF-Rapport 2010:6 ISBN: 978-82-7938-158-7 ISSN: 0805-1062
Publikasjonens tittel: Kunnskapsløftet samisk: Feltarbeid ved fem skoler i nordsamisk område	Antall sider: 162 Dato: 29. juni 2010 Pris: kr 85,- ekskl. mva
Forfattere: Mikkel Anders Bongo, Leif Gunnar Eriksen og Sidsel Germeten	Avdeling: Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag
Godkjent av: 1.lektor Ole Martin Johansen, Høgskolen i Finnmark 1.lektor Anitha Eriksson, Høgskolen i Finnmark	
Oppdragsgiver:	Prosjekt:
Utdrag:	
Vi bestiller ____stk av publikasjonen: Navn: _____ Adresse/postnr: _____	

Kunnskapsløftet samisk:

Feltarbeid ved fem skoler i nordsamisk område

Mikkel Anders Bongo

Leif Gunnar Eriksen

Sidsel Germeten

Forord

Denne rapporten presenterer hvordan skoler i og utenfor den samiske språklovens forvaltningsområde arbeider med den samiske læreplanen (LK06S) etter implementering av skolereformen Kunnskapsløftet fra 2006.

Rapporten som foreligger her, går inn på skolenivå og presenterer intervjuer med rektorer, lærere, elever og foreldre, der de forteller hvordan skolene arbeider etter den nye samiske læreplanen. Hovedfokuset er hvordan aktørene i skolen vurderer opplæring i og på samisk etter innføring av LK06S. Vi har også spurt om endringer fra R94/L97S til LK06S, om lærernes kompetanse til å undervise i samisk, om læremiddelsituasjonen og om innhold og arbeidsformer i undervisningen. Det som presenteres her er data fra fem skoler i Finnmark: To skoler innenfor det samiske forvaltningsområdet og tre skoler utenfor det samiske forvaltningsområdet. En av skolene er en ungdomsskole sørpå som har tre elever, hvis familier har flyttet fra indre Finnmark til Oslo-området. I rapporten beskriver vi opplæringen for elever fra 1.klasse til ut videregående.

Vi vil takke våre samarbeidspartnere fra Høgskolen i Finnmark i forskningsprosjektet TOPFAG (Tilpasset opplæring, spesialundervisning og grunnleggende ferdigheter ved innføring av Kunnskapsløftet) og våre samarbeidspartnere i NORUT Alta og Nordlandsforskning i prosjektet "Evaluering av Kunnskapsløftet samisk" for gode innspill og diskusjoner rundt dette temaet.

Alta, 25.06.10

Sidsel Germeten
prosjektleder

Innholdsfortegnelse

FORORD	3
INNHOLDSFORTEGNELSE	5
LÆREPLANVERKET FOR KUNNSKAPSLØFTET – SAMISK	9
FELTARBEID: PROBLEMSTILLINGER, METODER OG UTVALG	12
UTGANGSPUNKTET OG PROBLEMSTILLINGER	12
KVALITATIVE STUDIER SOM DYBDESTUDIER OG FELTARBEID	12
UTVALG AV KOMMUNER I FELTARBEIDET	14
FORBEREDELSE TIL DYBDESTUDIENE: OBSERVASJONS- OG INTERVJUGUIDER	16
DEL 1: FELTARBEID I KOMMUNE INNENFOR DET SAMISKE FORVALTNINGSOMRÅDET	19
INTERVJU MED REKTOR	19
OM INNFORING AV LK06S	19
SAMARBEID I OG UTENFOR KOMMUNEN	21
LÆRERNES KOMPETANSE	21
LÆREPLAN OG LÆREPLANARBEID	22
ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV OPPLÆRINGEN PÅ SKOLEN	22
LÆREMIDDELSITUASJONEN	24
SAMARBEID MELLOM SKOLE OG HJEM	24
REKTOR OM FRAMTIDEN FOR SAMISK OPPLÆRING	25
INTERVJU MED LÆRERE	26
FRA L97S TIL LK06S	27
LÆREMIDDELSITUASJONEN	29
ORGANISERING AV UNDERVISNINGEN	31
LÆRERNES KOMPETANSE OG KOMPETANSEUTVIKLING	32
ELEVMEDEVIRKNING OG FORELDRESAMARBEID	33
OPPLÆRING I SAMISK I FREMTIDEN	35
INTERVJU MED ELEVER	36
HVORDAN ORGANISERES UNDERVISNINGEN I KLASSEN/ GRUPPEN?	37
ARBEIDSMÅTER OG LÆRINGSSITUASJONEN	38
VURDERINGSARBEID I FAGET SAMISK I GRUNNSKOLEN	40
SPØRSMÅL OM LÆREMIDDELSITUASJONEN	40
TILPASSET OPPLÆRING FOR ALLE?	42
OM FRAMTIDEN OG DET SAMISKE SPRÅKET	45
INTERVJU MED FORELDRE	46
INFORMASJON OM RETTIGHETER OG LÆREPLAN	47
ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV OPPLÆRINGEN	50
SAMARBEID MELLOM SKOLE OG HJEM	52
OPPSUMMERING AV FELTARBEIDET I GRUNNSKOLEN INNENFOR SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE	53
FELTARBEID I VIDEREGÅENDE SKOLE INNENFOR SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE	55
INNLEDNING TIL FELTARBEID I VIDEREGÅENDE SKOLE	55
PRESENTASJON AV ALLE INFORMANTENE	55
ORGANISERING AV UNDERVISNINGEN I SAMISK SPRÅK	56
TILPASSET OPPLÆRING I VIDEREGÅENDE?	58
OM LÆREMIDLER I VIDEREGÅENDE	60
OM FRAMTIDEN TIL SAMISK SPRÅK	62
ANDRE SIDER VED KUNNSKAPSLØFTET SAMISK	65
INFORMASJON, KOMPETANSEHEVING OG SAMARBEID	67
OPPSUMMERING AV OPPLÆRINGEN I VIDEREGÅENDE INNENFOR SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE	70

FELTARBEID I GRUNNSKOLEN UTENFOR DET SAMISKE FORVALTNINGSOMRÅDET	71
OM GRUNNSKOLEN	71
INTERVJU MED REKTOR.....	71
INNFØRING AV LK06S	71
HVA ER SKOLEEIERERS ANSVAR?.....	72
LÆREPLAN, LÆREPLANARBEID OG ORGANISERING AV OPPLÆRINGEN.....	73
LÆREMIDDELSITUASJONEN OG SAMARBEID MED HJEMMET	74
OPPSUMMERING AV REKTORINTERVJU	74
INTERVJU MED LÆRERE	75
SPØRSMÅL TILKNYTTET LK06S	75
LÆREMIDDELSITUASJONEN	77
ORGANISERING AV UNDERVISNINGEN	78
KOMPETANSE OG KOMPETANSEUTVIKLING.....	78
ELEVMEDEVIRKNING, TILPASSET OPPLÆRING OG FORELDRESAMARBEID.....	79
SPØRSMÅL TIL AVSLUTNING	80
INTERVJU MED ELEVER.....	80
HVORDAN ER UNDERVISNINGEN ORGANISERT?.....	81
TILPASSET OPPLÆRING OG BRUK AV LÆREMIDLER	82
OM BRUK AV SAMISK I DENNE KOMMUNEN OG FRAMTIDEN FOR SPRÅKET	83
OM FEIRINGEN AV SAMEFOLKETS DAG	83
INTERVJU MED FORELDRE.....	84
OM INFORMASJON OM LÆREPLAN LK06S.....	84
ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV OPPLÆRINGEN	85
OM LÆREMIDLER OG SKOLEBØKER	86
SAMARBEID SKOLE - HJEM	86
EPILOG – SKOLEN ET ÅR ETTER	87
FELTARBEID I VIDEREGÅENDE SKOLE UTENFOR DET SAMISKE FORVALTNINGSOMRÅDET	90
OM SKOLEN.....	90
PRESENTASJON AV INFORMANTENE	90
LÆRERNES KOMPETANSE OG KOMPETANSEUTVIKLING	93
SPØRSMÅL KNYTTET TIL FORBEREDELSE TIL LK06S PÅ SKOLEN	95
LÆREPLANER OG LÆREPLANARBEIDET	96
FORELDRENE OG LÆREPLANEN	105
UNDERVISNINGEN I SAMISK SPRÅK OG SAMFUNNSFAG	106
HVA MENER ELEVENE OM VURDERINGSPROSSENE OG TILPASSET OPPLÆRING?	108
SPRÅKSITUASJONEN FOR ELEVER UTENFOR SAMISKE DISTRIKT	110
LÆRERNE OM ORGANISERING AV OPPLÆRINGEN.....	111
TIMEPLANLEGGING OG ADMINISTRASJON AV OPPLÆRINGEN.....	114
ELEVMEDEVIRKNING	115
LÆRERNE OM ELEVMEDEVIRKNING OG TILPASSET OPPLÆRING.....	116
SAMARBEID INTERNT I FYLKESKOMMUNEN	119
ARBEID MED GRUNNLEGGENDE FERDIGHETENE.....	120
LÆREMIDDELSITUASJONEN	122
SAMARBEID MELLOM SKOLE OG HJEM	126
ELEVNES FREMTID OG DET SAMISKE SPRÅKET	131
HVOR FORNØYDE ER ELEVENE MED OPPLÆRINGEN?	133
OPPSUMMERING AV FELTARBEIDET I VIDEREGÅENDE SKOLE I KOMMUNE UTENFOR SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE.....	139
OPPLÆRING I SAMISK I EN ØSTLANDSKOMMUNE.....	143
INNLEDNING.....	143
UTVALGET AV INFORMANTER	144
SAMTALER MED REKTOR	145

INTERVJU MED ELEVENE	147
INTERVJU MED LÆRER I SAMISK	151
OPPSUMMERING AV OPPLÆRING ETTER LK06S PÅ ØSTLANDET	154
KONKLUSJON PÅ FELTARBEIDET	155
REFERANSER.....	159
VEDLEGG 1.....	161

Læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk

Kunnskapsløftet heter den nye reformen i grunnskolen og videregående opplæring. Det er utviklet eget samisk læreplanverk for Kunnskapsløftet - Samisk. Det nye læreplanverket LK06 Samisk består av tre hoveddeler: 1) Den generelle læreplanen, 2) Prinsipper for opplæringen og 3) læreplaner for fag. Læreplanverket bygger på opplæringsloven og opplæringslovens forskrifter. Læreplanverket LK06S har samme struktur og oppbygging som det ordinære læreplanverket LK06. Slik presenteres hierarkiet av dokumenter knyttet til innføring av Kunnskapsløftet:

Formålsparagrafen i opplæringsloven
Kunnskapsløftet: Den generelle læreplanen
Kunnskapsløftet: Prinsipper for opplæringen Gjelder for alle fag og alle trinn i grunnopplæringen og inkluderer læringsplakaten. Prinsippene må ses i sammenheng med bestemmelser i lov og forskrifter og læreplanens generelle del
Kunnskapsløftet: Læreplaner for fag, fra 1.klasse til Vg3
Veiledningshefter til ulike tema i planen
Lokale læreplaner og kjennetegn for vurdering

Den generelle læreplanen

Den generelle læreplanen finnes i samisk versjon. Den er oversatt og utviklet i forbindelse med 1990-tallets skolereformer og kalles for LP93. Den utdyper formålsparagrafen i opplæringsloven og angir de overordnede mål for opplæringen.

Prinsipper for opplæringen i Kunnskapsløftet – Samisk

Prinsipper for opplæringen er laget i en samisk versjon, den er stort sett lik den norske versjonen, men er utvidet med et punkt hvor det samiske innholdet er trukket frem og tydeliggjort (punkt 1).

Læreplaner for fag

I alle de fag hvor det er mulig, dekker de nye læreplaner for fag hele opplæringsløpet fra trinn 1 i grunnskolen til trinn 3 trinn i den videregående skolen – hele den såkalte

grunnopplæringen. Fagene har gjennomgående læreplaner, for å synliggjøre kontinuitet i opplæringen og understreke sammenheng, helhet og progresjon i opplæringen.

I likhet med LK06 har LK06S en minimalistisk form. I forarbeidene til læreplanverket er det skrevet at de nye læreplanene skal ha mindre fokus på prosess og mer fokus på mål og resultater (jf. St. melding nr. 30.(2003-2004) Kultur for læring). Derfor finner man ikke noe skriftlig om hvordan opplæringen skal organiseres, hvilke arbeidsformer som skal benyttes. Dette skal implementeres og iverksettes på skolenivå. I forhold til grunnskolen skal også skolens aktører fordele innholdet på de ulike årstrinn gjennom lokalt læreplanarbeid. Høsten 2009 kom det en ny veiledning i lokalt læreplanarbeid (Udir., 2009).

De læreplaner for fag i LK06 er svært forskjellig fra læreplaner fra 90-tallets reformer. Fagplanene er mindre i omfang, har færre sider og er mindre detaljerte enn de tidligere læreplanene R94 og L97. Kompetansemålene synes ikke å være så konkrete og entydige som Kunnskapsdepartementet liker å framstille innhold og arbeidsmåter i tidligere planer (jf. L97 og hovedmomentene i fagene). Ut fra vår vurdering, er i tillegg flere av kompetansemålene omfangsrike og krevende å fortolke. Siden målene er mange og uprioriterte, kan dette medføre at det blir vanskelig å velge hva som skal komme først og hva som skal komme sist. Det synes likevel at kompetansemålene mellom de ulike årstrinnene har en viss progresjon, og er laget etter *spiralsprinsippet* til den amerikanske professoren Jerome Bruner (Bruner, 1997: 80). Siden LK06S i hovedsak er mål - og resultatorientert, overlates mye av det andre pedagogiske arbeidet til skoleeier, skoleledelse og skolens aktører. Samtidig har fagplanene få faglige anvisninger om innhold og arbeidsmetoder, bortsett fra de grunnleggende ferdighetene og formuleringene av enkelte kompetansemål. Engelsen (2008) viser i sin rapport til tidligere forskning på 1960-tallet, angående målstyrte læreplaner. Den gang maktet ikke lærerne å arbeide etter slike læreplaner uten å få mye veiledning. Ved innføring av Kunnskapsløftet, er det nettopp understreket skoleeiers ansvar for lærernes kompetanseutvikling (Blossing, Hagen & Nyen, 2010).

En vesentlig forskjell mellom LK06 og LK06 S er at timetallet for elever som velger opplæring i samisk er høyere enn for elever som ikke velger samisk. Ser vi for eksempel på norskfaget på barnetrinnet har elever som bare tar norsk 1296 timer, mens elever som tar samisk førstespråk og norsk har til sammen 1486 timer. Hvilke konsekvenser dette vil få for elever som velger opplæring i samisk, vil være en av våre problemstillinger. Det kan føyes til

at en slik timetallsforskjell har eksistert i mange år mellom elever som bare tar norsk og elever som velger opplæring i samisk, både for de som velger samisk som førstespråk og de som velger samisk som andrespråk.

Med dette som en innledende beskrivelse av læreplanverket for Kunnskapsløftet samisk, startet vi vårt feltarbeid hvor vi vil undersøke hvordan skoleledere, lærere, elever og foreldre oppfatter at den nye læreplanen blir *iverksatt* og *realisert* (jf. Goodlads læreplanbegrep, 1986).

Feltarbeid: problemstillinger, metoder og utvalg¹

Utgangspunktet og problemstillinger

Prosjektet tar utgangspunkt i at samene som urfolk har rett til en likeverdig skole og opplæring med basis i egen kulturell og språklig bakgrunn. Den delen av prosjektet som vi belyser i denne rapporten, vil undersøke den faktiske implementeringen av LK06S ved den enkelte skole, hvordan skoleledere og lærere tolker og iverksetter læreplanen og gjennomfører den i praksis. Forskningen avgrenser seg til tre fagområder: Samisk som førstespråk, Samisk som andrespråk og samfunnsfag samisk - og gjelder hele grunnopplæringen. Vi har undersøkt dette i utvalgte kommuner, innenfor og utenfor den samiske språklovens forvaltningsområde. De kommuner som ligger innenfor den samiske språklovens forvaltningsområde, blir av og til kalt "samiske strøk" og "samiske kjerneområder" her i rapporten.

Forskningsspørsmålene lyder:

- Hvordan fortolker lærerne LK06S for de utvalgte fagene, og hvordan nedfeller dette seg i skolenes lokale planer?
- I hvilken grad er tilgjengelige læremidler tilpasset utfordringene i LK06S? I hvilken grad bidrar LK06S til å endre lærernes måte å tenke om læring og undervisning på? Hvordan opplever elever og foreldre innføring av LK06S?
- Har læreplanen hatt betydning for elevenes bruk av samisk språk?

Det er disse problemstillingene som ligger til grunn for undersøkelsen vi redegjør for i denne rapporten. Det samlede forskningsarbeidet har basert seg på et bredt teoritilfang fra organisasjonsteori til læreplanteori og teori om undervisning og læring (Germeten, red, 2009). Vi vil derfor her gå videre og diskutere tilnærminger til den kvalitative intervjuundersøkelsen som her er foretat.

Kvalitative studier som dybdestudier og feltarbeid

Vi har tatt utgangspunkt i lovtekster, læreplaner og forskningslitteratur for å finne ut hvilke områder og tema vi vil sette opp for å observere og spørre om hvordan implementering av

¹ En revidert utgave av dette underkapitlet er publisert i Nordlandsforsknings rapport 2 fra "Evaluering av Kunnskapsløftet Samisk".(Karl Jan Solstad. (red) (2010) I den rapporten er også metodekapitlet skrevet av Sidsel Germeten.

læreplanen blir realisert. Et utgangspunkt var å finne ut om den nye læreplanen LK06S virker styrende for lokale mål, innhold, arbeidsformer og vurderingsformer i skolen for samer som urbefolkning innenfor og utenfor det samiske forvaltningsområdet i Finnmark.

Vi vil presisere et skille i våre kvalitative studier mellom dybdestudier og feltarbeid. Felles for begge former for kvalitativ tilnærming er et ønske om å sette fokus på erfaringer og oppfatninger av fenomener og relasjoner knyttet til våre problemstillinger. Når vi bruker dybdestudier som begrep, vil det si at begrepet er overordnet og omfatter alle former for kvalitative tilnærminger, inkludert tekstanalyser og kvalitative forskningsintervju. Når vi videre presiserer at vi skal ut i feltarbeid i utvalgte skoler innebærer det også en dimensjon av observasjon som metode. Begge kvalitative tilnærminger vil basere seg på intervju med representanter for relevante enheter på ulike nivå. De to formelt viktige kategoriene ”samisk distrikt” og ”ikke samisk distrikt”, og dekker relevante grupper av elever i forhold til samisk som førstespråk og samisk som andrespråk.

Feltarbeid som begrep knyttets opp til studier av enkelttilfeller eller case, gjeldende en kommune, en skole eller et annet avgrenset felt ”case” eller ”tilfelle” (Robson, 2002:177). Kombinasjonen av breddeperspektivet gjennom spørreskjemaundersøkelsene og dybdeperspektivet gjennom tekstanalyser, observasjoner og intervju kalles metodetriangulering (Johannesen & Tuft, 2003). Slik triangulering skal, bokstavelig talt, gi kryssende informasjon, og vil dekke et større spekter av berøringspunkter, her gjeldende evaluering av LK06S, enn ensidig bruk av bare én utvalgt metode. Breddeperspektivet gir oversikt over og kunnskap om generelle og generaliserbare perspektiver og problemstillinger. Dybdeperspektivet vil, gjennom feltarbeidet, kunne eksemplifisere om og hvordan Kunnskapsløftet samisk har hatt effekt på skolens praksiser, lærernes planlegging av skolens innhold og elevenes læringsarbeid i utvalgte kommuner og skoler som case.

I casestudier som også knyttes an til begrepet klasseromsforskning (Germeten, 2005), er det vanlig å bruke tekstanalyser, observasjoner og intervju som metode. Dette for å få tak i de praksisnære prosesser som fenomener, hendelser og relasjoner, og studier som har som mål å forstå det relasjonelle. Praksisnære studier fastholder et nært og perspektivert fokus, og konstruerer ikke argumentasjon for ”generalisering” av data. I denne sammenheng vil vi ikke trekke ut ”gjennomsnittet” av hva vi har sett, lest eller blitt fortalt, men fastholde det unike med hvert case. Det relasjonelle er alltid fullt av motsetninger, motsigelser, mangfold og

variasjon, som alle er “normale”, men ulike i sin måloppnåelse. En eventuell kompasrasjon vil foregå på et konklusjonsnivå, der de store linjene mellom de ulike case kan trekkes.

Vi vil slå fast at valg av metode både handler om kjennskap til hva som er tilgjengelige og gode måter å innhente informasjon på, men også om pragmatiske og praktiske avgrensninger. I vårt tilfelle hadde vi en budsjettert ramme av penger og vi planlegger feltarbeid og framdrift i prosjektet ut fra dette. Ikke minst har tidsaspektet vært avgjørende for valg av antall kommuner, skoler og informanter.

For å kunne gjennomføre evalueringens dybdestudier må vi velge et tidspunkt på året som kan være optimalt for vår evaluering. Vi vet fra før at et skoleår er preget av ulike faser. Det er forskjell på å starte et feltarbeid tidlig i et skoleår, med alt hva det medfører av usikkerhet, manglende oversikt og uklarheter i både oppgaver og framtidsutsikter for de som er informanter. Dette vet vi som skoleforskere har stor betydning for hva folk svarer, for eksempel som svar i et intervju. Det vil derfor kunne være forskjell på hva vi får vite når vi sender ut et spørreskjema eller foretar intervjuer i oktober, sammenlignet med juni. På samme måte ville det vært ”ulike læreplaner” iverksatt om feltarbeidet foregår i oktober eller i mai. Vårt feltarbeid har strukket seg over et helt år, og det må vi ta i betraktning når vi trekker våre konklusjoner.

Derfor blir det viktig å kontekstualisere og forstå de data som er innsamlet ut fra den realitet som ligger til grunn. Hadde vi hatt mer penger til rådighet i evalueringen, kunne vi gjort for eksempel utvidet antall kommuner og skoler og komparert flere informasjonsperspektiv og fokus i feltarbeidet. Men slik har det altså ikke blitt, og vi får diskutere og betrakte de begrensninger som ligger i et gitt utvalg av informasjon.

Utvalg av kommuner i feltarbeidet

Utgangspunktet for feltarbeidet har vært å kartlegge hvilke prosesser som foregår på ulike forvaltningsnivå, i ulike kommuner og skoler. Vår utgangsposisjon har vært å forstå slike prosesser, og dermed er utgangspunktet å fokusere på både ”likheter” og ”ulikheter”. Som skrevet, casestudier benyttes ikke primært ut fra en målsetting om sammenligning og komparasjon, men for å belyse det unike ved hvert case som eksempel på hvordan

implementeringen av læreplanen foregår. Å belyse case handler om å finne fram til og beskrive hvert enkelt tilfelles posisjon, forutsetninger, ressurser, relasjoner og særtrekk. (Germeten, 2005) Videre kan en eventuell sammenligning trekkes på konklusjonsnivå ut fra målet om å fokusere på gode og eventuelt mindre gode løsningsmodeller. Siden data i nærstudier er særdeles kontekstuelle, vil det aldri kunne dreie seg om å bevise kausale forbindelser og generaliserte fakta på sammenligningsnivå.

På det nordsamiske språkområdet har feltarbeidet foregått i tre kommuner. Til sammen dekker våre dybdestudier i det nordsamisk språkområdet: 3 grunnskoler og 2 videregående skoler, med 5 rektorer, 13 lærere, 26 elever og 9 foreldre som informanter. Vi har valgt å anonymisere både kommuner, skoler og informanter ut fra informanters samtykke. Det er heller ikke enkeltpersoners handlinger som er i fokus i våre problemstillinger, men et desentralisert perspektiv der samspillet mellom aktører på ulike nivå fører til skolenes praksiser.

Når vi skulle foreta feltarbeid som nærstudier eller case i ulike skoler og kommuner, ønsket vi å velge ut skoler som var både ”like” og ”ulike”. Vi ønsket å belyse implementering av LK06S både innenfor og utenfor den samiske språklovens forvaltningsområde, og dekke skoler på grunn- og videregående nivå. Med de valgte kommunene i utvalget, ville vi få spredning i elever både fra ulike størrelser på grunnskoler, barne- og ungdomstrinn, og både studiespesialiserende utdanningsprogram og yrkesfaglige utdanningsprogram. Utvalget av kommuner i prosjektet som helhet, har gitt oss ulike kommunestørrelser og antall innbyggere, og spredning i antall og omfang av opplæringen etter LK06S.

Vi som har hatt ansvar for den tredje delen av ”Evaluering av Kunnskapsløftet samisk”, som beskrives i denne rapporten, har analysert og diskutert evaluering av den såkalte ”faktiske implementeringen” (sitat prosjektbeskrivelsen) av læreplanen. Ut fra de begreper John I Goodlads (1986) bruker i sin læreplanteori, vil vi undersøke hvordan læreplanen LK06S blir *oppfattet, iverksatt og realisert* ved et utvalg av skoler og kommuner i det nordsamiske området.

Forberedelser til dybdestudiene: observasjons- og intervjuguider

Dybdestudier skal forberedes ved at forskerne analyserer de rammevilkår som er gitt i politiske dokumenter ved innføringen av LK06S, setter seg inn i aktuell forskning på området og annen relevant litteratur (Solstad m.fl., 2009, 2010). På bakgrunn av dette vil vi sette opp noen punkter som er hovedområder for vår evaluering, og videre utvikle tema og konkrete spørsmål som retningslinjer for intervju og eventuell observasjon.

Først har vi satt opp punkter for observasjon som er knyttet til klasseromsnivået, dersom vi får mulighet til å delta på undervisning på de skolene vi besøker. Dette vil være punkter knyttet til organisering av undervisningen, bruk av læremidler, bruk av tid og rom, organisering av elever og grupper av elever og innholdet i læringsaktivitetene. Den delen av LK06S som heter ”Prinsipper for opplæringen” vil også danne grunnlag for observasjonene. Her har vi trukket inn prinsippene om de grunnleggende ferdighetene, elevmedvirkning og tilpasset opplæring. Disse observasjonspunktene vil være felles for alle skoler vi har feltarbeid på.

Når det gjelder intervjuguider (vedlegg 1), har disse blitt utviklet s ut fra målgruppene for intervjuene. Vi opererer med følgende informantgrupper: elever, deres foreldre/foresatte, lærere og skoleledere. På samme måte som ved utvikling av observasjonsguider, har intervjuguidene tatt utgangspunkt i de tekstanalyser av politiske intensjonsdokumenter som er foretatt i forkant av dybdestudiene. I tillegg har vi analysert lokale læreplaner vi har fått tilgang på i forkant av feltarbeidet. Videre har vi konstruert både forskjellige og like spørsmål til ulike informanter, spørsmål som tar utgangspunkt i vår hovedproblemstilling og de forskningsspørsmål vi har stilt i den sammenhengen.

Aktuelle tema for spørsmål til elevene og deres foresatte har vært spørsmål knyttet til den realiserte læreplanen (Goodlad, 1986). Kjenner elever og foresatte innholdet i LK06S? Oppfatter elever og foreldre at de har medinnflytelse og medvirkning på innholdet og arbeidsmåter i skolen? Hvordan opplever de læremiddelsituasjonen? Hvordan oppfatter elever og foresatte at opplæringen er tilpasset elevens forutsetninger og behov?

Aktuelle tema i denne sammenheng for spørsmål til lærerne både i og utenfor samisk forvaltningsområde har vært: Hvordan fortolker lærerne mål, innhold og arbeidsformer i de utvalgte fagene vi har fokus på, samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og

samfunnsfag? Hvordan arbeider lærerne med de grunnleggende ferdighetene i de samme fagene? Hvordan operasjonaliserer lærerne kompetansemålene i faget og utvikler kjennetegn for vurdering? Finnes det tilgjengelige læremidler? Hvilke finnes og hvilke savnes? Hvordan foregår lokale læreplanprosesser på den aktuelle skolen? Hvordan tilrettelegges for elevmedvirkning og hvordan planlegges og praktiseres tilpasset opplæring? Har LK06-S endret lærers arbeidsmåter og vurderings arbeid?

For rektor både i og utenfor samisk forvaltningsområde har vi stilt spørsmål som er knyttet til skoleeieres/skoleleders ansvar for organisering av opplæringen i og på samisk, ressursbruk, lærekompetansetilgang og læremidler. Ut over det, har det vært aktuelt å spørre rektorer noen av de samme spørsmålene som er stilt til lærerne om prinsipper for opplæringen som foreldresamarbeid, elevmedvirkning og tilpasset opplæring. I forhold til mer organisatoriske spørsmål om planlegging og planprosesser vil vi stille spørsmål knyttet til 25 % regelen for omdisponering av rammetimetallet, om prosjekt til fordypning og programfag til valg.

Analyse og fremstilling av tekst

Forskergruppen har bestått av noen personer som kan samisk, og personer som ikke kan dette språket. Det har derfor vært en viss funksjonsforedeling med hensyn til hvilke personer som er blitt intervjuet av hvem. Intervjuene som er foretatt på skoler innenfor det samiske forvaltningsområdet har i hovedsak foregått på det språket informanten(e) foretrak. Til dels har dette også blitt gjennomført utenfor det samiske forvaltningsområdet, med unntak av intervjuene som ble foretatt på Østlandsområdet. De ble i sin helhet foretatt på norsk. Det innebærer og har konsekvenser for flere ting: 1) Intervjudata er oversatt fra samisk til norsk av forskeren, da teksten til denne rapporten skrives på norsk. Det innebærer at det fremstilles mindre direkte sitat i teksten enn kunne vært forventet, da ikke alle begreper lar seg ordrett oversette fra samisk til norsk 2) Intervjuguidene har vært skrevet på norsk, og oversatt muntlig av forskeren som intervjuet. Dermed kan det forekomme ord og begreper som er vanskelig å oversette direkte. Spørsmålene kan bli uklare og dermed kan innholdet bli uklart for den som skal svare på spørsmål. Vi har derfor lagt til flere spørsmål der vi har vært usikker på begrepsforståelsen, både hos forsker og informant. 3) Ulike forskere har ulike stiler og språkformer, og dermed vil både analysemetoder og fremstilling av intervjuene bære preg av at ulike personer har intervjuet og skrevet denne rapporten. Kvalitetssikringen vi har underlagt oss selv er at vi har arbeidet sammen og lest hverandres intervjuer og eventuelt

rettet opp uklare begreper og ord. Der vi har vært i tvil om hva informanten sa, har vi latt være å ta dette med. Dette betrakter vi som en del av valideringen av teksten i rapporten.

Etter at vi har intervjuet alle informantene i utvalget, har vi analysert intervjumaterialet, både i lys av hovedproblemstillingen som handler om et likeverdig opplæringstilbud for samiske elever, og i lys av de forskningsspørsmålene som ligger til grunn for det feltarbeidet vi har gjennomført her (jf. side 9). Den første analyserunden gjorde vi ut fra intervjumaterialet på tvers av kommuner og skoler, for å trekke noen linjer langs intervjumaterialet som helhet. Disse hovedperspektivene danner grunnlag for det vi konkluderer med. Videre har vi analysert materialet fra skole til skole, og tematisert dem ut fra våre forskningsspørsmål. Mange av disse temaene er sammenfallende med strukturen i våre intervjuguider og kan leses som strukturen i innholdsfortegnelsen i denne rapporten. Ulike forskere har tematisert sine feltarbeid forskjellig, men felles har vært et fokus på å få fram informantenes røster. Derfor har vi valgt noen ganger å referere til hva informantene fortalte i relativt lange sitat. Dette har vært vesentlig for å få fram det informantene har ”på hjertet”, uten innblanding av forsker. Etterpå har vi analysert og fortolket det som er blitt fortalt, og oppsummert hver skole for seg. Til slutt presenterer vi et konklusjonskapittel der vi trekker noen konklusjoner ut fra den evalueringen vi har foretatt av opplæringen etter LK06S på det nordsamiske språkområdet.

DEL 1: Feltarbeid i kommune innenfor det samiske forvaltningsområdet

Intervju med rektor

Vi startet vårt feltarbeid på en grunnskole innenfor det samiske forvaltningsområdet. Denne skolen er en relativ stor 1 -10 skole med nesten 400 elever. Det er litt over 200 elever på barnetrinnet og litt under 200 på ungdomstrinnet. Vi blir fortalt at alle elever på skolen har opplæring i samisk på et eller annet nivå, fra samisk som førstespråk til samisk som fremmedspråk. Rektor som vi startet med å intervju, er mann og har vært rektor på denne skolen siden 1987. Rektor har allmennlærerutdanning fra 1980, og har mellomfag i samisk i tillegg, og han har vært tilsatt på denne skolen i hele sin lærerkarriere.

Om innføring av LK06S

Når vi spør rektor om hvilke forberedelser skoleeier gjorde ved innføringen av LK06, svarer han at kommunen forberedt seg meget dårlig. Det kom ingen informasjon fra kommunen til skolen om hvordan skolene skulle forberede seg til innføring av LK06S. En forklaring kan kanskje være, tror rektor, at det skjedde en omorganisering i kommunen samtidig som LK06S ble innført. Fra 1/1 -06 gikk kommunen over til et tonivåsystem, der rektor er virksomhetsleder og direkte underlagt rådmannen og hans stab. Alle skolefolkene i sentraladministrasjonen, som rektor sier, ble fordelt på andre serviceoppgaver i kommunen. Det ble opprettet en stilling som skolefaglig rådgiver ved kommuneadministrasjonen som skulle nå ta seg av alle skoleoppgavene i kommunen. Før omorganiseringen hadde kommunen seks personer som arbeidet med skoleadministrasjon på skolesjefens kontor. Det var også samtidig en skolesammenslåing i kommunen, forteller rektor. Kommunen la ned den eneste distriktsskolen i kommunen, og samlet hele grunnskolen på en sentralskole i kommunesenteret. Dette kan kanskje også ha virket inn på den manglende kommunale forberedelsen ved innføring av LK06S, sier rektor.

Rektor forteller at skolen fikk heller ingen ekstra økonomiske tilskudd fra kommunen ved innføring av LK06S, men måtte selv skaffe ressurser ved å omprioritere internt. Skolen valgte å legge ned en inspektørstilling på barnetrinnet, for å få ressurser til teamlederstillinger som ble opprettet på trinnene, for å ta seg av arbeidet på det praktiske plan ved innføring av LK06S. Teamlederne og teamene har gått inn i LK06S mer detaljert, sier rektor, og de har

vært til stor hjelp ved innføringen av planen. Det ble heller ikke utarbeidet plandokumenter fra kommunens side ved innføring av LK06S.

Rektor forteller at han ikke har deltatt på konferanser ved innføring av LK06S i kommunens regi, kun deltatt på konferanser på fylkesnivå, arrangert av fylket i forhold til LK06 generelt, ikke i forhold til LK06S. RSK² (Regionale skoleeierkontorer) har vært litt inne i bildet med informasjon ved innføring av LK06, sier rektor. Rektor kan fortelle at lærerne ved skolen etterlyste hjelp ved innføring av LK06S. Han ba da Sametinget om hjelp, men bortsett fra de ”rent formelle tingene” ved LK06S, var det lite hjelp å få, sier rektor.

Et av de største problemene, slik rektor oppfattet det, var om hvordan kompetansemålene kan forstås i forhold til det enkelte årstrinn. Skolen startet arbeidet med å se på ”basisfagene, samisk, norsk, matematikk og engelsk. Arbeidet er så omfattende, at det fortsatt pågår, sier rektor. Rektor forteller litt oppgitt at ”etter å ha strevd med planen i to år”, får skolen plutselig vite i 2008 at Sametinget og utdanningsdirektøren instruerer at skolene skal ha felles maler for de nye planene og for hvordan språknivåene skal forstås. Å komme så sent med dette, to år etter innføringen av planene, provoserte både lærere og mange skoler, sier rektor. Skolene hadde hver for seg slitt med å finne ut av tingene, uten å få hjelp til å forstå nivådelingene. Så måtte alt gjøres om igjen.

Når vi spør rektor hva de største utfordringer i LK06S var, svarer rektor at de største utfordringene var selve innholdet av planen og hvordan få planen helt konkret skulle bli satt ut i livet. Vi fikk som nevnt lite hjelp fra Sametinget, sier han. De samiske læreplanene kom først ett år etter at de skulle komme, men det var likevel de samme kravene om gjennomføring for de samiske planene som for de norske planene, sier rektor. Rektor kommer også inn på budsjettssituasjonen for skolen og kan fortelle at på skolebudsjettet for 2009 var det ni færre lærerstillinger enn på budsjettet for 2005. Det er hovedgrunnen til at skolen ikke lenger kan kjøre med tolærerordning i klassene. En lærer er alene med klassen hele tiden. Samtidig øker effektiviseringskravene. Det går ut over mulighetene for å drive med tilpasset opplæring. Rektor kan også fortelle at han ved det neste møte i Samarbeidsutvalget (SU) på skolen vil

² Finnmark Fylke er delt inn i tre regionale skoleeierkontorer, et i vestfylket, et i østfylket og et i midtfylket, inkludert kommunene i indre Finnmark. Disse RSK-kontorene samordner noen av skoleeiers virksomhet, som for eksempel kompetanseutvikling, på grunnskolens område.

komme med en skriftlig henvendelse til kommunen ved formannskapet, og be kommunen gjøre noe med lærersituasjonen ved skolen.

Samarbeid i og utenfor kommunen

På spørsmål om hvordan ansvarsfordelingen er mellom kommunen som skoleeier og skolen, svarer rektor at han har fått liten hjelp fra kommunen ved innføring av LK06S, men føyer til at de nasjonale prøvene har ført til at kommunen nå engasjerer seg litt mer.

Siden det bare er en grunnskole i kommunen, har han vært alene om innføringen av LK06S i grunnskolen i denne kommunen.

På spørsmål om samarbeid på tvers av kommuner i regionen, svarer rektor at det er lite av det. Et forsøk på samarbeide med nabokommunen strandet, da det i følge rektor var lite samarbeidsvilje i den andre kommunen. Rektor forteller videre at det i forhold til noen saker har vært et samarbeid om det samiske mellom de tre nordligste fylkene, for eksempel samiske skolekonferanser. Det samarbeidet er han fornøgd med.

På spørsmål om samarbeid skoleledere i mellom, forteller rektor at han har foreslått opprettet et forum for "samiske skoleledere". Rektor mener at Sametinget burde tatt opp forslaget hans, men Sametinget har ikke gjort det så langt. Han sier også at han selv heller ikke har tatt initiativ til noe med forslaget sitt. I kommunen finnes det heller ikke et nettverk for samiske lærere, fordi kommunen bare har denne ene grunnskolen, og alle lærerne er lokalisert på et og samme sted.

Lærernes kompetanse

På vårt spørsmål om kompetanse hos lærerne ved skolen, sier rektor at det er god kompetanse hos lærerne i samisk, men han tar opp en problemstilling som alltid er der. Når det er søkere på lærerstillinger i kommunen, må skolen ta stilling til om man skal tilsette en samisktalende foran en som ikke kan samisk, for eksempel foran en som er godt kvalifisert i faget. Da er det alltid det faglige som går foran, sier rektor. Dette vil alltid være et dilemma på en skole innenfor det samiske forvaltningsområdet. Derfor kan det ofte være små muligheter til å gi undervisning på samisk i et fag, som eks. matematikk, sier rektor. Rektor føyer også til at det nå er et generasjonsskifte i skolen. Flere lærere med mellomfag i ulike fag har sluttet i år, slik

at også dette forverrer mangelen på godt nok kvalifiserte lærere. Rektor forteller at det også i år går et kurs i samisk for norsktalende lærere, i kommunal regi. Kurset går på den videregående skolen, og tre lærere fra grunnskolen deltar i år. De har fått permisjon med lønn for å kvalifisere seg, men disse lærerne blir likevel ikke kompetente nok til å gi undervisning på samisk i sitt eget fag.

Læreplan og læreplanarbeid

Hvilke nye utfordringer og behov oppstod det i faget samisk, i forhold til læreplaner, ved innføring av LK06S, spør vi. Rektor forteller at en av utfordringene var at LK06S satte opp sluttmaal for flere årstrinn samlet. Da var vanskelig å vite hva som skulle inn på hvert årstrinn, sier rektor. De største utfordringene var t i forhold til samisk andrespråk. Det var lite hjelp å få fra for eksempel Sametinget, og kommunen som skoleeier. Sett i sammenheng med metodefriheten i LK06S, førte dette til utfordringer for både rektor og lærerne. Mangelen på lærebøker gjorde ikke situasjonen lettere. Lærebøker kunne hjulpet til med å fastsette faginnholdet på de ulike årstrinn, det vil si lage en progresjon, sier rektor. Etter hvert fant lærerne ut hva som "faglig naturlig" hørte til under hvert årstrinn. At LK06S var en forskrift, virket også "skremmende" på lærerne og skolen, sier rektor. Om ikke alle mål blir oppnådd, kan skoles saksøkes, sier rektor. Rektor tror også at "Look to Finland" har påvirket her. I Finland praktiseres slike krav. Læreplanarbeidet fungerer ok i dag, sier rektor..

Vi spør om det er utarbeidet lokale læreplaner i kommunen? Ja, svarer rektor, det er laget nye planer, slik at gamle planer ble tilpasset nye planer der det var mulig. En del lokale forhold er satt inn sammen med sentrale innholdsmomenter i faget. Lærerne har laget planene. Først på barnetrinnet og ungdomstrinnet først hver for seg, og etterpå ble planene "sydd sammen". Igjen kritiserer rektor Sametinget fordi det ikke ga skolen noe hjelp. I tillegg presiserer han at metodefriheten for lærerne og mangelen på lærebøker er kompliserende faktorer i læreplanarbeidet. Det er utarbeidet lokale læreplane av lærerne ved hans skole, blant annet ved at gamle planer ble tilpasset kompetansemålene i LK06S.

Organisering og gjennomføring av opplæringen på skolen

Vi spør om hvordan opplæringen i samisk er organisert. Hvor tas timene til samisk fra?

Det var en prosess med timeplanen og hvor timer skal tas fra, sier rektor. Han husker ikke hvor timene i samisk blir tatt fra, men han tror det er fra de praktisk-estetiske fag. Det er slik skolen alltid har gjort. Dette kan tolkes slik at rektor har delegert oppgaver med fag- og timefordeling til en annen i administrasjonen, og dermed ikke har full oversikt over tingene. På spørsmål om det forekommer aldersblanding på skolen, svarer rektor at det forekommer ofte for de norsktalende elevene. Det er så få norsktalende elever som får opplæring i samisk som fremmedspråk, at klasser/grupper slås sammen. Det har skolen en mangeårig tradisjon for å gjøre, opplyser han. Lærerne synes ofte dette er en fordel, føyer rektor til. Da kan de eldre barna, som kan mest samisk, lære bort til de yngre barna.

Brukes 25 % regelen ved skolen din, spør vi. Til det svarer rektor at hele ordningen er en "ønsketenkning fra myndighetens side". Det er først når en elev har nådd sine fagmål at man kan omfordele timer for en elev og eventuelt overføre til andre fag. Slik er det er bare for "racerne" at denne 25 % - regelen kan brukes, sier rektor. Rektor tror ikke det er mange skoler som bruker 25 % - regelen, denne skolen gjør det ikke.

Vi spør videre hva som gjøres hvis skolen mangler lærere i samisk? Da settes det inn vikarer, sier rektor, dersom vi får tak i noen. Ellers så slås grupper sammen. I nødsfall får elevene fri, sier rektor. Vi spør om det da brukes alternative undervisningsformer som fjernundervisning og IKT ved skolen hans. Rektor svarer at skolen hans gir fjernundervisning via IKT i nordsamisk til utflyttede elever over hele landet. Skolen har hatt inntil 2 stillinger for denne typen undervisning. Rektor sier videre at det er staten som har finansiert fjernundervisningen. Han forteller også at skolen har IT-laboratorium og i tillegg et klassesett med PC-er på en "tralle", beregnet for undervisningen i samisk. Det er opprettet tekniske støttefunksjoner i IT for lærerne og adm. ved skolen. Lærerne er også blitt kurset i teknisk bruk av IT. Lærerne er i dag fornøgd med IT- funksjonene ved skolen, sier rektor.

På vårt spørsmål om det er elevmedvirkning ved skolen svarer rektor at han ikke vet helt konkret så mye om dette, men viser til en elevundersøkelse omtrent på den tiden da Kunnskapsløftet ble innført. Den undersøkelsen viste at det var liten elevmedvirkning ved skolen. Rektor vet ikke om det er lærerne som ikke trekker elevene godt nok med i en slik prosess, eller om det er ledelsen som ikke god nok til å minne lærerne på om dette med elevmedvirkning. Rektor understreker at dette må være mer lærerstyrt uten at ledelsen er direkte med i bildet. Rektor har overlatt iverksetting av elevmedvirkning til lærerne.

Når vi spør rektor om det forekommer tilpasset opplæring i samisk, svarer han at han ikke har oversikten over dette. Han vet ikke sikkert hvordan dette skjer i klasserommet. Han tror likevel at dette med tilpasset opplæring kommer inn ved at ”hver elev får vite om hvordan det står til med dem”, som han sier. Deretter tilpasser læreren et opplegg for hver enkelt elev, ut fra elevens problemer, faglige nivå, foreldreønsker, sier rektor. Rektor antar at lærerne lager individuelle opplegg etter behov. Rektor nevner et problem i forhold til bruk av IKT i kontakten med foreldre som er vanlig informasjonskanal ved denne skolen. Ikke alle foreldre er gode nok i bruk av IKT, og går dermed glipp av viktig informasjon, avslutter han.

Læremiddelsituasjonen

Vi spør hvordan tilgangen på samiske læremiddel er på skolen. Rektor svarer at skolen hans har vært mye i media i det siste om den store lærebokmangelen ved skolen. Han vil ikke ta på seg alt ansvaret for mangelen på lærebøker i samisk. Han sier at skolen hans har kjøpt det som har kommet ut av læremidler på samisk, men det har kommet ut altfor lite læremidler. Han roser lærerne som kopierer lærestoff til undervisningsbruk, og nevner spesielt samfunnsfag. Rektor føyer også til at skolens dårlig økonomi også kan være en årsak til lærebokmangelen. Han forteller videre om tilbudet fra Sametinget sommeren 2008 der skolen kunne få kjøpe bøker som var minst 10 år gamle. Det sa selvsagt skolen nei til, sier han. Rektor kritiserer også kommunens budsjetttildelinger som er så lave at skolen ikke kan kjøpe det de trenger av bøker, selv i fag der det finnes lærebøker.

Rektor kommer med ønsker om framtida og sier at produksjonen av læremidler må gå hurtigere og bli bedre, enn tilfellet er i dag. Det går flere år fra en bok er laget til den blir trykt. Han tror også at en større satsning på enklere og billigere temahefter ville vært en vei å gå. Det å oversette lærebøker fra norsk til samisk, vil også være bedre enn dagens situasjon uten lærebøker. Pedagogiske og didaktiske prinsipper er de samme enten det dreier seg om samiske eller norske lærebøker, sier rektor.

Samarbeid mellom skole og hjem

Når vi spør om samarbeid mellom skole og hjem fungerer, svarer rektor at han allerede har svart delvis på dette. Han sier at han har forsøkt å påvirke lærerne til å få til et bedre samarbeid med foreldrene, og han har gitt kontaktlærerne beskjed om å gi beskjed til lærerne

om å lage en samarbeidsplan for foreldrekontakten. Samarbeidsplanen skal ikke være slik at ”foreldrene bare møter opp og koker kaffe”, sier rektor, men foreldrene skal blant annet kunne fortelle elevene om sine yrker og behov i forbindelse med yrkesorienteringsopplegg for skolen. Han fulgte spesielt en klasse, forteller han, og når han spurte klassen om hvordan det gikk med de planlagte oppleggene med foreldre, så hadde lærerne ikke gjort noen ting. Dette irriterer, sier rektor. Vi spør om det kan være en privatsak for lærerne å bestemme om de vil eller ikke vil utføre de oppgavene rektor ber om? Rektor svarer at han har anmodet lærerne om å trekke foreldrene og lokalmiljøet mer med, for det er mye ulik kompetanse hos foreldrene. Mange ganger bedre kompetanse enn hos lærerne, sier rektor. Det er særlig viktig for barnetrinnet at foreldresamarbeid blir gjennomført, sier han. Og det handler ikke da bare om den innholdsmessige siden av saken, men også den sosiale kontakten er viktig på barnetrinnet. På vårt oppfølgingsspørsmål om hva han som rektor gjør når lærerne ikke følger hans oppfordringer, svarer han at han kanskje ikke vært ”streng nok” når slike beskjeder gis.

Rektor om framtiden for samisk opplæring

På vårt spørsmål om skolen har fått større ansvar og /eller frihet når det gjelder samisk, svarer rektor at skolen ikke har fått større frihet, men fått større ansvar, slik han ser det. Som forskrift har LK06S fastlagt løp, sier rektor. Målene er obligatoriske for alle. Vi spør så om hvor fornøgd rektor er med opplæringen i samisk som blir gitt ved hans skole. Rektor svarer at skolen har en flink og arbeidsom lærerstab, der mange har mellomfag i samisk. Likevel, den generelle kunnskapen i samisk er ikke alltid god nok. Rektor nevner den skriftlige ferdigheten i samisk, og sier at den er for dårlig blant enkelte lærere. Rektor sier at han ikke lar skriftlige brev på samisk gå ut fra skolen før dette er kvalitetssikret av noen som kan skriftspråket godt. Vi spør så om han oppfatter situasjonen som bedre eller dårligere for elever med samisk etter at LK06S kom? Rektor tror ikke det er blitt bedre, men han trekker fram at elevene har fått nye rettigheter via LK06S, fordi den er en forskrift³.

Rektor kommer tilbake til dette om at støtten fra foreldrene til skolen ikke er bra nok. ”Det er foreldrenes barn det dreier seg om ikke skolens”, sier han. Skolen har mange ganger behov for støtte, både fra foreldre og lokalsamfunn. For eksempel når det gjelder forholdet mellom skolen og PPT. Det må bli bedre kontakt, og vi må få til et bedre samarbeid, forteller rektor.

³ Læreplanverket i Kunnskapsløftet er en forskrift til opplæringsloven, slik L97 var det etter opplæringsloven, og de endringene som ble foretatt i 1998. Men, både rektor og lærere ved denne skolen knytter forskriften kun til læreplanverket i Kunnskapsløftet, og snakker om det som om det skulle være noe nytt.

Han forteller videre at PPT utreder og anbefaler alt for mange elever til spesialundervisning etter hans mening, også elever rektor oppfatter ikke trenger spesialundervisning. Denne uenigheten fører til at skolen aldri kontroll på ressursbruken, sier rektor.

Av andre utfordringer i framtiden for samiskopplæringen, er samisk som andrespråk. På denne skolen, må alle elever lese samisk på et eller annet nivå. I samisk som andrespråk er det altfor mange utmotiverte elever som må lese faget. Mange foreldre sier at samisk ikke er nødvendig for deres barn. Dette påvirker elevene og motivasjonen for faget. Det vil framover være en utfordring å gi alle disse elevene ”en fornuftig opplæring i samisk språk”, sier rektor. Vi trenger noe nytt som kanskje kan føre til større motivasjon for å ta samisk andrespråk.

Rektor avrunder vårt intervju med noen generelle kommentarer om samisk og samepolitiske forhold. Han er enig med politikerne i kommunen som vedtok at alle elever i grunnskolen skulle lese samisk på et eller annet nivå. Uten politikere som tar samepolitikken i skolen ”under sine vinger”, vil ikke skolen få til så mye i forhold til lokalsamfunnet. Han roser også lokalpolitikkerne for å fremme samepolitikken, også i såkalte symbolsaker, som det å møte opp på et møte med departementet iført samekofte. Et tredje forhold rektor tar opp er det med skilting på samisk i lokalsamfunnet, ikke bare på skolen. Hans lokalsamfunn har ikke skilter på samisk. I seg selv gir dette et negativt signal om samisk språk. Rektor avslutter med å si at hvis ikke lokalsamfunnet og lokalpolitikkerne går inn for å bevare det samiske språket og kulturen, kommer ikke kommunen videre. Skolen lever ikke sitt eget liv der det samiske blir ivaretatt. Den er en del av lokalsamfunnet. I denne saken savner rektor lokalpolitisk engasjement og støtte.

Intervju med lærere

Karl, som sier han er samisktalende, har lærerutdanning fra 1992. Har vært lærer i denne kommunen siden det tidspunktet. Karl har kroppsøving/idrett mellomfag og videreutdanning i samfunnsfag, i tillegg til diverse etterutdanningskurs. Karl underviser i år mest på 8. trinn. Han har ingen formell kompetanse i samisk og underviser ikke i faget.

Karen Anna, sier også at hun er samisktalende. Hun har lærerutdanning fra 1987. Har vært lærer i kommunen siden deg gang. Hun har samisk mellomfag og diverse etterutdanningskurs

Hun underviser i år mest på 3. trinn, der hun underviser i alle fag.

Kristin, sier hun er ”ganske samisktalende”. Hun er innflytter til kommunen. Kristin har lærerutdanning fra 1985. Hun har vært lærer i kommunen siden da. Hun har også mellomfag i engelsk og samisk 30 studiepoeng, samt kompetansegivende kurs i kunst og håndverk, som hun sier. Kristin underviser i engelsk på 9. og 10. trinn

Fra L97S til LK06S

Vi spør hva lærerne anser som den vesentligste endring fra L97S og LK06S. Karl svarer at det forventes mer av undervisningen nå, enn i L97S. Han ser på LK06S mer som ”et bestillingsverk”, som han sier. LK06S er en forskrift og stiller derfor sterkere krav enn den forrige læreplanen⁴. Karl nevner spesielt endringer i de fagene han underviser i, som er fagene matematikk og naturfag. Her er det konkrete og klare krav som er satt opp, sier han. Karen Anna er enig med Karl. Kompetansekravene i LK06S er klarere enn i L97S og de fem grunnleggende ferdighetene også er klare krav. I det hele oppfatter hun at LK06S er ”klarere og sterkere” enn L97S. På spørsmål om hva lærerne anser som det viktigste målet for samisk opplæring i dag, svarer Karen Anna at det er vanskelig å svare på hva som er de viktigste målene, men de klare kompetansemålene som er satt opp i samisk er viktigst for henne. Hun har jobbet fra 1.klasse til 4. klasse, men sier at det mangler noen mål i faget samisk, for eksempel i grammatikk, i språkbeherskelse, i rettskriving, og mål for leseopplæring. Karl sier at mangelen på læreverk gjør at målene må justeres og endres noe, siden det kan være vanskelig å finne fagstoff til alle målene som er satt opp i læreplanen. Kristin svarer at det er problematisk med mangelen på en sentral godkjenningsordning for læreverk. Det er lærebokforfatterne som i dag i praksis setter opp mye av målene. Noen mål blir derfor sterkere enn i LK06S, mens andre mål blir svakere enn i planen.

Vi ville vite om det i dag finnes det lokale læreplaner, og hvem har utarbeidet dem. Lærer Karen Anna svarer at det finnes lokale læreplaner i samisk, som lærerne har laget. Det var enkelt å lage planer for samisk på grunn av kravene i nivåoppbyggingen (jf språknivåene i Kunnskapsløftet samisk). Det finnes i dag fortsatt ikke planer i fag som samfunnsfag og naturfag på skolen. Hun tror det skyldes at skolen ikke har prioritert disse fagene. Arbeidet

⁴ L97 var også en forskrift knyttet til opplæringsloven, men vår informant har først oppfattet dette i forbindelse med innføring av Kunnskapsløftet.

med lokale læreplaner kom sent i gang. Innholdet i planene er lagt på et meget generelt nivå, også i faget samisk. Karl utfyller bildet og forteller at det finnes lokale læreplaner i kroppsøving. I disse planene er mye styrt inn på samiske tradisjoner, samisk idrett, sier han.

Vi spør om LK06S har ført til endringer i hvordan lærerne planlegger undervisningen? Karl sier at det nå kreves mer teamarbeid enn tidligere. Lærerne må ha "en rød tråd" i opplæringen for å få til en god progresjon, sier han. Karen Anna svarer at mangelen på lærebøker gjør at mye fagstoff må plukkes fra norske lærebøker og samiske bøker når undervisningsopplegg lages. Det er lettere for samisk som førstespråk, enn samisk som andrespråk. Siden det mangler lokale samiske læremidler, styrer de norske læreverkene mye av det som foregår på skolen. Karl forteller at han henter stoff fra nettet som han bruker i undervisningen. Men, dessverre finnes det for lite stoff på internett for samisk opplæring, sier han.

Hvordan har dere operasjonalisert kompetansemålene i LK06S? , spør vi videre. Lærer Karen Anna sier at hun har plukket ut kompetansemålene og delt dem inn på 1. og 2. trinn, som hun har erfaring fra. Dette styrer valget av aktiviteter og hva som blir gjort innholdsmessig i undervisningen på de ulike trinn. Det undervises både i enkeltfag og på tvers av fag. Karen Anna savner en sterkere prioritering fra skolens ledelse på dette, sier de. På spørsmål om det har det vært pedagogiske diskusjoner i lærekollegiet om progresjonen i læreplanen, svarer Karen Anna at det ikke har vært det i et samlet kollegium, men at det har vært diskusjoner på trinn og i de enkelte lærerteamene. Vi fikk også vite at lærerne ikke har hatt samarbeid med andre skoler, da det bare finnes denne grunnskolen i kommunen.

Har LK06S ført til endringer i vurderingsmåter, spør vi. Både Karl og Karen Anna sier at det nå praktiseres vurdering i forhold til kompetansemålene for hvert nivå i LK06S. Disse målene styrer hva som gjøres i de enkelte fag, forteller Karl, og slik blir LK06S mer styrende for vurderingsarbeidet enn L97S. Kjennetegn for vurderingsnivåene er uklare blir vi fortalt, men karakterene 1 til 6 brukes på ungdomstrinnet. Det er lite diskusjoner i dag om hva for eksempel karakteren 6 skal innholde kvalitetsmessig. Karl tror at det er fordi nivået for de ulike tallene er godt innarbeidet, og blir tatt for gitt av lærerne.

Oppsummert sier lærerne at det er klarere og sterkere krav i LK06 enn i L97. Lærerne er enige om at de viktigste målene i Kunnskapsløftet er de fem grunnleggende ferdighetene som

settes opp i planen. Spesielt viktig er lesning, sier Karen Anna, som arbeider på småskoletrinnet. Hun sier også hun mener at det mangler flere mål i samisk på småskoletrinnet, vurdert etter 2.klasse og 4.klasse. Dette er mål om språkbeherskelse og rettskriving. Derfor er det vanskelig å si klart hva som er det viktigste målet for samisk undervisningen generelt.

Læremiddelsituasjonen

Vi spør først om hvordan læremiddelsituasjonen generelt er på skolen. Karl svarer at det fortsatt er stor mangel på lærebøker på samisk. Lærerne må kopiere mye for å skaffe seg et minimum av læremidler. Karl mener at man ikke trenger å skrive helt nye læreverker for samisk, og han sier at forlagene burde bruke bøker bygget over samme lest som norske lærebøker, og heller oversette læreverker fra norsk til samisk. Slik får man både flere og bedre læreverker. I hvert fall får elevene læreverker mye raskere, enn det som er tilfellet i dag, sier Karl som underviser på ungdomstrinnet i naturfag og matematikk. Det er også viktig at lærere som lager læremiddel og legger disse inn på nettet, sier han. Da kan noen få nytte av arbeidet som andre gjør. Det burde også vurderes å starte et læremiddelverksted, forsetter han. Da slipper folk å arbeide på fritiden. Situasjonen er slik at det sjelden kommer nye læreverker før gjeldende fagplanen blir byttet ut, sier han, og slik kommer læreverkene alltid på etterskudd. Karl forteller at på hans skole finnes det meste av det som finnes av læreverker på samisk. Totalt sett er det likevel lite. ”Det dekker bare ca 30 % av behovet”, anslår han. Karen Anna gir eksempel på at læreverkene i hennes klassetrinn (3. trinn) i engelsk kun er tilpasset L97S, ikke LK06S. Sett i sammenheng med at det i dag er store krav både fra læreplan og nasjonale prøver, blir det problematisk med læreverker som ikke passer til målene i læreplanen, sier hun.

Karen Anna sier også at foreldrene reagerer på at barna på grunn av for dårlige læreverker ikke lærer godt nok engelsk. Karen Anna sier at skolen ikke har prioritert å kjøpe inn nye læreverker, enten på grunn av dårlig økonomi eller andre årsaker. Lærer Kristin sier det samme om engelsk på ungdomstrinnet, der hun jobber. Læremiddelsituasjonen er helt elendig. ”Man mangler alt av lærebøker”, sier hun. Lærerne må oversette bøker til samisk også for engelskfaget. Lærere gjør så godt de kan, og bruker mye fritid til arbeidet, men det er begrenset hvor mye lærerne klarer i lengden, sier Kristin videre, og hun legger til: ”Nasjonale prøver og LK06 har krav som det er vanskelig å oppfylle med de dårlige læreverkene skolen har i dag”.

Karen Anna kan opplyse at det bare er kommet ut et læreverk i samisk for 1. klasse. Det betyr at lærerne må jobbe dobbelt: Både lage læreverk og undervise elevene. Det tar tid å plukke ut oppgaver ”her og der”, som hun sier. Det forventes både av skolen og foreldre at lærerne jobber dobbelt. Hvis lærerne ikke jobber dobbelt for å gi elevene tilfredsstillende undervisning, klager foreldrene til fylkesmannen, forteller hun. Karen Anna ser ikke lyst på framtiden. Hun er ganske sikker på at samiske lærere vil slutte hvis ikke situasjonen blir bedre. Nye lærere vil ikke kunne tilsettes i dag, rett og rett og slett fordi de ikke finnes. Unge mennesker søker seg ikke til læreutdanning, sier hun, og retorisk spør hun: ”Hvem vil bruke fritida si på å jobbe i skolen, uten å få noe igjen for det?”.

Ut fra Karen Annas noe pessimistiske perspektiv, stiller vi konkret spørsmålet om hvordan opplæringen foregår i samisk som førstespråk. Karen Anna svarer at det er dårlig med læremidler i det faget også. Det mangler bøker, hefter, grammatikk, blant annet. Hun presiserer at lettleste hefter for lesetrening og oppgavebøker savnes. Billedbøker er det eneste som finnes, og dette gjelder hele skolen, sier hun. Karl presiserer at selv om skolen ville kjøpe bøker, så er det for få bøker på markedet for samisk førstespråk.

Er det likedan for samisk som andrespråk? Karen Anna sier at situasjonen er enda verre, enn for samisk førstespråk. Alt må lages av lærerne selv, dersom målene i LK06S skal kunne oppfylles. I samfunnsfag kom det ut et nytt læreverk på samisk rett før vi fikk Kunnskapsløftet. Lærerne forteller at informasjonen fra forlagene om samiske læremidler er for dårlige. ”Det kommer informasjon om nye læreverk til skoleadministrasjonen, men ikke til oss lærerne”, sier Karen Anna. Dermed vet lærerne sjelden hva som kommer ut, blir vi fortalt. ”Prøveeksemplar til lærerne ville fungere som god informasjon”, sier Karl.

Vi oppsummerer med å fastslå at det er en generell mangel på lærebøker på samisk på denne skolen. Vi blir fortalt at i dag dekker bøkene bare 30 % av behovet. Det er dårlig i samisk førstespråk, men det er verre i samisk som andrespråk og i de øvrige fagene. Lærerne ser ikke lyst på fremtiden, oppsummerer de.

Organisering av undervisningen

Vi spør om hvordan undervisningen er organisert i klasser og grupper. Det er ingen aldersblanding på ungdomsskolen, forteller lærerne. Det er kun aldershomogene klasser på ungdomsskolen. Romsituasjonen på skolen styrer mye, blir vi fortalt. Skolen har for få og for små klasserom, for så store gruppene som nå er satt opp på ungdomstrinnet. Værforhold og klima i regionen gjør at utearealer ikke kan brukes i store deler av vinterhalvåret, forteller lærerne. Karen Anna forteller at samisk som andrespråk er delt i to nivåer på barnetrinnet: En gruppe for elever fra 1.klasse til 4. klasse, og en gruppe fra 5.klasse til 7.klasse. Gruppene er altså aldersblandet. Elevene er stort sett på samme nivå språklig sett i samisk, får vi vite. Ingen andre fag praktiserer slik aldersblanding. På spørsmål fra oss om skolen organiserer undervisningen i baser, forteller Karl at skolen har ikke baser i dag, men har prøvd ”baseundervisning” tidligere.⁵, men de fungerte mer som arenaer for spesialundervisning. De var ikke ment slik, derfor ble basene avskaffet”, sier Karl. Karen Anna skyter inn at det er motstand mot baseundervisning blant lærerne på skolen. Også elever er mot baser, blir vi fortalt. Vi blir også fortalt at det ikke finnes ringeklokke på skolen. Det ringer verken inn eller ut, og lærerne kunne tidligere velge struktur på undervisningen. Derfor var det mange av skolens lærere som praktiserte dobbeltimer med 20 minutters friminutt. I år har rektor endret dette til 60 minutters skoletimer med bare 10 minutters friminutt. ”Dette gir lite ro og mye stress”, sier lærerne. Alternativet er 45 minutters timer med lengre pauser. Pauser på bare ti minutter blir for korte, blir vi fortalt.

Karl nevner at hvis skolen ønsker en rask modernisering av undervisningen, er internettet en mulighet. Da reduseres kanskje også problemer med mangelen på lærebøker.

Karl sier at skolen i dag ikke tilrettelagt for praktiske fag på ungdomstrinnet. De praktiske fagene er forsømt. Karl eksemplifiserer dette og sier at *duodji* [det samiske kunst- og håndverksfaget] er et praktisk fag som elevene liker, men faget utgjør bare en liten del av samlet undervisning. Lærer Kristin på sin side mener at det engelskfaget burde organiseres på en annen måte, med å opprette egne språkgrupper i engelsk for samiske elever på skolen. Det kunne gi elevene større trening for den muntlige delen av faget, sier hun.

⁵ Her oppdager vi at det verserer minst to betydninger av begrepet ”baseundervisning” blant de skolene vi har feltarbeid i. Når vi skriver om baser i kapitlet om samisk opplæring på Østlandet, innebærer baser et større skolelandskap (flere klasserom) som 60-90 elever deler. På den skolen vi hadde feltarbeid i, ble elevene undervist aldersblandet fra 8.-10.klasse i en slik base. En base er dermed ”hjemmeområdet” til storklassen. Når Karl svarer oss om baseundervisning i sitatet ovenfor, viser han til en annen betydning. Flere steder i Finnmark har skoler opprettet baser for forsterket opplæring, og som Karl antyder i sitt svar, fungerer disse kun som segregerte tiltak i spesialundervisning. Derfor sier Karl at de ble avvirket.

Videre ville vi vite noe om samarbeid blant lærerne. Lærerne vi intervjuet sier samstemte at det foregår mye samarbeid. Arbeidet på skolen er organisert som med lærerteam, både faste og mer ad hoc-pregete team. Lærerne sier at de ”mer eller mindre blir tvunget inn i alt dette samarbeidet”. Det blir kanskje for mye samarbeid noen ganger, oppfatter lærerne. Vi blir også fortalt at skolen ikke praktiserer tolærersystem i særlig grad. Skolen har for lite ressurser til det. Midlene brukes i stedet til deling av store klasser, sier lærerne. Lærerteamene er delt inn slik at de skal dekke en hel klasse i alle fag. Lærerne kan derfor være nødt til å undervise i fag de ikke har tilstrekkelig kompetanse i.

Lærernes kompetanse og kompetanseutvikling

Lærerne oppfatter at det er god kompetanse blant lærerne i samisk på denne skolen. Det er mange med grunn og mellomfag i samisk. Men, permisjoner hos den faste lærerstaben i samisk fører til dårligere kompetanse. Vikarene skolen har tilgjengelige, har ikke samme kompetanse i samisk som de faste lærerne. Både de faste lærerne og vikarene har få tilbud om oppdatering og kompetanseutvikling i faget samisk. Læreren i engelsk, sier at det for eksempel er 20 år siden sist det var kurs i engelsk, så samisk er ikke i en særstilling her. Fordi skolen fikk lav score på de nasjonale prøvene i lesing, fikk skolen ”panikk”, som læreren uttrykte det, og skolen sendte to lærere på lesekurs i regi av RSK. Det regionale skoleeierkontoret (RSK) arrangerte noe lærerne kaller ”oppfriskningskurs for lærere”. Det var ikke et påbygningskurs, men et ganske generelt kurs om Kunnskapsløftet og leseopplæring. Kommunen har også arrangert slike generelle kurs, blir vi fortalt, men lærerne sier at det ikke foreligger planer om kompetanseheving i samisk, noe skolen trenger.

Vi spør lærerne om hva slags informasjon de har fått om LK06S, og av hvem de har fått denne informasjonen. Lærerne sier at det har kommet alt for lite informasjon fra skoleledelse og skoleeier, med unntak av ”noe om de fem ferdighetene og kompetansemålene”, som en lærer uttrykte det. Det har heller ikke blitt gitt informasjon om den generelle delen av planen, sett i forhold til fagdelen, sier lærer Karen Anna. Lærerne svarer at de savner informasjon om ”alt som ville gjøre lærerhverdagen lettere ved innføring av LK06S”, blir vi fortalt.

Lærer Karl er opptatt av den ”flerkulturelle skolen”. Kommunen, som ligger innenfor det samiske forvaltningsområdet, har alltid vært flerkulturell. Med samisk, norsk og kvensk. Nå

har skolen etter hvert fått elever med ti ulike språkbakgrunner, og ”nå er skolen virkelig en flerkulturell skole”, sier Karl, og tillegger: ”Nå vil skoleledelsen kun styre alt i samisk retning, og det provoserer. Da vil man bare ha en retning på det man gjør. Ikke et ord om at det finnes elever fra mange land på skolen, med hver sin kultur, og med all den berikelsen dette kunne blitt for skolen”. Det Karl sier her var sammenfallende med synspunkter som kom fra to foreldrene vi intervjuet: At dagens flerkulturelle skole bare satset sterkt på det samiske. Karen Anna forteller at prosjektet ”Flerkulturell skole” nå er innført uten medvirkning fra lærerne. ”Alt er styrt fra oven, fra ledelsen”, sier hun.

Oppsummert kan vi si at lærerne oppfatter at det er god kompetanse blant lærerne i samisk på denne skolen. Dessverre er mange lærere som kan samisk eller som underviser i samisk fraværende, og vikarer har lite eller ingen formell kompetanse i samisk. Lærerne savner plan for kompetanseoppbygging i samisk, og skylder på ledelsens fravær i debatten om dette.

Elevmedvirkning og foreldresamarbeid

Etter LK06S og ”Prinsipp for opplæringa” skal skolen legge til rette for elevmedvirkning, foreldresamarbeid og samarbeid med lokalsamfunnet. Vi spurte lærerne om elevmedvirkning først. Kristin svarte at det forekom lite. Karen Anna kommer med et motspørsmål til oss, og spør hvordan elevmedvirkning skal gjennomføres. Hun sier: ”Det er problematisk å vite hva elevmedvirkning kan være, når lærerne ikke vet det selv en gang. De har ikke fått opplæring i hva elevmedvirkning er”. Hun forteller at det er slik blant lærerne på skolen. Karl føyer til at elevmedvirkning varierer fra en klasse til den neste, fordi elevmedvirkning er lettere å få til i noen grupper, enn i andre grupper. Karl er lærer i ungdomsskolen, så vi tolker at han kanskje tenker at elevmedvirkning er lettere med elever i ungdomsskolen, enn i barneskolen. Karl legger til: ”Lærerne er ofte privatpraktiserende på dette området. Dette er et område som ledelsen burde se mer på”.

Vi spør videre om hva lærerne oppfatter at tilpasset opplæring handler om. Lærerne er enige her og svarer at det innebærer å gi hver elev individuell oppfølging på det nivået de er på. Lærerne synes dette er vanskelig å få til i store klasser med bare en lærer i klassen. Karen Anna sier også at mangelen på læremidler gjør det vanskelig å få det til tilpasset opplæring. Hun sier:

Man kan ikke lage arbeidsbøker og læremidler for differensierte opplegg i store grupper. Lærerne har nok med å klare å lage materiell for hele kasser og grupper samlet, men dette variere selvsagt fra fag til fag. I noen fag i mindre grupper får man det til.

Karen Anna forteller at foreldre klager over at barna deres har problemer med å følge med alle de forskjellige planene og oppgavene i arbeidsbøker som lærerne lager til egen undervisning på skolen. Karen Anna forteller at gruppene i samisk som førstespråk har for mange elever til å praktisere differensierte opplegg og tilpasset opplæring. ”Man må kjøre ting mye generelt”, svarer hun på spørsmålet om tilpasset opplæring. Hun legger til at internett ikke kan brukes, fordi det er mangel på samisk stoff på internett. For elevene som velger samisk som andrespråk, har samisk lav status, særlig på ungdomstrinnet. Karl sier: ”Elever spør ofte hva man skal med samisk som andrespråk. Det kan jo ikke brukes til noe, argumenterer elevene med”. Karen Anna tror elevenes holdning her avspeiler foreldrenes holdninger. ”Det er foreldre som har bodd i bygda i flere tiår som fortsatt er i mot det samiske”, sier hun. ”Disse foreldrene betrakter samisk språk som et ”unødvendig” språk. I motsatte tilfeller, der foreldrene er positive, så er også barna positive. Ting går lettere da, og barna lærer samisk forttere”, er hennes erfaring, Karen Anna trekker inn mangelen på læremidler i samisk som andrespråk. Det virker *demotiverende* for elevene, avslutter hun. temaet. Karen Anna forteller at hun på barnetrinnet prøver å tilpasse opplæringen i samfunnsfag. Hun har selv oversatt stoff til samisk, men det er vanskelig å få til tilpassede opplegg i faget, fordi det både faglig og tidsmessig tar for mye tid. Karl føyer til at lærerne har fått så mange nye oppgaver i de senere årene, som for eksempel dokumentasjon og rapporteringer. Dette fører til at lærerne verken har tid eller krefter til ekstra innsats som tilpasset opplæring er.

Vi ville også vite noe mer om foreldresamarbeid. Hvordan er foreldresamarbeidet ved skolen, spør vi. Lærerne møter foreldrene på foreldremøter, forteller lærerne. I tillegg til foreldremøtene er det foreldresamtaler fire ganger pr. år. Det er det lærerne rekker av foreldresamarbeid, forteller de. Lærerne tror at foreldre generelt sett er fornøyd med den opplæringen som gis, i hvert fall undervisningen til de faste lærerne. Det er laget samarbeidsplaner for kontakten med foreldrene. Planen er god, men det er ofte for liten tid til samtaler med alle foreldrene, og kontakten med foreldre kan variere. Det lærerne kaller ”ressurssterke foreldre” skiller seg ut, fordi de er mer interessert i hva som skjer på skolen, og de tar selv kontakt med skolen. Likevel, foreldrene har liten direkte innflytelse på

opplæringens innhold og arbeidsmåter. Kristin sier at det kan være problemer med å få foreldre til å møte opp på foreldremøter, mens Karen Anna tror at lærerne ikke er flinke nok til å trekke foreldrene med.

Lærerne oppsummerer med at det ikke legges til rette for elevmedvirkning på skolen, og lærerne er usikre på hva det vil si å praktisere elevmedvirkning. De har også problemer med å tilpasse opplæringen i ulike fag, utover en viss differensiering i innholdet i faget. Lærerne skylder på manglende læremidler, store klasser og ingen støtte fra skoleledelsen. Det foreldresamarbeidet som utøves, sier lærerne fungerer bra. De tror også at dette gjelder, sett fra foreldrenes side, sier de. Såkalte ”ressurssterke foreldre” som får mest tid og oppmerksomhet, fordi de selv tar initiativ til kontakt med skolen.

Opplæring i samisk i fremtiden

Hva er det som er viktigst for å oppnå gode vilkår for opplæring i samisk i fremtiden, spurte vi. På dette spørsmålet svarer lærerne samstemmig: ”Nok læremidler”. Videre var det viktig at læremidlene kom samtidig med nye læreplaner, og ikke etter år, når en ny læreplanrevisjon er på gang.

Karen Anna, som underviser på småskoletrinnet, tror at det viktigste er å fokusere på kompetansemålene i LK06S og grunnleggende leseopplæring og rettskriving, både i samisk og norsk. Videre må skolen fokusere på grunnleggende ferdigheter i matematikk og IKT, sier hun. Karl, som underviser på ungdomstrinnet, tror at det for fremtiden er viktig å motivere hele lokalsamfunnet til å ta utdanning. Særlig viktig er det å motivere reindriftssamers barn til å forstå betydningen av utdanning, fortsetter Karl. ”Reinen trenger ikke engelsk”, er et omkved som går igjen i reindriftsmiljøer, forteller han. Denne forståelsen må vekke, ønsker Karl. Han oppfatter at elever av reindriftssamer må påvirke egne familier i positiv retning. ”Om eleven har en slik holdning som sitert ovenfor, kan en negativ elev ødelegge mye”, sier Karl og fortsetter: ”En holdning om at utdanning lønner seg, også økonomisk, må inn i lokalsamfunnet”.

Karen Anna sier at lærerne og skolen må få undervisningen i samisk til å bli så morsom at elever gleder seg til timene. Hun sier at i dag er læreverkene i norsk mye mer ”fancy” enn det man kan tilby i samisk. På grunn av mangel på læremidler, er arbeidsformene i faget

begrenset. De få lesetekstene som finnes i samisk, kan for eksempel være for vanskelige for noen elever. Da blir de gjerne kjedelige for elevene. Kristin sier at hun tror at faglig dyktige lærere og gode undervisere i seg selv vil føre til mer interesserte elever. Dyktige lærere en forutsetning for å få interesserte elever. Det er noe man må arbeide for å få, sier hun. Både Kristin og Karen Anna sier at samisk ungdom må få internasjonale kontakter med andre urfolk. Her er kunnskaper i engelsk en betingelse. Det er også derfor viktig å motivere elevene til å lese språk, sier Kristin, og de andre lærerne er enige. Lærerne er også enige om at det er viktig med språkrøkt i samisk, for å få bort ”norvagismen i samisk fra det store nabospråket”, som Karl sa. Det er en fare for at samisk språk på sikt blir så utvannet at det ikke lenger kan brukes uten at brukerne samtidig kan norsk.

Intervju med elever

Feltarbeidet og intervjuene med elevene fant sted 24.februar 2009, da vi besøkte kommunen og skolen. I alt fem elever ble intervjuet, og vi presenterer intervjuene samlet her.

Elevinformantene våre var:

Kaisa går i 8. klasse og har samisk som førstespråk. Det er 16 elever i klassen. Kaisa er samisk språklig, sier hun. Hun forteller at når de mangler lærer, blir klassen hennes slått sammen med parallellklassen med 9 elever, som er norsktalende, i fagene RLE/KRL naturfag og samfunnsfag. Klassen hennes har da undervisning på norsk i disse fagene, selv om klassen hennes har samisk som førstespråk, og alle da skal være samiskstalende. I samfunnsfag er undervisningen på norsk. Når det ikke er sammenslåtte klasser, er undervisningen i klassen ”veldig ofte” på samisk, unntatt i fagene engelsk, norsk og samfunnsfag.

Karine går i 6.klasse og har samisk som andrespråk. Det er 13 elever i klassen. Kaisa er delvis samisk språklig, sier hun. Undervisning i klassen er av og til på norsk og av og til på samisk. Undervisningen i samfunnsfag er på samisk, men med norske lærebøker.

Kate går i 4.klasse og har samisk som andrespråk. Det er 13 elever i gruppa. Hun forstår en del samisk, sier hun. Når klassen hennes ikke er sammenslått med ”den norsktalende klassen”, har klassen hennes undervisning på samisk, sier hun, unntatt i engelsk og norsk.

Kristine går i 10. klasse og har samisk som førstespråk. Hun er samisk språklig hjemme, forteller hun. Kristine vil helst bli intervjuet på samisk, men godtar at intervjuet delvis foregår på norsk, fordi ikke alle elevene i intervjugruppa kan samisk godt nok. Kristine er også elevrådsleder for ungdomsskolen.

Kato går i 7. klasse og har også samisk som førstespråk. Undervisningen i hans klasse er på samisk, unntatt i engelsk og norsk. Kato er også leder av ”barneskoleelevrådet”.

Hvordan organiseres undervisningen i klassen/ gruppen?

Elevene svarer her at det er organisert litt forskjellig, men med ”lange timer”, som de sier. De har en time undervisning, deretter ti minutters friminutt. En hel klokke er noen ganger for lenge å ha undervisning i samisk, blir vi fortalt. Elevene forteller at de ikke tas ut fra andre fag, for å få undervisning i samisk. På denne skolen er faget samisk et fag på linje med andre fag ved skolen. Skolen mangler lærere i mange fag, også i samisk, og elevene har ofte vikarer. Noen ganger blir grupper/klasser slått sammen. Når grupper som får undervisning på samisk blir slått sammen med andre grupper elever, kan det være at elevene i den andre gruppa kan for dårlig samisk språk. Da foregår undervisningen på norsk. Det ikke tilfredsstillende for samiskundervisningen, forteller elevene. Elevene forteller også at gruppene i samisk generelt er for store. Det blir for liten tid til hver enkelt elev, og opplæringen blir heller ikke tilpasset dem. Undervisningen er generelt organisert slik at tilgangen på lærere bestemmer om undervisningen i ulike fag går på samisk eller norsk.

Ut fra våre fortolkninger av det elevene forteller, oppfatter vi at elevene synes at lange arbeidstimer stort sett er ok, men at de mener at samiskundervisningen er organisert i for store grupper. Lærerne får ikke tid til å tilpasse opplæringen til hver enkelt elev. Elevene forteller også om at tilfeldige sammenslåingen av grupper som blir gjennomført, ikke er bra for opplæringen i og på samisk. Da foregår som regel all undervisning på norsk.

På videre spørsmål om eleven har medbestemmelse og innflytelse over undervisningen, svarte de at det er lærerne som bestemmer det meste av undervisningen og planleggingen av den. Elevene er ikke så mye delaktig i dette, sier de. De blir sjelden spurt om å være med på egnvurderinger i fagene. En av elevene forteller videre at de har forsøkt å få inn en elev i

”skolestyret” i kommunen, for å påvirke politikerne i kommunen. Til nå har de ikke fått det til. Kommunens politikere bør få mer opplæring i det som skjer på skolen, sier Kristine.

Elevene klager på at de ikke får svar på henvendelsene de har sendt, verken fra kommunen eller skolens ledelse. Kato forteller at han sitter som leder av ”barneskoleelevrådet”. I dette rådet kan elevene ta opp ting med skolens ledelse. Kato er fornøgd med arbeidet i rådet. Elevene blir hørt, sier han. Elevene sier at elevrådet har tatt opp lærermangelen med skolen.

Som en oppsummering av dette temaet, tolker vi elevenes utsagn dit hen at det er lærerne som bestemmer det meste av innretningen på undervisningen og planleggingen av denne, og elevene savner en reell påvirkningsmulighet overfor skolens ledelse og kommunen. Skolens elevråd fungerer bra. Elevene får lagt fram sine ting, men opplever at skolen ikke svare på deres henvendelser.

Arbeidsmåter og lærings situasjonen

På spørsmål fra oss om arbeidsmåter i undervisningen, svarer elevene ganske unisont at det er mye såkalt tradisjonell tavleundervisning. Av og til vises det film, og ellers er det mye gruppearbeid. Elevene forteller at de stort sett er fornøgd med undervisningen, men undervisningen er ikke alltid ”like god”, som en av elevene sier. Grunnen kan være mangel på fagkompetanse hos lærere, særlig vikarer. Et annet problem er at mye av undervisningen skjer på norsk i andre fag enn samisk språkopplæring. Da mister elevene for eksempel nødvendig skrivetrening på samisk i andre fag, som en undervisning *på* samisk kunne gitt dem.

Oppsummert virker det som om elevene er stort sett fornøgd med undervisningen de får, men de presiserer at når undervisningen i andre fag enn samisk foregår på norsk, mister elevene opplæringsmuligheten og begrepsopplæringen i samisk.

På spørsmål fra oss om hva de savner og ville hatt annerledes, gjentar elevene at de stort sett er fornøgd med selve undervisningen, men det er for ofte vikarer som ikke kan faget godt nok. Eleven forteller også at vikarene kan være for unge. Det blir for lite skille i alderen mellom vikarer og elever, som igjen fører til privat kontakt på fritida mellom unge vikarer og elevene, sier de. Dette oppfatter elevene som uheldig, og det går blant annet ut over disiplinen i klassen. Skolen burde se nærmere på akkurat dette, sier de elevene vi intervjuet. Når vikarer

ikke kan skaffes, blir eleven ofte sittende alene i klassen. Alle er enige om at dette er den verste løsningen.

Elevene vi intervjuet forteller også at det ikke alltid er elevenes og lærenes feil ”når ting går galt”. Noe kan skyldes, sier elevene, at skolepolitikkerne i kommunen ikke vet nok om skolens hverdag til å kunne ta de riktige beslutningene. Elevene ønsker derfor at kommunens politikere engasjerte seg mer i det som skjer på skolen. I denne sammenhengen trekker eleven inn skolens ledelse, som de heller ikke oppfatter gjør nok i samme situasjon. Ledelsen vet ikke nok om det som skjer i klasserommet, sier elevene. Når da heller ikke foreldrene er interessert i det som skjer på skolen, har elevene få allianseparter. Elevene sier at de ønsker at foreldrene blir mer engasjerte.

Elevene forteller mye og er svært engasjerte. De kommer stadig tilbake til fraværet blant lærerne. De sier at de tror lærere i samisk er mye borte fordi de har for mye å gjøre generelt, og på grunn av mangelen på læremidler i samisk spesielt. Det er mer arbeid i et fag som mangler lærebøker enn i fag med nok lærebøker, uttrykker elevene. Elevene forteller at de tok dette problemet opp med daværende kunnskapsminister Solhjell da han var på besøk på skolen og snakket med elevene. De håper at politiske myndigheter og ministeren tar dette med lærebokmangelen i samisk på alvor. Elevene har også sympati med lærerne. De tror at lønnsnivået for lærere i samisk som har mye ekstra arbeid på grunn av mangel på lærebøker, er for lav. Lærere i samisk bør få høyere lønn, sier elevene. Da vil kanskje skolen også få tak i flere lærere som kan undervise i og på samisk.

Slik vi tolker svarene fra elevene her, er vikarproblemet et stort problem på skolen. Det mangler vikarer, og mange av vikarene er ikke faglig kvalifisert for å undervise i skolen i og på samisk. Fordi vikarer ikke kan skaffes, blir elevene sittende mye alene i klasserommet. Det kan også se ut til å være generelt vanskelig å skaffe lærere som kan snakke samisk, også i andre fag enn i samisk. Lærerne har stor arbeidsbyrde sammenlignet med andre lærere og blir fortere sykemeldt. Elevene forteller at de savner støtte, både fra rektor, lokalpolitikkerne og foreldre. Mange vet for lite om hva som skjer i klasserommet, sier elevene. Mange kjenner ikke skolen godt nok. Elevene oppfatter at de ikke når fram med de problemene de har, selv om skolen har opprettet formelle elevfora som elevrådet.

Vurderingsarbeid i faget samisk i grunnskolen

På spørsmål fra oss om hvordan vurderinger foregår i faget samisk, svarer elevene at de ikke er blitt bedt om å komme med evalueringer i faget. Men, det var en evaluering i faget samisk en gang, husker de. Det var et evalueringsskjema som var utarbeidet eksternt som ble brukt, og her skulle eleven blant annet si noe om endringer i faget i forhold til forrige skoleår. Dette skjemaet passet dårlig for vårt lokalsamfunn, forteller elevene. De som hadde laget skjemaet må ha hatt dårlig kulturkompetanse, dårlig kunnskap om lokalsamfunnet og skolen. Elevene sier at de tror at det var Utdanningsdirektoratet som hadde utarbeidet skjemaet til undersøkelse blant elevene. Elevene på denne skolen var enige om at det er galt å bruke slike spørreskjemaer, når de ikke passer inn lokalt. De ga oss et eksempel: Norsk ble omtalt som ”morsmålet”, mens det riktige er at samisk er ”morsmålet” for svært mange elever ved denne skolen. Det de synes var positivt var spørsmålene om mobbing, om hvem de likte, hvem de ikke likte. Det var bra å få slike spørsmål, da det er mobbing ved skolen, fortalte elevene. I den undersøkelsen ble elevene bedt om å komme med forslag til endringer på undervisningen og skolehverdagen. Dette hadde de svart på i spørreskjemaet, fortalte de. I tillegg hadde det vært spørsmål som gjaldt lærebøker i samisk. Dette siste elevene fortalte om, førte oss over til neste tema i vårt intervju. For å oppsummere dette med evalueringer først: Elevene sier at de ikke er med på evalueringer internt på skolen av den opplæringen de får. Elevene forteller om at de har vært med på en spørreskjemaundersøkelse, som vi oppfatter må være Elevundersøkelsen⁶, men at denne hadde mange spørsmål som ikke passet til deres skole og lokalsamfunn.

Spørsmål om læremiddelsituasjonen

Eleven Kaisa i 8.klasse forteller først at i hennes klasse har alle nok bøker i alle fag, unntatt i faget samisk. Der har elevene bare en bok på samisk, ellers er bøkene i alle fag på norsk. Undervisningen foregår derfor på norsk i disse fagene. Kaisa forteller at klassen vanligvis har undervisning på samisk bare i samisk faget, selv om hun har valgt samisk som førstespråk. Undervisningen i matematikk og naturfag, for eksempel, foregår på norsk blant elever med samisk som førstespråk. Det er likevel bedre når klassen er delt i førstespråk- og

⁶ Elevundersøkelsen er en landsomfattende nettbasert spørreundersøkelse hvor elever skal få si sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen. Elevundersøkelsen våren 2010 gjennomføres fra 15. januar til 30. april. Fra høsten 2009 ble Utdanningsdirektoratets system for brukeradministrasjon (UBAS) for innlogging benyttet. (Utdanningsdirektoratet, 2010)

andrespråkselever. I sammenholdte klasser foregår det meste av undervisningen på norsk og lærebøkene er på norsk, uansett.

Kato i 7.klasse sier også at hans klasse mangler bøker i samisk. Lærerne kopierer ark fra lærebøker, slik at elevene primært har et løsarksystem i faget samisk. Elever må også dele på bøker i samisk. Kato forteller at hans klasse har bøker på samisk i matematikk, ellers er bøkene i øvrige fag på norsk. Noen ganger oversetter læreren lærestoff simultant til samisk, sier Kato.

Kristine i 10.klasse sier at i hennes klasse, hvor samisk er førstespråk, har elevene bøker og stensiler kun på samisk i faget samisk, ellers er alle lærebøkene på norsk.

Kristine sier også at foreldrene burde kreve at deres barn fikk bøker på samisk. Kommunen får jo penger til tospråklighet og burde sørge for å kjøpe inn i det minste det som måtte finnes av bøker på samisk, uttrykker hun. Kristine har også politiske forklaringer på ting. Hun er misfornøgd med kommunens politikk her og tror at det en "bevisst politikk" fra kommunens side, som hun sier, å la være å kjøpe inn nok bøker i samisk. Kommunen sparer penger, men resultatet er at "de samiske barna blir hengende etter, mens de norske elevene blir flinkere", sier hun. Dette fungerer som en slags "ny fornorskning" i dag, forteller hun, og legger til at dette er negativt både for de norske og de samiske elevene. De norske er ikke bekvem med at det i undervisningen tas så mye hensyn til dem, de samiske elevene blir "motløse", sier Kristine. Hun vil også ta også opp et annet emne, og det handler om valg av samisk som førstespråk eller andrespråk. Kristine forteller hvor problematisk det er å gå i en samisk førstespråksklasse og bare bruke samisk i faget samisk. Det kan føre til at flere tenker at elevene kan like godt flytte over til en norskklasse og ha samisk som andrespråk. Hun sier at også foreldrene synes det er problematisk å bruke norske lærebøker for å lære seg et fag på samisk. Dette blir enklere ved å flytte over til en norskklasse. Der får elevene undervisning på norsk med tilstrekkelige norske lærebøker. Det er dette mange foreldre tror blir enklere for elevene, avslutter Kristine.

Kaisa sier at det er et problem at barn for eksempel lærer matematikkbegreper på samisk på barnetrinnet, mens elevene i ungdomsskolen får begrepsopplæring i matematikk på norsk. Elevene har ikke lært nok norske begreper i faget, forteller Kaisa. Hun sier at i ungdomsskolen har ikke elevene matematikkbøker på samisk. Hun tilføyer at matematikk bøkene i seg selv er gode, men fordi det ikke finnes bøker på samisk, blir det altfor mye

kopiering og løsark i skolen. ”Stensilskolen” består fortsatt, sier hun. Penger kunne brukes til kjøp av bøker i stedet for å kopiere fra bøker. Dette er noe alle elevene var enige om.

Karine i 6. klasse fortalte at det ikke finnes egne bøker på samisk for samisk som andrespråk på hennes nivå, bare i matematikk på barnetrinnet og på samisk som førstespråk. Kate i 4.klasse hadde ingen synspunkter på læremiddelsituasjonen.

Slik vi tolker det elevene sier her, mangler skolen bøker både i samisk førstespråk og samisk andrespråk, men situasjonen er bedre i samisk førstespråk enn i samisk andrespråk. I følge elevene finnes det ikke egnete bøker i samisk andrespråk. Overgangen fra opplæring i matematikk på samisk på barnetrinnet til matematikk på norsk for samisk førstespråkselevne, oppleves som uheldig for begrepsutviklingen i det samiske språket. En av elevene kom med synspunkter på dette som knyttes an til kommunes skolepolitikk. Mangel på læremidler og lærebøker er i praksis en ny ”fornorskningpolitikk”, blir vi fortalt. Den gamle ”stensilskolen” finnes fortsatt, og lærere kopier og lager selv undervisningsmateriellet som brukes i samisk på denne skolen, særlig arbeidsoppgaver for elevene.

Tilpasset opplæring for alle?

Vi ville videre vite om undervisningen i samisk og andre fag var tilpasset elevenes behov, slik det er nedfelt i opplæringsloven og Kunnskapsløftet (LK06S). Vi spurte elevene flere spørsmål om dette, både knyttet til arbeidsmåter, differensiering og innhold i faget. Vi fikk derfor ulike synspunkter på dette. En elev forteller for eksempel at i KRL/RLE-faget er det mest om kristendom og lite om andre ting som etikk, livssyn og andre religioner. Det burde være en viss balanse i innholdet om LK06S skulle følges, sier hun, og tilføyer at elevene ikke bare vil høre om kristendom i dette faget. Årsaken til dette, tror eleven, er at de fortsatt har gamle bøker i faget der det er skrevet mye om ”Noahs ark og slike ting”, som eleven sier. Flere andre elever er inne på det samme: Mangelen på lærebøker fører til lite differensiert undervisning. På direkte spørsmål om undervisningen i samisk som andrespråk er tilpasset språknivået til eleven, svarer Karine at det er den ikke. Undervisningen i samisk som andrespråk ligger, for eksempel, på et for høgt nivå for henne. Grunnlaget i samisk språk hos henne er for dårlig, forteller hun.

Elevene forteller at matematikkopplæringen både i barneskolen og i ungdomsskolen er for lite tilpasset. Her er de samstemte. Det kan være slik at nivået i matematikk er for lavt, særlig på barnetrinnet. Det tas for lite hensyn til de ”flinke” elevene, ble det sagt. På ungdomstrinnet får ikke ”flinke” elever arbeide med videregående skoles bøker. På barnetrinnet er det likedan, blir vi fortalt. Undervisningen er lagt opp etter de svakeste elevene. Slik blir undervisningen ”litt kjedelig”, sier elevene. Det blir gitt et eksempel: Det blir gitt for lette oppgaver til tentamener og prøver for elever som både er flinke i samisk som førstespråk og matematikk. På den måten er ikke undervisningen tilpasset verken de såkalte ”flinke” eller ”svake” elevene, sier de. Elevene vet ikke hvorfor det er slik, men de antar at det er slik fordi skolen har for få lærere pr. klasse, og dermed har lærerne for mange elever. Lærerne klarer ikke å differensiere undervisningen. Elevene klager også på at lærebøker som brukes, særlig i samisk, ikke er tilpasset elevenes nivå i språket. Opplevelsen av dem er at de er for lette, både lærebøkene, arbeidsbøkene og arbeidsoppgavene, sier en elev. En annen sier at de ligger på for høyt nivå.

Med hensyn til individuell opplæring og opplæring i fellesskapet (jf. LK06S om tilpasset opplæring), forteller elevene om at de arbeider mye alene. Det gjelder spesielt elever som ligger litt foran de andre i klassen, blir vi fortalt. Disse elevene får liten hjelp av læreren. Henvendelser til læreren fra de flinkere elevene nytter heller ikke, forteller elevene. Lærerne svarer ofte at de ikke har tid, Dette fører til en oppfatning blant elevene at det ikke har hensikt å jobbe med ekstra innsats. Noen utvalgte elever får gode karakterer, uansett. Elevene forteller at stadig skiftet av lærere og nye vikarer fører til at blir det for liten kontinuitet i undervisningen. Det hender at elevene ikke får igjen skriftlige innleveringer og evalueringer på disse, fordi den nye vikaren ikke vet hva den forrige vikaren har gjort i undervisningen. I en slik undervisningssituasjon er det liten plass til tilpasset opplæring, oppfatter elevene.

Det elevene forteller om her, tolker vi som grov uaktsomhet i forhold til opplæringslovens bestemmelser. Oppsummert ser det ut til at det er flere forhold som har ført til en situasjon der tilpasset opplæring og differensiering ikke praktiseres ved denne skolen. Elevene forteller om lærere som ikke har tid til individuell oppfølging fordi han/hun er alene i en for stor klasse. En elev fortalte at de hadde hatt tolærer system i noen klasser i fjor, og da var det mer individuelle opplegg og hjelp å få for den enkelte elev. Elevene snakket mest om ”de flinke” elevenes behov, og hvordan de ble skadelidende i den strukturen skolen hadde. En annen grunn til manglende tilpasset opplæring, var det store skiftet av lærere og bruk av vikarer. Når

det er slik at den ene vikaren ikke vet hva den andre har gjort i klassen, forsvinner kontinuiteten og tilpasninger i undervisningen. Et tredje forhold som går utover de flinkere elevene er, i følge elevene, at lærebøkene er kjøpt inn og brukt for å møte opplæringsbehovet for ”de svakere” elevene, særlig i samisk som førstespråk og matematikk. Disse bøkene og arbeidsheftene egnet seg mindre for andre. Til sammen fører dette til at såkalte ”flinke elever” får gode karakterer, uansett om de arbeider med et fag eller ikke, noe elevene oppfattet som demotiverende. På våre spørsmål om opplæringen i samisk som førstespråk, forteller elevene at de heller ikke her er fornøgte. Elevene skal lære samisk, klassen kalles for samiskklasse, men elevene får likevel ikke undervisning på samisk i andre fag enn i faget samisk. Elevene mener at de ikke får den undervisningen de har rett til i samisk. Det at de bare får undervisning *på samisk*, kun i ett fag, er ikke godt nok når man har valgt samisk som førstespråk for å lære seg det samiske språket bedre.

Vi blir fortalt om en lite tilfredsstillende vikarsituasjon. Elevenes meninger er mange og sterke: 1) Skolen må få bedre vikarer med bedre faglig bakgrunn, 2) Vikarer uten utdanning må ikke arbeide i skolen, 3) Tenåringene som er vikarer i dag, må bort. Alle elevene er enige om at dårlig vikarsituasjon fører til dårlig undervisning. Læreboksituasjonen opptok også elevene under diskusjonen om opplæringen i faget samisk. Skolen må skaffe tilstrekkelig med lærebøker og bedre lærebøker. Det gjelder særlig i faget samisk, men også andre fag hvor det er for få bøker på samisk. Skolen må også differensiere opplæringen i samisk bedre, få mer tilpasset opplæring, gi mer individuell hjelp, ha mer av individuelle opplegg, for eksempel for dyslektikere. Dette svarer elevene på våre spørsmål. Slik det fungerer i dag, går alle elever på et årstrinn i praksis i en og samme klasse, uansett språknivå. Dette må endres, uttrykker elevene, slik at det tas mer hensyn til det nivået elevene har særlig i samisk språk.

Vi tolker dette som uttrykk for at elevene ikke er fornøgte med samiskundervisningen de får på denne skolen. Det skyldes flere forhold. Elevene får for lite undervisning i og på samisk. Når de går i en samisk som førstespråksklasse, skal undervisningen i de enkelte fag være på samisk, mener elevene. De er også misfornøgte med alle de vikarene de har. De kan for lite i fagene de underviser, og mange av vikarene er for unge. Unge vikarer makter ikke å ha disiplin og orden i klassen, forteller elevene. Skolen differensierer heller ikke undervisning godt nok. Noen ganger er det ikke differensiering i det hele tatt, for eksempel når alle elevene som tar samisk blir plassert i samme klasse, uansett språknivå.

Om framtiden og det samiske språket

De tre eldste elevene som vi intervjuet, svarte at de så positivt på sin framtid etter grunnskolen. Alle tre forteller at de skal begynne på videregående skole, og de ser fram til det. Elevene sier at de tror de generelt blir bedre ”tatt vare på” i videregående enn i grunnskolen. De sier at ”alt vil bli bedre på videregående skole”. De tror også at undervisningen på videregående skole blir bedre enn den de har nå i grunnskolen. De tror de får bedre opplæring med mer individuell veiledning og hjelp, altså at opplæringen vil bli mer tilpasset den enkelt elev. En elev tror også at det er bedre lærere på videregående skole. En annen elev tror at det blir mer og bedre undervisning på samisk, også på samisk i andre fag.

Det elevene var inne på her, er ut fra vår fortolkning, et optimistisk framtidssyn – også for det samiske språkets framtid. Vi ville derfor vite litt mer om foreldrenes språkbakgrunn, og spør hvorfor de hadde valgt samisk som henholdsvis førstespråk og andrespråk. Karine, som sier at hun selv bare delvis er samisk språklig, forteller at hun selv valgte å begynne med samisk som andrespråk. Kate som er samisk språklig fra sitt hjemmemiljø, sier at hun selv valgte å begynne med samisk, og hun valgte samisk som andrespråk da hun regnet med at det ville bli lettere å lære samisk som andrespråk enn samisk som førstespråk. Kristine sier at hun er samisk språklig hjemmefra, og det var ”naturlig” for henne å velge samisk som førstespråk. Hun valgte det selv, sier hun. Kaisa er også samisktalende hjemme, og det var også naturlig for henne å velge samisk som førstespråk. Hun valgte også dette selv. Den siste eleven vi intervjuet var Kato. Han forteller at han var samisk språklig fra barndommen av, og at han valgte samisk som førstespråk fra 1.klasse i grunnskolen.

Som vi tolker det elevene forteller her, så har alle elevene selv vært aktive med å velge samisk i opplæringen, uten foreldrepess. Hvor involvert foreldrene har vært i elevenes valg hjemme, forteller våre data ingenting om. Elevene har selv valgt å gå i samisk klasse, enten de har valgt samisk som første – eller andrespråk. Selv om elevene, etter de valgene de har gjort, kan være misfornøyde med den opplæringen de har i grunnskolen, er i hvert fall de tre eldste elevene optimistiske i forhold til fremtiden og til videregående opplæring.

Vi ville også vite hvor godt elevene vurderte sine språklige ferdigheter i samisk i dag. Derfor spurte vi: Hvor godt kan du samisk og hvor lærte du å snakke samisk? Karine som tidligere har omtalt seg selv som ”delvis samisk språklig”, sier at hun har lært å snakke samisk på skolen, og hun snakker samisk kun noen ganger utenfor skolen. Kate som forstår litt samisk,

forteller at hun har lært det hun kan av samisk på skolen, men hun snakker litt samisk med dem der hjemme, særlig med sin lillesøster som bare kan samisk. Ellers snakker hun ikke samisk. Faren hennes er norsk, moren som er samisk, bor ikke i kommunen. Kaisa omtaler seg selv som samisktalende. Hjemme snakker hun samisk med sin far, og norsk med sin mor. Hun har lært samisk av faren sin, venner, slektninger, sier hun, men Kaisa forteller også at foreldrene ofte snakker norsk hjemme. Kristine og Kato, derimot, sier at de har samisk hjemmemiljø, og har lært å snakke samisk der. Det elevene forteller om her, trenger ikke særlig forklaring og fortolkning. Elever som kommer fra samiske miljøer og snakker samisk hjemme, er flinkere i språket enn de elevene som bare snakker i timene på skolen. Elever som ikke har samisk som hjemmespråk, snakker i mindre grad samisk utenfor skolen.

Intervju med foreldre

Vi intervjuet tre fedre på denne skolen. Disse var:

Far Kristian sier han er norsktalende, men forstår noe samisk. Gift med en dame fra indre Finnmark. Tre barn i 6., 8., 10. klasse som har samisk som andrespråk, pluss et barn som gikk ut av grunnskolen i fjor. Alle med unntak av den eldste som fikk samisk undervisning i 2 klasse, har alle hatt undervisning fra 1. klasse. Kristian sier at den yngste hos han kan samisk godt. Datteren foretrekker å bruke samisk hjemme. Den eldste har mer problemer. Hun bruker samisk i lek og dagligtale, men behersker norsk best.

Far Knut sier også at han er norsktalende, og gift med dame fra indre Finnmark De har barn i 2. og 5. klasse: Den yngste (sønn) har samisk førstespråk. Den eldste (datter) har samisk som andrespråk. Den eldste gikk først i en fremmedspråksklasse, men fikk ikke fremmedspråksopplæring så godt at hun lærte samisk som fremmedspråk. Ble derfor overført til en samisk klasse, men dette ble veldig tøft for henne. Hun sliter med å uttrykke seg på samisk og forstå samisk, sier faren. Slik vi tolker det far sier er det tøft for elever som ikke kommer fra kommunen å begynne direkte med undervisning på samisk. Alle forventer at de kan snakke samisk.

Far Klaus som sier at han er samisktalende og reineier. Han har barn i 6., 8. og 10. klasse. Alle har samisk som førstespråk og alle har hatt opplæring siden 1. klasse. Denne faren er også lokalpolitiker, forteller han.

Informasjon om rettigheter og læreplan

Vårt første spørsmål dreide seg om kjennskap til rettigheter som finnes når det gjelder opplæring i samisk. Kristian sier at han har god kjennskap til rettigheter om opplæring i samisk. Han har fått noe informasjon om det fra skolen, ikke fra kommunen, men har stort sett skaffet seg det meste av kunnskap om dette på egenhånd. Han sier han: ”Det er ingen problemer med samiskopplæringen i kommunen. Skolen er så bevisst om det samiske at det nesten (...)går andre veien”. Med det forstår vi at han mener at norskopplæringen ikke blir ivaretatt på samme måten. Han nevner som eksempel at da et av barna hans startet på skolen i bygda, fikk han ingen opplysninger om at innflytterbarn kunne få for eksempel nynorskopplæring. Både han og barnet ble møtt med ”*Bures*” [god dag], og ”så bar det rett inn i samiske opplæring i stedet for nynorsk, uten noen form for forberedelse”, sier Kristian. Han sier at han tror at den sterke fokuseringen på det samiske gir problemer for opplæring på andre språk. Den opplæringen er for dårlig her i kommunen, uttrykker han. Far Knut er enig i at det samiske blir godt ivaretatt, men ikke andre fremmedspråk, verken norsk eller engelsk. Klaus sier at han ikke undersøkte hvilke rettigheter omkring opplæring i og på samisk som var gjeldende. ”Rettigheter kommer av seg sjøl”, kommenterer han, og legger til at han bor jo tross alt i en samisk bygd.

Videre ville vi vite om foreldrene hadde kjennskap til at skolen har fått ny læreplan. Alle tre foreldrene hadde fått med seg at det er kommet en ny læreplan, LK06S, men de har bare fått litt informasjon om den lokale læreplaner på skolen. Da spurte vi om de kunne fortelle litt om hva de visse om innhold og arbeidsmåter, vurderingsformer i LK06S. Både Kristian og Knut har litt kunnskap og informasjon om endringer i innhold og arbeidsmåter i LK06S, men er usikker på hvor mye lærerne egentlig forandrer sin undervisning i klasserommet fra L97S til LK06S. Men, på grunn av de konkrete målene i planen, vet de litt mer om hva som forlanges av lærerne, blir vi fortalt. Faren Klaus forteller at han ikke har så god kjennskap til hvordan planen er satt opp og hvordan den er tenkt å fungere, men det lille han vet, fikk han vite av skolen. Klaus har også fått informasjon om ny læreplan, fordi han er lokalpolitiker. Han var veldig i mot den nye planen, sier han, da han fikk vite at det innebar at flyttsamekretsen skulle

legges ned⁷. Kommunen begrunnet forslaget om nedleggelse av flyttsamekretsen med at det i LK06S ikke ville bli mulig å opprettholde den gamle kretsdelingen med en flyttsamekrets og en fastboendes krets, sier han. Han prøvde å arbeide for å bevare flyttsamekretsen, men det var ikke mulig å få det til. Men det ble jo billigere med en krets i stedet for to kretser, føyer han til. Kommunen nektet for at det var økonomiske argumenter bak nedleggelsen av flyttsamekretsen, sier han. Både Kristian og Knut sier at de fikk vite at en ny læreplan skulle komme, men skolen ga ikke ”all verdens informasjon om læreplanen”, som de sa. De fikk blant annet lite informasjon om den samiske delen i planen, bare at det skulle komme en ny plan.

Vet foreldrene om LK06S har ført til av endring i arbeidsmåter i klasserommet? spurte vi Kristian sier at klasser og grupper nå er slått sammen, og at skolen derfor nå har fått færre lærerressurser enn før. Tolærerordningen er også forsvunnet. Slik har lærerne fått mindre tid og rom til individuell tilpasning, tror Kristian. Klaus er enig i denne vurderingen om at skolen har for få lærere i samisk, han oppfatter at dette på sikt kan føre til endringer i elevenes skolehverdag og motivasjon for videre skolegang. Både Kristian og Knut sier at med ”færre lærerressurser og færre lærerstillinger blir det mindre tid til individuell tilpasning, noe som er stikk i strid med intensjonene i LK06S.” Det med tilpasset opplæring er spesielt viktig når man tenker på at vi er en skole hvor man har ”hele mangfoldet” av flerkulturellhet, sier de. Foreldrene får tilbakemeldinger fra barna sine om dårligere læringsmiljø, og lærerne som ikke har kapasitet til individuell tilpasning. På den måten er ikke den nye læreplanen blitt til det positive incitament som det ble sagt på forhånd. Faren Klaus sier seg enig i dette, og tilføyer: ”Forskjellen er færre lærere og større klasser i dag.” Da sønnen hans gikk i flyttsamekretsen, lærte sønnen ”mye mer om reindrift generelt og det som hørte til det”, sier faren og legger til: ”Nå hører jeg ingenting om dette”. Vi tolker far dit hen at fordi det er færre elever i klassen, vil opplæringen også være mer tilpasset.

Kristian, på sin side, oppfatter at det er en fordel at flyttsamekretsen forsvant. Da kretsen bestod, ble ikke de andre elevene på skolen kjent med flyttsamebarn, men det blir de nå.

⁷ Dette har ikke noe med innføring av ny nasjonal læreplan å gjøre, men om lokalpolitikk. NRK Sámi Radio hadde fredag 29. august 2003 et radioinnslag som ble innannonsert slik (oversatt fra samisk): ” Flyttsamene i Karasjok godtar ikke at barna deres går i samme klasser som de fastboendes barn ved grunnskolen, derfor skal de etablere egen skole for sine barn”. Og i introduksjon til selve innslaget ble dette referert: ” Flyttsamene i Karasjok godtar ikke at skolekretsen for elever fra reindriften legges ned. Flyttsamene er redd for at barna mister tilhørigheten til reindriften dersom de ikke har en egen skolekrets ved grunnskolen. Derfor skal flyttsamene i Karasjok etablere en egen skole for barna sine, sier førstekandidat på Flyttsamelista i Karasjok, Máret Sára”

”Flyttsamebarn var noe fremmed før, men er det ikke lenger. Barna kjenner hverandre bedre i dag”, sier Kristian. Knut er enig i disse vurderingene Kristian gjør. Han er ikke selv samisktalende, men fornøgd med at sønnen nå får lære samisk som førstespråk. Men, Knut vil ta opp et annet forhold ved skolen som han synes er ganske viktig. Nemlig at kommunen må bli flinkere til å gi samisk opplæring til dem som ikke har lært samisk som førstespråk fra barnsbein av. Knut sier at kommunen i dag har for dårlig opplæring i samisk til barn som kommer flyttende og som lærer samisk på nivå 2. og 3. Kommunen må ikke gjenta de gamle syndene fra fornorskningspolitikken da undervisningen kun gikk på et språk barna ikke forstod, sier han. ”Denne gangen gjør de samme feil mot elever som kommer utenfra og som ikke kan så godt samisk”, sier Knut. Han understreker betydningen av å lære barna samisk så fort som mulig, så de kan bruke språket til daglig.

Klaus vil også at norske barn også skal bli mer integrert i det samiske samfunnet, og bli mer kjent med flyttsamemiljøet. Han forteller om negative omtaler i media av reindrifta. ”Folk vet etter hvert for lite om reindrifta”, sier han og legger til: ”En bedre kjennskap om reindrifta ville ført til en mer nyansert oppfatning av den. Og det kunne man begynt med i skolen”. LK06S gir ikke den muligheten, fortsetter han. Det var hans oppfatning av planen. Både Kristian og Knut er enige om at det er viktig at barn som ikke er reindriftsamer får en forståelse av hva reindrifta handler om.

Vi tolker foreldrene synspunkter på planen slik at alle tre har fått noe informasjon fra skolen om at det finnes rettigheter for opplæring i samisk, men de to innflytterforeldrene sier at det ikke er god nok informasjon når det gjelder muligheter å ta andre fag enn samisk, som eks valg av nynorsk. Foreldrene fortalte det stort sett ikke var gitt informasjon om innhold og arbeidsmåter i planen. Skoleeier har heller ikke orientert foreldrene om rettigheter etter LK06S. Foreldrene er noe uenige om fordeler/ulempes med flyttsamekretsen, noe vi oppfatter som en lokalpolitisk sak. Særlig den samisktalende forelderen er misfornøgd med at flyttsamekretsen forsvant, og elevene ble slått sammen med de fastboende elevene. Det typisk reindriftsfaglige forsvant, og derved muligheter for andre til å få bedre kunnskaper om og mer nyansert syn på reindrifta.

Organisering og gjennomføring av opplæringen

Vi vil videre inn på selve undervisningen, og spør derfor om foreldrene kjenner til hvordan opplæringen i samisk foregår. Kristian svarer at han til en viss grad vet noe om dette, fordi han forsøker å følge med hva barna har i lekse og han spør dem hjemme om dette. Han spør aldri om hva læreren driver med i den daglige undervisningen, sier han. Men, på en annen side: Han har heller ikke fått vite noe fra lærernes side om undervisningen. De to andre fedrene har ingenting å tilføye her. Vi spør derfor om de vet noe om lærebøker og læremidler som brukes i opplæringen i samisk? De tre foreldrene sier at de vet lite om dette, men de vet alle tre at elevene generelt mangler lærebøker i faget. Kristian er mer bekymret i andre fag, enn i samisk. Han sier:

Lærerne har god kompetanse i samisk, men ikke tilsvarende kompetanse i for eksempel realfag og andre språkfag. Lærerne i samisk vil med sin gode kompetanse kunne motvirke lærebokmangler. Det er ikke tilfellet i realfag.

Vi spør videre: Hva mener dere om opplæringen til barna i samisk på skolen? Savner dere som foreldrene noe? Knut er opptatt av at den samiske språkopplæringen og det samiske vektlegges for mye. Det satses for mye og for ensidig på opplæring i samisk, uttrykker han. I følge nasjonale prøver, er det fagene matematikk og norsk at elever sliter. Derfor må også andre fag vektlegges mer, understreker han. Men han sier også:

Samisk er viktig som en basis, men det er like viktig å lære andre fag som eks matematikk på internasjonale språk, hvis elevene skal ut i verden, og det må dem. Samisk språk er ikke et internasjonalt språk.

Kristian er enig med Knut i disse vurderingene, og han føyer til:

Det er for ensidig fokusering på opplæring på samisk i alle fag. (...). Man kan godt ha en lærer som underviser på samisk, snakker samisk, men jeg kan ikke helt se hensikten med samisk i matematikkopplæringen. Man lærer faget like godt med undervisning på norsk.

Kristian fortsetter med å si at han er opptatt av hva elevene skal gjøre etter grunnskolen. Han sier at begrepsinnlæring på morsmålet for de samiske barna er viktig, særlig på barnetrinnet. I ungdomsskolen er det like viktig med forberedelse for det som skal skje videre i livet. ”Derfor

bør alle elever ha andre språkfag, som forberedelse til videre skolegang og høgere utdanning og til yrkesopplæring som håndverkere. (...)Også i kontakt med andre urbefolkninger er det behov for kunnskap i fremmedspråk”, sier Kristian.

Kristian forteller at kommunen og skolen må få til en begynneropplæring for innflyttere. Han sier at det ikke alltid er leger, veterinærer og lignende kommer fra samiske områder og kan samisk språk. Når innflyttere kommer til kommunen, har de ofte med seg barn som ikke har kjennskap til det samiske språket fra før. Da er det viktig at barna får opplæring i samisk så fort som mulig og på en slik måte at motivasjonen ikke blir borte. Også voksne innflytterne bør få et intensivt kurs i samisk, mener han. Som vi har beskrevet tidligere, Kristian er kritisk til opplæringa i samisk som andrespråk i den såkalte ”norskklassen”. Han mener opplæringen her generelt har vært for dårlig. ”Elevene har noen ganger kun hatt samisk en time i uka, og slik blir det ingen progresjon og god innlæring av samisk” sier han, Han forteller at han derfor flyttet sitt barn over til den samisktalende klassen, med fortsatt med samisk som andrespråk. Han sier at familien da opplevde noe som ”grenser til det ufine”, som han uttrykte det. Han fikk vite at hans barn enten skulle snakke bare norsk eller bare samisk, ikke både /og. ”Det gis i dag er ikke rom for dem som er i ferd med å lære seg samisk, og som ligger et sted mellom de samisktalende og de norsktalende”, sier han. Kristian mener at samer burde ta vare på dem ”som er på tur til å lære seg samisk, og ikke støte dem fra seg”, som han sier. Klaus oppfatter at opplæringen i samisk som førstespråk er god, men er enig med Kristian i at ingen må ”prate over hodet på barna som sliter med å lære samisk”.

I denne situasjonen, vil kanskje et tolærersystem hjulpet?, spør vi. Både Kristian og Klaus sier at de tror at to lærere i klassen ville hjulpet, fordi lærerne ikke rekker over alle elevene i de store gruppene/klassene de organiserer i dag. Da spør vi om de oppfatter at opplæringen tilpasses elevens forutsetninger og behov. Kristian kommer tilbake til det han sa om at de som er fra kommunen og har samisk som førstespråk, de får den opplæringen tilpasse dem, men ikke de andre. Han viser videre til noe Sametingspresidenten Egil Olli hadde sagt om at tilpasset undervisning som skulle bli bedre med LK06S enn før, men det har gått motsatt vei, sier Kristian. Knut sier blant annet at LK06S ikke klarer å fange opp spesialuttrykk i reindrifta eller uttrykk for spesielle klimatiske forhold, som for eksempel snø som det er mange titalls uttrykk om. Den forrige planen gjorde det, sier han. Slike ting må med i planen, LK06S, mener han. Kristian mener at det samme gjelder for norsk språk, som også har mange ord og uttrykk for snø som ikke er med i den norske versjonen av planen. Her er altså foreldrene ulikt syn på

samme fenomen, eller snarere samme syn, men ulike perspektiver på samme sak? Ingen av de to fedrene gikk videre inn på tilpasset opplæring for deres barn i skolens opplæring.

Når vi tolker hva foreldrene sier noe om her, forteller de at de ikke kjenner til hvordan opplæringen i samisk foregår, men de har fått vite noe gjennom barna sine. Foreldrene vet heller ikke hvilke lærebøker som brukes i undervisningen, men de vet at faget samisk mangler lærebøker generelt. En far var er mer bekymret for mangel på lærebøker i andre fag, når det samtidig var lærere som ikke hadde god nok faglig kompetanse. Gjennom flere svar viser de to norsktalende foreldrene at de er opptatte av at samisk vektlegges altfor mye i skolen.. Den ene norsktalende beskriver hvordan det er å være innflytterbarn og ha behov for myk overgang til det samiske. Den samme faren er misfornøgd med undervisningen i samisk som andrespråk for såkalte ”norsktalende”. Det brukes ikke tolærersystem i skolen i dag, noe alle tre foreldrene ville ha foretrukket. Da kunne elevene fått en bedre og mer tilpasset opplæring, tror foreldrene.

Samarbeid mellom skole og hjem

Vi gikk over på et nytt tema og ville vite om foreldrene oppfattet at de hadde medvirkning og innflytelse på elevenes skolehverdag. Klaus sier at han tror at han kan påvirke mye via foreldremøter og foreldresamtaler. Det er satt av fire samtaler pr elev pr. år, forteller han. Kristian mener det samme: Foreldrene kan påvirke skolen via de formelle fora for foreldresamarbeid som er opprettet. Vi spør videre: Er dere med på å diskutere innhold og arbeidsmåter når det gjelder opplæringen? Vi tolker at foreldrene her uttrykker at de kan påvirke det som skjer med eget barn, gjennom den kontakten som er etablert i skolen i dag. Men Kristian sier at foreldre ikke har påvirkningsmuligheter overfor innhold og organisering av undervisningen generelt. Hva med påvirkningsmuligheter i faget samisk, vil vi vite. Kristian sier at i faget samisk er det ikke behov for påvirkning. I det faget satses det mye. Problemet er andre fag enn samisk, og der finnes ikke påvirkningsmuligheter, opplever han. Kristian forteller at han har kontakt med skolen via jobben sin, fordi han arbeider med ungdom på fritiden. Slik får han en viss innflytelse på det som skjer på skolen, sier han. Klaus er opptatt av at ”skolen kunne vært bedre (...) lære om hvordan elevene skal oppføre seg på skolen. Folkeskikk”, sier han. Klaus forteller også at initiativet til skole/hjem samarbeidet alltid kommer fra skolen. Det er skolen ved klassestyrere som tar kontakt med foreldrene, sier han. Kristian sier at han tar kontakt med lærere når de etter hans mening ”ikke gjør godt nok

arbeid”. Dette gjelder særlig når lærere settes til å undervise i fag dem ikke har kompetanse i. Han nevner matematikk og naturfag spesielt. Kristian har tatt kontakt med andre foreldre om dette, for å skape en felles tyngde bak kravene om å få tak i nok kompetente lærere til skolen.

Ut fra vår fortolkning, sier foreldrene at de har nok kontakt med skolen. De oppfatter at de har relativt gode påvirkningsmuligheter over for egne barns opplæring, men lite reell påvirkningsmulighet på innhold eller arbeidsmåter generelt. Initiativet til kontakt mellom skole og hjem initieres stort sett fra skolen. Den norsktalende faren var bekymret for manglende kompetanse blant lærere i enkelte fag, matematikk spesielt.

Helt til slutt ville vi vite om foreldrene synes opplæringen i samisk er bedre eller dårligere etter innføringen av LK06S. Ingen foreldre svarer direkte på dette spørsmålet, men Kristian sier at det må inn mer samisk kultur i undervisningen, også i andre fag som samfunnsfag. I LK06S er det en del om ressursutnyttelse, men slike ting hører like naturlig inn i naturfag, sier han. Kristian trekker også inn et annet forhold. I dag finnes det bare gamle lærebøker i naturfag ved skolen, sier han. Men han mener at lærebøker ikke nødvendigvis er det viktigste. Lærere som kan faget sitt godt nok, kan bruke bøker fra andre fag, norske bøker og bøker som ikke er skolebøker. Slik kan lærere få til en god undervisning, selv med dårlige lærebøker, sier han. Kristian vil stadig tilbake til noe han har nevnt tidligere: ”Det ensidige fokuset på samisk i læreplanen”. Kristian mener det er viktig å vektlegge også andre fag. Det er der de store problemene er i dag, sier han: ”Det er for lite fokus på læring. Det er rett og slett for mye politikk i skolen i dag, for lite fokus på det pedagogiske”. Kristian ønsker at skolen må ta de store problemet med vikarer alvorlig. Kommunens dårlige økonomi styrer skolen for mye i negativ retning.

Oppsummering av feltarbeidet i grunnskolen innenfor samisk forvaltningsområde

I denne kommunen har ikke innføringen av LK06S gått særlig greit, blir vi fortalt. Skoleeier gjorde for liten innsats, da LK06S ble innført, sier både foreldre, lærere og rektor. Særlig gjelder dette generell informasjon om læreplanen til skolen og skolens lærere og kompetanseheving av lærere i forhold til den nye læreplanen. I denne kommunen sliter de

med mangel på godt nok kvalifiserte lærere i andre fag enn samisk. Det skjer nå et generasjonsskifte i lærerstaben.

Skolen følger de formelle retningslinjer som er vedtatt i forhold til foreldrekontakt, men det er liten kontakt ut over dette. Rektor sier at det kan være lettere å få til foreldremedvirkning ved en skole der bare noen få elever får undervisning i samisk, enn slik det er ved denne skolen, der alle elevene får opplæring i samisk på et eller annet nivå. Elevene klager på for lite tilpasset opplæring, for lite elevmedvirkning og at opplæring i samisk er for lite differensiert i forhold til elevenes språknivå..

Feltarbeid i videregående skole innenfor samisk forvaltningsområde

Innledning til feltarbeid i videregående skole

Vårt feltarbeid på videregående skole innenfor det samiske forvaltningsområdet ble ikke helt slik vi hadde planlagt, siden en av feltarbeiderne ble sykemeldt i den perioden intervjuene skulle foregå. Derfor ble det en forsker som gjennomførte alle intervjuene på den videregående skolen, og en annen forsker som transkriberte, analyserte og fortolket intervjuene. Forskeren var to hele dager på skolen, og i ettertid vurderer vi dette som positivt siden alle våre informanter ble intervjuet av den samme personen, noe som i neste omgang medførte at vi kunne stille bedre oppfølgingsspørsmål til alle informantene.

Skolen vi har data fra er en statlig samisk kombinert videregående skole med totalt 143 elevplasser, 36 pedagoger og 13 andre ansatte. På denne skolen har litt over 50 % av elevene samisk som førstespråk. De øvrige elevene leser samisk som andrespråk 2 og 3. Samisk 2 og 3 elevene er slått sammen til en og samme gruppe.

Skolen har sitt faglige tyngdepunkt innenfor studiespesialiserende utdanningsprogrammer, og har i tillegg yrkesfaglige utdanningsprogram innenfor programområdene bygg- og anleggsteknikk, helse- og sosialfag, teknikk og industriell produksjon. Skolen gir samiskundervisning på alle nivå, også samisk for yrkesfaglige utdanningsprogram. Skolen ligger litt utenfor kommunens sentrum i et skoleanlegg som er bygget opp i flere omganger, siste gang i 1996. Skolebygningene virker godt vedlikeholdt. Siden skolen ligger innenfor det samiske forvaltningsområdet, hadde vi forventet at all undervisning skulle foregå på samisk på denne skolen, med unntak av faget norsk og fremmedspråk. Klasserommene og organisering av elevene er tradisjonelt inndelte med klasser på Vg1, Vg2 og Vg3-nivå.

Presentasjon av alle informantene

Alle elevene er 16 år gamle og alle kommer fra Vg1 studiespesialisering. Det er tre jenter og en gutt. Våre informanter har fått fiktive navn, den første jenta kaller vi for Karen og gutten kaller vi for Kjell, begge disse to har samisk som førstespråk. Karianne og Karin har samisk

som andrespråk. Alle elevene forteller at de har hatt samiskundervisning fra 1.klasse i grunnskolen, bortsett fra Karin som har hatt det fra 2. klasse.

De to lærerne i samisk vi intervjuet er begge kvinner, og vi intervjuet dem samtidig. Den ene kaller vi for Kariella og den andre kaller vi Kjellfrid. Kariella er utdannet allmennfaglærer og har i tillegg videreutdanning på mellomfagsnivå i faget samisk. Hun var ferdig utdannet allmennlærer i 2004 og har undervist i faget samisk siden da. På denne skolen har hun arbeidet i litt over 2 måneder, og hun underviser samisk som førstespråk og samisk som andrespråk på alle nivåer. Kjellfrid var ferdig utdannet allmennlærer i år 2000, og har videreutdanning i samisk på mellomfagnivå. Hun har undervist samisk fra år 2000 og på denne videregående skolen siden 2007. Også hun underviser i faget samisk på alle nivå.

Skolelederen, som vi omtaler som rektor, er utdannet cand. real fra 1972, og han har videreutdanning i samisk på grunnfagsnivå og har samisk som morsmål. Han har arbeidet på denne skolen i 37 år, først som lektor, så som undervisningsinspektør og rektor. Nå er han en del av skolens *topplederteam*, som de kaller det på denne skolen.

De to foresatte som vi intervjuet er en kvinne og en mann. Disse to kaller vi for den kvinnelige foresatte og den mannlige foresatte. Disse to informantene ble intervjuet hver for seg. Den kvinnelige foresatte, som er en mor, har en gutt som går Vg1 innenfor programområdet studiespesialisering. Denne eleven har samisk som morsmål og har hatt samisk som førstespråksopplæring siden han begynte i grunnskolen. Den mannlige foresatte, som er far til en gutt på 16 år. Han har også hatt samisk som fag fra 1. klasse i grunnskolen. Faren forteller at han regner med at samisk er hovedspråket til denne gutten. Han går nå Vg1 innenfor studieprogramområdet studiespesialisering og har opplæring i samisk som førstespråk. Det innebærer at vi ikke har fått tilgang til å intervju foreldre som har barn med samisk som andrespråk.

Organisering av undervisningen i samisk språk

Med den nye reformen LK06/LK06S fikk skolene stor frihet i å velge innhold, selv bestemme hvordan de ville organisere opplæringen og hvilke arbeidsmåter som er best egnet til realisere innholdet i de ulike læreplanene i videregående opplæring. Derfor spurte vi alle våre informanter om dette. Elevene ble spurt på denne måten: Hvordan organiseres undervisningen

til vanlig i din klasse/gruppe? Tid/sted? Gruppe/klasse? Ulikt fra fag til fag? Hvilke fag går samtidig? Har dere faste og stabile lærere i samisk?

Førstespråkelevne forteller at de er organisert i grupper, og er ca 20 elever i gruppen, i en klasse på totalt 30 elever. Andrespråkelevne fortalte at de er langt færre i sine grupper i samisk språk, bare tre elever i hver gruppe. Andrespråkelevne har undervisning i faget samisk på samisk, men aldri på samisk i andre fag. De forteller at de får ”litt undervisning om samisk i geografi, men bare i forhold til enkelte ord”. Kjell som leser samisk på førstespråksnivå kommenterer da: ”Det er vi glade for, for ellers ville det vært vanskelig”.

Lærerne fikk tilsvarende spørsmål, og vi fikk vite dette om undervisningens praksis og oppdeling i grupper: I forhold til studiespesialiseringselevne er elevene organisert klassevis, mens yrkesfagelevne er inndelt i blandede basisgrupper med elever fra forskjellige klasser. Yrkesfagelevne undervises i både samisk som førstespråk og andrespråk, og på denne måten får de opplæring på det nivået de befinner seg. Foreldrene ble også spurt om det samme tema. Den mannlige forelderen sier det slik: ”Ja, vi fikk litt informasjon om det på første foreldremøte. Da fikk vi vite litt om alt, men de ga ingen detaljert informasjon om opplegget”. Den kvinnelige forelderen forteller at hun har ingen kjennskap til hvordan de jobber på videregående skole.

Et annet tema som er knyttet til opplæringens struktur og innhold, handler om elevenes medbestemmelse. Vi spurte elevene om de opplever å ha medbestemmelse og innflytelse på undervisningen i samisk. Elevene forteller at de aldri blir spurt om hvordan undervisningen fungerer, verken i samisk som førstespråk eller samisk som andrespråk. Kjell tilføyde: ”Vi får skrive om hva som kan gjøres bedre i undervisningen”, Da presiserte Karen at det gjelder ikke i faget matematikk og i samisk for hennes gruppe.

Vi spurte også elevene om hvilke arbeidsmåter som brukes til vanlig i samisk, og om det var noe de savner eller ville ha annerledes? Karianna som har samisk som andrespråk forteller: ”Vi har mest grammatikk i andrespråksopplæringen, i hvert fall i øyeblikket.” Karin, den andre som har samisk som andrespråk, sier at hun håper det blir mer undervisning i muntlig etter hvert, underforstått at det har den ikke vært fram til nå. Karen som har samisk som førstespråk forteller at i hennes gruppe skriver de oppgaver og arbeider med tekster. På spørsmålet om det var noe de ville ha annerledes, svarer Karianna at hun ønsker større

grupper i samisk som andrespråk. Det siste her tolker vi som et uttrykk for at Karianna ønsker flere elever å lære sammen med, det vil si et rikere læringsmiljø.

Lærerne i faget samisk fikk tilsvarende spørsmål: Tilrettelegges det for elevmedvirkning i din klasse? På hvilke områder? Hvordan praktiseres det? Elevmedvirkning i planprosessene? I planlegging av aktiviteter i klassen? Elevmedvirkning i vurderingsarbeidet? Lærer Kjellfrid forteller at elevene deltar lite i planleggingsarbeidet, men de deltar mer i vurderingsarbeidet. Den andre læreren, Kariella sier dette:

Elevene på 5. og 6.trinn [i språknivå] finner selv hvilke kompetansemål de skal nå til ulike tidspunkt. Ut fra dette, prøver jeg å tilpasse opplæringen til de forskjellige nivåene, og på denne måten deltar de i planleggingsarbeidet. Ellers er de ikke med på planleggingsarbeidet.

Vi tolker teksten i LK06 og LK06S dit hen at de skal bli mer fokus på vurderingsarbeidet. Innenfor dette området skal elevene også få medvirke i større grad. Vi ville vite om elevene visste om hvordan de blir vurdert i faget. Oppfatter de at de kan medvirke til vurderingene? Eleven Karianna forteller at de egentlig ikke vet hvordan de blir vurdert eller hva det legges vekt på. De hadde på det tidspunktet vi intervjuet dem ikke fått så mange karakterer ennå, men hun presiserer: "Vi har ingen påvirkningsmuligheter". Mer fikk vi ikke vite om vurdering.

Tilpasset opplæring i videregående?

Kravet om elevmedvirkning er forsterket med reformen LK06/LK06S og derfor fikk de ulike aktørene ulike spørsmål om dette: Oppfatter du at opplæringen i samisk er tilpasset dine behov? Hvorfor? Hvorfor ikke? Karin som har samisk som andrespråk forteller: "Jeg føler at opplæringen er tilpasset oss". Hun får bekreftelse fra den andre jenta, Karianna. Kjell som har samisk som førstespråk sier at opplæringen er godt tilpasset de ulike elevene. Fordi elevene virket fornøyde på dette punktet, fikk lærerne tilsvarende spørsmål om tilpasset opplæring. Lærer Kariella forteller at hun på lærerhøgskolen lærte at tilpasset opplæring betyr at opplæringen skal være tilpasset i forhold til den enkelte elev, det vil si individuelt tilpasset, men at det i det praktiske lærerarbeidet er det vanskelig å få dette til. Det er for mange elever i en klasse. I teorien er det lett å få dette til, sier hun. Når det gjelder elever som leser samisk som andrespråk, bruker de tolærersystem for å klare å gi tilpasset opplæring. Kjellfrid forteller

at i forhold til studiespesialiseringselevne, får elevene undervisning i vanlige klasserom. Hun sier at hun har en gruppe i samisk fire timer pr. uke, og denne gruppen er fordelt på to ulike klasserom. Lærerne har vært nødt til å tilpasse seg denne arbeidsformen, der de kjører undervisningen i fire timer i strekk uten pause.

Vi ville også vite hvordan det planlegges og tilrettelegges for tilpasset opplæring i samisk som førstespråk og for samisk som andrespråk? Kjellfrid forteller dette:

Min erfaring er at spriket i nivå er størst mellom elevene som leser samisk som andrespråk. Noen har samisk som hjemmespråk, og disse har høyt språklig nivå. Flere av de andre elevene har ikke språklig støtte hjemme, og mellom disse to elevgruppene er det virkelig nivåforskjell, og derfor er tilpasset opplæring helt nødvendig hvis opplæringen skal fungere etter sin hensikt, og det selv om disse elevene følger samisk som andrespråk.

Rektor ble også spurt om tilpasset opplæring. Han hadde lite å fortelle, sa han. Han sa at disse spørsmålene kunne besvares best av lærerne. Også på spørsmål som gjaldt tilpasset opplæring i samisk språk, svarte han at vi fikk stille våre spørsmål til faglærerne. Begge foreldrene vi intervjuet fikk også disse spørsmålene om tilpasset opplæring. Den mannlige forelderen sier det slik: ”Først og fremst bør man ha samiskspråklige lærere i hvert fag og hvert emne. En lærer på 30 elever per lærer er altfor mye”. På den annens side, elevene hadde en meget god lærer og god opplæring i grunnskolen, sier far. Faren oppfatter også at det må være vanskelig å tilpasse opplæringen når det er 30 elever i en og samme klasse, Det virker som at han trøstet seg med at eleven, som han er far til, i hver fall hadde kommet med et godt grunnlag i samisk språk fra grunnskolen. Den kvinnelige forelderen vi intervjuet sier dette:

Jeg vet at min sønn strever med det samiske. Kanskje begynner elevene på for høyt nivå, de hopper veldig mange trinn når de begynner i videregående skole. Det fikk vi vite allerede mens han gikk i ungdomskolen.

Foreldrene blir spurt om de oppfattet at opplæringen er tilpasset elevens forutsetninger og behov. Da svarte den kvinnelige forelderen: ”Nei, og atter nei, jeg har ikke fått noe info om dette. Det har vært for lite informasjon begge veier. Jeg har også fått svært lite informasjon fra min sønn, derfor vet jeg ikke om han får tilpasset opplæring”, og hun legger til: ”Det er jo ikke bare å tilpasse opplæringen i en sånn stor gruppe på 30 elever”. Far er mer optimistisk og

svarer:” Ja, jeg tror det [at de får tilpasset språkopplæring], men jeg vet ikke i forhold til nivå. I forhold til dette tør jeg ikke ha noen sterke meninger om, men ut fra det jeg vet, virker det veldig fornuftig”.

Om læremidler i videregående

Tidvis har det vært mye fokus på manglende læremidler innenfor samisk undervisningen, og derfor spurte vi alle tre informantgrupper om dette. Elevene fikk spørsmålet på denne måten: Hvordan er læremiddelsituasjonen i samisk? Hva slags læremidler bruker dere (bøker, hefter, internett). Karianne kunne fortelle at de ikke hadde så mange lærebøker, men ark fra forskjellige bøker, og som hun sa: ”Det blir mange løse ark. Det hadde vært deilig med bare en bok”. Elevene bruker heller ikke internett, ble vi fortalt. Karen som har samisk som førstespråk forteller om sine erfaringer: ”I førstespråk har vi en tynn liten bok. Vi bruker litt Internet når vi er på biblioteket, men mest til å hente informasjon”. Kjell er opptatt av hvilke arbeidsoppgaver de arbeider med, og han sier at de har mange skriftlige oppgaver. Karen forteller at i samisk som førstespråk får elevene selv velge hvilke noveller de skal lese på samisk.

Vi spurte lærerne om hvordan de vurderte læremiddelsituasjonen, og vi ga lærerne oppfølgingsspørsmål om bøker, bibliotek, bruk av IKT og generelt om utstyr og materiell. Kjellfrid oppfattet at læremiddelsituasjonen var ”rimelig bra”, men at i faget samisk måtte lærerne samle kunnskaper fra ulike kilder. I noen sammenhenger og i noen tema var det vanskelig å finne kunnskaper om det aktuelle emnet. Etter hvert hadde lærerne fått tilgang til nettbaserte læremidler. Kjellfrid ser fram til å få en elektronisk utgave av boka *Davvi girji*. Lærere fra denne skolen hadde vært med på dette utviklingsarbeidet og utarbeidet nettstedet. Kjellfrid tror at den nettbaserte utgaven av *Davvi girji* blir et godt læremiddel, og er et viktig skritt fremover for opplæring i samisk. På spørsmål om læremiddelsituasjonen i samisk som førstespråk, svarte lærer Kariella at den er bra. Men, ikke så bra som i norsk der de bruker et læreverk for hele opplæringen fra Vg1 til og med Vg3, forteller hun. Om en og samme lærer ikke har fulgt klassen gjennom alle trinnene i videregående og vet hvilke bøker, noveller eller romaner elevene har arbeidet med, er det vanskelig å få kontinuitet og progresjon i opplæringen i samisk. De tilgjengelige bøkene og læremidlene på samisk er ikke fordelt på de ulike klassetrinnene. På samisk mangler de oppgavehefter og læreveiledninger, slike hefter/bøker som det finnes til alle norske læreverk. Vi spurte videre om det er likedan i faget

samisk som andrespråk? Kjellfrid forteller at det er enda dårligere situasjon med hensyn til lærebøker i samisk som andrespråk. Hun presiserer at i samisk 3 finnes det ikke egne lærebøker.

Rektor svarer oss at han ikke har satt seg så godt inn i læreboksituasjonen på skolen, men han vet hvordan det er med budsjettavsetning til læremidler og innkjøp. Han forteller at det ikke finnes andre budsjettmidler enn det ordinære skolebudsjettet. På spørsmål om hvilke læremidler han kunne ønsket til skolen, svarte han at han personlig ville prioritere fag som samfunnsfag og historie, fordi begge fagene var identitetsskapende fag. Han understreker betydningen av å lage nye læremidler på samisk, i stedet for bare å oversette fra norske bøker i samfunnsfag og geografi. Læremidlene må være laget for de ulike klassetrinnene, sier rektor, og gjentar at elevene har altfor få læremidler på samisk pr dags dato.

Foreldrene fikk også spørsmål om de visste noe om læremiddelsituasjonen på skolen. Mor vi intervjuet sa at det visste hun ikke noe om. Far forteller at han vet litt, og han svarte slik: ”Jeg har fått litt oversikt i forhold til periodekalenderen og læreplanen, men har ikke studert detaljene nærmere, men her på skolen skal jo alle elevene lese samisk”. På spørsmål om det er noe mer foreldrene ønsker å tilføye som gjelder sønnen eller datterens opplæring og skolegang, svarte han dette:

Vi har fått litt for lite info. Jeg kan ikke huske at vi har fått info om forskjellen mellom R-94 og LK06S. Kanskje skulle det vært satt av et eget møte til dette temaet slik at vi som foreldre hadde fått klargjort forskjellene? Dette med metodefrihet, blir det ikke da for mye opp til den enkelte lærer? Vi strevde veldig mye i fjor på ungdomsskolen i forhold til at elevene skulle ha lærere i alle timene. Så kom media og pressen, og de fikk satt veldig mye fokus på mobbing, men at elevene var uten matematikklærer en hel måned, det ble det ikke snakket noe om. I forhold til tilgang på kvalifiserte lærere i fagene, så føler jeg mer trygg på det her i videregående skole.

Vi spurte også lærere om hva det var viktig å fokusere på i samiskopplæringen i tiden framover? Lærer Kjellfrid svarte slik:

Tilgang til gode læremidler og [lærer]veiledninger. Slik det er i dag, går altfor mye tid til å finne fram til aktuelle kunnskaper og til å produsere læremidler selv. Denne tiden kunne vi

heller brukt til å gi mer og bedre undervisning. Også tilgang til flere nettbaserte læremidler hadde vært ønskelig.

Om framtiden til samisk språk

Som et relativt lite språk er nordsamisk under hardt press, oppfatter vi, og vi ville derfor vite hvordan elevene ser på fremtiden og bruk av det samiske språket. Vi stilte følgende spørsmål: Hva tenker du om din egen framtid utover den videregående skolen? Videre skolegang? Jobb? Framtidig yrke? Andre planer for framtida? Hvordan ser du deg selv om 10 år?

Kjell som har samisk som førstespråk sier det slik: ”Jeg ser ikke fremover så langt i tid, men jeg tror ikke at jeg bor her og snakker samisk daglig. Jeg vil nok snakke samisk med foreldrene og sånt, og med dem jeg snakker samisk med i dag”. Karianne som er andrespråkselev ser slik på fremtiden: ”Jeg tror ikke at jeg snakker samisk om 10 år, språket er for komplisert”. Karen som har samisk som førstespråk sier det slik: ”Jeg snakker nok samisk, men skriver i hver fall ikke tekster på samisk”. Kjell ville tilføye at han bare snakker samisk hjemme med pappa. Karin, den eleven med samisk som andrespråk, fortalte at hun ikke snakker samisk hjemme i dag. Karianne snakker kun samisk med sine søsken hjemme, ikke med mor og far. ”De kan ikke språket”, sier hun.

Vi var også interessert i å få vite hvem som har bestemt at elevene skal lære seg samisk. Var det foreldrene eller elevene selv? Karen som har samisk som førstespråk forteller at det alltid har vært slik for henne. Karen har alltid hatt samisk som hovedspråk på skolen. Kjell svarte slik: ”Det er bare blitt slik”. Karianne som er andrespråkselev forteller at foreldrene hadde flyttet til kommunen. Hun hadde ikke hatt samisk før det, men her ”ble det bare slik”, sier hun. Karin, den andre eleven med samisk som andrespråk, sier det slik: ”Jeg begynte i den samiske klassen da jeg begynte på skolen, men det ble for vanskelig for meg, mine foreldre kunne ikke samisk og de klarte ikke å hjelpe meg med leksene hjemme, så jeg byttet over til norsk”.

Ut fra det elevene fortalte var det ikke etter press fra foreldrene at de hadde samisk opplæring. Enten hadde opplæringen vært slik helt fra 1.klasse, eller så var det et ”naturlig” valg ved innflytting til kommunen. Valg av samisk som første - eller andrespråk, hadde blitt vurdert på bakgrunn av foreldrenes ferdigheter eller manglende ferdigheter i samisk.

Videre ville vi vite mer om elevene var fornøyd med den opplæringen de fikk i samisk på det nivået de hadde valgt. Vi knyttet disse spørsmålene også til arbeidsmåter i faget. Elevene fikk spørsmålet: Hvor godt fornøyd er du med opplæringen i samisk? Hva synes du er bra/mindre bra, hva kunne du tenkt deg å endre? Synspunkter på innholdet i din opplæring i og på samisk? Elevene er samstemte om at det ”går greit”. Kjell tilføyer: ”Men det er jo et kjedelig fag” Karen sier seg enig med Kjell i forhold til at det går greit. Mer hadde de ikke å si om den saken. Vi ville også vite om elevene ønsket endringer, eller om de ville at noe skulle være annerledes i undervisningen. Karin som har samisk som andrespråk sier at hun har hatt dårligere undervisning før, både i barne- og ungdomsskolen. Hun sa: ”Jeg lærte ikke samisk før i 7. klasse”. Om Karen skulle ønske forbedringer, ønsker hun større elevaktivitet: ”Vi må få bli mer aktive i timene, få diskutere mer. Ikke bare lære om språk, men også om andre ting”. Dette siste støtter Kjell som sier at han i tillegg ønsker et større samfunnsperspektiv i faget samisk: for eksempel å diskutere verdensproblemer.

Svaret til Kjell leder oss over i neste tema som handler om opplæringen i samfunnsfag. Karen forteller at i de timene snakker de ikke samisk, og Kjell presiserer at det er fordi samfunnsfaglæreren er fra Filippinene og ikke snakker samisk. Karen presiserer her at hun ønsker å snakke om samfunnet generelt i språkundervisningen også, og hun tilføyer at det er helt ok at samfunnsfagsundervisningen på videregående foregår på norsk. Hun sier det slik: ”Vi hadde samiskspråklig undervisning i alle fag i ungdomsskolen, det blir så teit. Det blir så mange ord man ikke forsto innholdet i”. Her støtter Kjell opp om Karens synspunkter, og hun fortsetter: ”Det blir i mange tilfeller vanskelig å lære mange grunnleggende ord i videregående skole, det blir for sent”. Kjell er tydeligvis ikke helt enig likevel: ”Men, hvis jeg kunne faget, ville jeg jo plukke opp de nye ordene etter hvert, som i faget engelsk”. Her er det nok en nyanseforskjell mellom Kjell og Karen som henholdsvis samisk som første- og andrespråk. Karen tror mange andrespråkelever blir hengende etter i samfunnsfag, dersom det faget foregikk på samisk. De ville ikke forstå alle ordene. Karianne er også med i diskusjonen. Hun sier: ”Jeg ville nok skjønt en del, selv om enkelte ting ville vært vanskelig å forstå og dermed blitt borte”. Slik vi fortolker diskusjonen mellom elevene, så er de uenige med hverandre om det er viktig eller ikke viktig å lære samiske begreper og ord i andre fag enn faget samisk. Det er nok ulike syn på hvor mye de vil ”vinne” eller ”miste” på å lære andre fag på norsk i stedet for samisk. Det samme dilemma kom også fram gjennom intervjuene i grunnskolen i samme kommune.

Karen som er førstespråkselev har ønsket om at lærerne må prøve å få elevene med seg, få dem engasjert, og ”ikke bare stå der fremme å snakke”, som hun sier. Kjell, den andre førstespråkseleven, støtter Karen i hennes utsagn. Karin forteller at innholdet i faget samisk dreier seg om ”å lese eventyr og slikt”, det var det samme de holdt på med gjennom hele barneskolen. Hun sier: ”Dette engasjerer jo ikke oss ungdom. Vi burde fått holde på med ting som ville engasjert oss mer, så hadde det vært lettere [å lære samisk]”. Karen fortsetter:

Selv om vi leser samiske tekster burde vi fått lære mer om vanlige ting, slik som i norsk[faget]. Det burde ikke alltid handle om samisk kultur med Stalloer og slikt. Vi burde arbeidet med faget samisk om vanlige ting - drøftet om generelle samfunnsforhold, også i samiskfaget.

Karianne som har samisk som andrespråk sier: ”Vi har jo faglig dyktige lærere i samisk her. I barneskolen var de ikke så flinke, men det ble bedre i ungdomsskolen” Det siste er ikke Kjell, som har samisk som førstespråk, enig i. Han sier at han ikke har ikke merket forskjell på lærerne her og i ungdomsskolen. ”Faget er like kjedelig”, sier han.

Slik vi har dokumentert i vår første rapport I (Solstad, m.fl. 2009), er faget samisk ikke bare et kunnskaps- og kulturfag, men også et ferdighetsfag. Derfor ville vi vite hvordan elevene vurderte sine språkferdigheter. De fikk disse spørsmålene: Hvor god er du til å snakke samisk? I hvilke sammenhenger snakker du samisk? Karin, som har samisk som andrespråk, sier at hun snakker aldri samisk i fritida, men hun hører mye samisk tale. Karianne, den andre av elevene med samisk som andrespråk, forteller at hun snakker litt samisk i fritida med dem hun kjenner. Hun svarer alltid på samisk, når noen henvender seg til henne på det språket. Kjell, som har samisk som førstespråk, forteller om hvordan han veksler mellom språkene. Han sier:

Jeg snakker samisk med pappa og med dem jeg er vant å snakke med. Med noen andre snakker jeg bare norsk med, selv om de kan samisk, for det er bare blitt slik. Ja, også med bestefar[snakker jeg samisk]. Min mamma kommer fra Brønnøysund og hun kan ikke snakke samisk, selv om hun forstår mye. Med henne snakker jeg norsk.

Karen som også har samisk som førstespråk, forteller at hun kun snakker samisk med venner, men ikke samisk hjemme til vanlig, kun når hun får venner på besøk. Elevene forteller at de bruker samisk i ulike situasjoner, og vi ville derfor vite hva som skal til for at de skulle bruke samisk enda mer i det daglige. Karen kunne tenke seg strengere krav til bruk av det samiske språket, for som hun sier: ”Hadde vi vært tvunget til å snakke mer samisk, hadde vi gjort det, Det hadde gått helt fint”. Kjell derimot er glad det ikke er tvang. Karianne ser det slik: ” Hvis jeg kunne samisk godt nok til å kunne snakke med folk, ville jeg gjort det mer.(..) Jeg vil nok greie meg i samiske miljøer hvor de bare snakket samisk”. Karin svarer at hun bruker noe samisk, og hun tilføyer: ”Hvis jeg finner de riktige ordene, det er jo det som er problemet”.

Andre sider ved Kunnskapsløftet samisk

Lærerne og skolelederen fikk noen spørsmål i tillegg til de elevene fikk. Det første spørsmålet var: Hva anser du som viktigste mål for samiskopplæringa i LK06S? Lærer Kariella syntes dette var et vanskelig spørsmål å besvare siden hun ikke hadde arbeidet i skolen så lenge. Kjellfrid var klar i sin mening om dette tema. Hun sa: ”At elevene oppnår tilstrekkelige gode kunnskaper og ferdigheter i samisk”. Vi ville da vite hva de som lærere syntes var den vesentligste endringen fra R94 og til LK06S. Fordi Kariella var ny som lærer, kjente hun heller ikke til tidligere læreplaner. Kjellfrid hadde ingenting å berette.

Vi gikk videre og spurte om det var utarbeidet noen former for lokale læreplaner på skolen. Det er Kjellfrid som svarer på dette spørsmålet, og hun sier: ” Det er laget lokale læreplaner for samisk førstespråk og samisk andrespråk. Hele den samiske seksjonen har vært med og utviklet og laget lokale læreplaner.” Men hun visste ikke om det var det i andre fag. Da vi spør om konkretiseringer av kompetansemål til læringsmål for elevene og om vurderingsarbeidet, er det Kjellfrid som svarer på spørsmålet. Hun sier at det er bare de som har vært på skolen lenge, fra da LK06S ble innført, som har arbeidet med dette. Hun vet ikke hvordan det var i startfasen, sier hun, men hun er blitt fortalt at de arbeidet enkeltvis eller parvis med dette. Utover det, har ikke et samlet kollegium konkretisert kompetansemålene. Skolen har heller ikke samarbeidet med andre skoler om dette.

Men hva med vurderingsarbeidet, ville vi vite. Vi fulgte opp med spørsmål om vurderingsrutiner, et tema som også elevene fikk spørsmål om: Har LK06S ført til endring i vurderingsrutiner? Dessverre, verken Kjellfrid eller Kariella hadde noe å tilføye i forhold til

det de hadde sagt før. Nesten identiske spørsmål fikk rektor om LK06S. Rektor svarte dette på spørsmål om språkopplæringen etter LK06S:

Vi gir samisk opplæring til de elever som følger tre forskjellige yrkesfaglige program, vi har elever innenfor Bygg og anleggsgfag, Helse og sosialfag og Teknisk og Industriell Produksjon. Disse kursene er både på Vg1 og Bygg og anleggsgfag og Helse og sosialfag på Vg2 nivå. For disse tilbudene har vi 6 forskjellige samisktilbud. Vi har vært nødt til å slå sammen enkelte yrkesfaglige klasser i faget samisk. Dette av økonomiske årsaker. For staten betaler ikke noe ekstra for at vi skal kunne gi disse forskjellige tilbudene. I tillegg har vi påbyggingskurs og program for Studiespesialisering på 1. 2. og 3. nivå, i alt må vi ha 9 forskjellige opplegg i samisk her.

Slik vi tolker rektors svar her, er det mye å organisere, strukturere og holde orden på her på denne skolen, og dermed er rektor mindre interessert i å svare konkret på endringer fra en læreplan til den neste. Vi fulgte opp det første spørsmålet med flere spørsmål knyttet til LK06S: Er det utarbeidet lokale læreplaner på kommunalt nivå? Hva sier den om samisk? Har skolen utarbeidet lokale læreplan? Rektor svarer at det er lærerne som har laget lokale læreplaner for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i forhold til samiskopplæringen, både på Vg1 og Vg2 nivå. Han forteller at blant annet er Samisk som andrespråk er delt inn i to nivåer, 2 og 3, og derfor gir ikke skolen tilbud om samisk som fremmedspråk. Rektor forteller at pengene til opplæring i samisk tas fra skolens ordinære budsjett. Derfor må skolen slå sammen klasser/grupper i faget samisk, og han legger til at skolen heller ikke har brukt 25 % reglen for å styrke enkeltelevers opplæring i samisk. Slik skolen har fortolket denne reglen, kan skoler omfordele inntil 25 % av timene i et fag til et annet fag for en elev, dersom eleven har oppnådd kompetansemålene i det første faget. Det antas at den totale måloppnåelsen for eleven blir bedre med en slik omfordeling.

Siden vi tidligere hadde fått høre fra elevene om vikarsituasjonen på skolen, spurte vi også rektor om dette: Hva skjer hvis lærer i samisk mangler eller er fraværende? Alternativ opplæring? Vikarordning? Rektor svarer slik: "Vi teller timer her på skolen. Skal elevene ha 187 timer, gjør vi vårt ytterste for at de skal få det. Vi bruker vikarer, blant annet en lærer som bare har 20 % stilling. For vi er meget nøye på at elevene skal få det timetallet de skal ha". Rektor forteller at skolen også benytter seg av og gir fjernundervisning. Over en hel stilling er avsatt til slik undervisning. Han sier: "Vi gir fjernundervisning til elever spredt over det

ganske land, til elever i Hammerfest, Honningsvåg, Narvik, Ski, Stord og Stølen. Ellers bruker vi mye IKT i den vanlige undervisningen”

Informasjon, kompetanseheving og samarbeid

Vi ville også vite om rektor selv hadde fått noen opplæring eller kompetanseutvikling om Kunnskapsløftet. Rektor svarer at han ikke har fått noen opplæring, heller ikke deltatt på konferanser som var rettet mot ham som skoleleder, og han tilføyer:

Alt ble overlatt til oss her på skolen. Vi fikk litt ekstra midler til å holde et par små kurs, men ikke i slik omfang som med forrige reformen, R94. Da hadde vi kurs både i forkant og underveis i reformperioden. Vi har hatt veldig vanskeligheter med å forstå det nye læreplanverket og vi forsto den feil.

Det rektor sier noe om her, slik vi tolker det, handler om at skolen fikk store utfordringer med den nye læreplanen, og de hadde gått inn i feil spor: ”Vi forsto den feil”. Rektor konkretiserer dette slik:

Vi har stort behov for å få klarhet i hvordan de nye læreplanene skal tolkes og forstås. De nye retningslinjene i forhold til fagvalg har det vært mye uklarhet om, spesielt i matematikk. Vi har derfor ikke tort å sette i gang enkelte kurs. Vi har gjennom hele perioden hatt mye direkte kontakt med Utdanningsdirektoratet, men det de forklarte oss om matematikk var direkte feil. Vi har hatt problemer med dette helt til nå i høst.

Rektor var heller ikke fornøyd med den støtten han hadde forventet fra statlig skoleeier og fra vertskommunen. Det hadde heller ikke vært samarbeid mellom skoler som gir opplæring etter LK06S. Han sier: ”På skoleledernivå har vi hatt lite eller litt kontakt med den andre samiske videregående skolen. Faktisk har vi hatt mer kontakt med fylket”. Rektor forteller videre at på lærernivå har det vært mer samarbeid mellom de to videregående skolene innenfor samisk forvaltningsområde som underviser etter LK06S, og han oppfatter at lærerstaben har relativt god kompetanse i samisk språk. Han sier:

Blant annet har en av våre lærere vært mye bortlånt til den andre skolen. Vi har også hatt plandag og hatt felles kurs for lærere, senest nå i høst (...)De fleste av samisklærerne har

kompetanse på mellomfagsnivå i samisk, de andre har minst grunnfag i samisk, men ingen har hovedfag i samisk.

Videre forteller han at skolen har tre såkalte rekrutteringsstillinger i faget samisk. De fleste andre av lærerne i samisk har hele stillinger med unntak av to lærere. De lærerne som ikke er samisktalende, får delta på kurs i regi av lærere på skolen med samisk i fagkretsen. Noen av disse lærerne tar også kurs på morsmålnivå 2. Når vi spør lærerne i intervjuet om de har fått opplæring etter LK06S, bekrefter de det rektor fortalte: Det hadde vært altfor lite opplæring ved innføring av den nye læreplanen, som Kjellfrid sier: ”Vi har i hvert fall ikke fått slik opplæring, men vi mener og tror at de lærerne som har vært her lengre enn oss, helt sikkert har fått slik opplæring”. Den informasjon lærerne har fått om LK06S var gitt av rektor og inspektør på skolen, samtidig som planen ble utdelt til lærerne. Litt hadde også seksjonslederen bidratt med, sier Kjellfrid. Hun har heller ingen erfaring med nettverkssamarbeid med andre skoler. Når det gjelder samarbeid mellom lærerne på skolen, sier Kjellfrid: ”Det er samarbeid, men det kunne sikkert vært bedre! Lærere sitter sammen fagvis. Men, vi to lærerne i samisk sitter på hvert vårt kontor og har derfor lite samarbeid. Vi planlegger undervisningsarbeidet hver for oss”. Kjellfrid forteller at tidsfaktoren er et problem i denne sammenheng.

Ut fra vår fortolkning av LK06S vektlegges foreldresamarbeid og samarbeid med lokalsamfunnet (jf. punkt nr 10 og nr 11 i Læringsplakaten, og Solstad m.fl, 2009:117). Derfor vill vi også vite hvordan skolen tilrettela for foreldresamarbeid. Lærer Kjellfrid sier de ikke har hatt nevneverdig samarbeid med foreldrene, bortsett fra den vanlige og lovpålagte samarbeidet og de vanlige foreldremøtene. Hun presiserer at hun selv ikke er kontaktlærer, men hun tror kontaktlærere har mer kontakt med foreldrene enn de som er faglærere. Vi spurte også rektor om dette, med henvisning til Læringsplakaten. Rektor svarte slik: ” Så lenge elevene er under 18 år holder vi foreldremøter, og klassevise informasjonsmøter om fagvalg m.m. For etter loven er vi forpliktet til å ha nødvendig kontakt med foresatte”. Han sier videre dette om foreldres muligheter til å innvirke på opplæringens innhold: ” I forhold til faglig planleggings - og undervisningsarbeid slipper vi ikke foreldrene til, selv om noen foreldre forsøker å påvirke oss faglig. Der er vi helt suverene” Han tilføyer at noen lærere også samarbeider med foreldrene om faglig innhold. Det er i forhold til det sosialpedagogiske arbeidet at skolelederen ønsker samarbeid, han verken ønsker eller vil samarbeide med foreldrene om det skolefaglige. Da vi spurte foreldrene om samarbeid med skolen, fikk vi

bekreftet rektors utsagn fra begge foreldrene. Den mannlige forelderen sier det slik: ”Nei, vi har ingen innflytelse”. De forteller at foreldrene heller ikke er med og diskuterer innhold eller arbeidsmåter i fagene. Når vi da ville vite hva slags kontakt de da hadde med skolen, svarte mor slik:

Vi har hatt to foreldremøter: Et tidligere på høsten, og den informasjonen vi fikk da gjorde oss bare mer forvirret. Kontaktlærermøtet vi hadde i forrige uke, der hvor både elever og foreldre deltok. Opplegget var usystematisk og dårlig organisert. Vi måtte springe fra faglærer til faglærer. Det er jo så mange lærere å forholde seg.

Den faren vi intervjuet bekrefter det samme, og han sier at den lille kontakten som er mellom skole og hjem er det skolen som har tatt initiativ til. Han tilføyer:

Kanskje savner jeg mer kontakt, for vi har bare hatt et infomøte, bortsett fra foreldremøtet. På dette møtet informerte de litt om periodetimeplaner, hvilke fag de kan velge videre og sånt. Husk, at selv om min sønn er 16 år, ser vi at han fremdeles at han er et barn. Det hadde kanskje vært en ide at vi som foreldre fikk vite hva vi som foreldre kan forvente av en gutt på 16 år kontra når han blir 17 år. Jeg hadde forventet mer info om hva som skulle skje denne høsten.

Helt avslutningsvis spurte vi rektor om hvor godt fornøyd han var med den opplæringen skolen ga i samisk? Oppfatter rektor situasjonen som bedre eller dårligere for elever med samisk etter LK06S? Rektor svarte dette: ”Det nye læreplanverket og skolesystemet støtter oss i dette arbeidet. Elevene er generelt fornøyd med undervisningen. Mest fordi de har meget flinke lærere, også i samiskundervisningen”. Rektor avslutter med å si:

Vi burde fått større økonomiske ressurser slik at vi kunne dele klassene i mindre grupper, for samiskopplæringen skjer ikke bare i samisktimene, men også i fag som naturfag, kjemi og fysikk og matematikk. Slik det fungerer i dag er det ikke godt nok. Straks det kommer en elev som ikke kan samisk, må alle kommunisere på norsk. En annen utfordring er at fylket ikke inviterer oss med på sine faglige opplegg. Den tredje utfordringen er at det er blitt vanskeligere å holde direkte kontakt med KD og Utdanningsdirektoratet enn tidligere. Noen av saksbehandlerne er nøye med at vi følger oppsatt tjenestevei gjennom styret for skolen, og de nekter å svare på våre henvendelser. Men, jeg fortsetter å ringe likevel Så ofte jeg må.

Oppsummering av opplæringen i videregående innenfor samisk forvaltningsområde

På denne videregående skolen har de strevd mye med å implementere reformen LK06S. Hovedårsakene til at de har strevd med implementeringen, kan skyldes manglende støtte og uriktige opplysninger fra den statlige skoleeieren. Verken rektor eller lærere har fått kompetanseoppbygging i LK06S. Generelt har lærerne på skolen god fagig kompetanse, også i samisk. Elever, lærere, foreldre og rektor er alle sammen misfornøyde med læremiddelsituasjonen. De har for få læremidler, og læremidlene/lærebøkene vurderes som mindre gode, sammenlignet med for eksempel faget norsk. Digitale læremidler er lite brukt, og stort sett bare i biblioteket. Lærerne forteller at det er lite faglig samarbeid mellom lærerne internt på skolen, og med den andre samiske videregående skolen. Elevmedvirkningen er minimal i planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeidet. Det er generelt lite samarbeid mellom skole og hjem i videregående skole, utover de obligatoriske foreldremøtene for elever under 18 år. De foresatte trekkes heller ikke inn i den faglige delen av læringsarbeidet, for eksempel for å støtte elevene forhold til språkutviklingen. Rektor og lærere savner støtte for skolens opplæringsmandat fra foreldre, fra næringsliv og fra lokalsamfunn. Vår konklusjon er at fremtiden for bruk av det samiske språket har mange svakhetspunkter, også innenfor det samiske forvaltningsområdet.

Feltarbeid i grunnskolen utenfor det samiske forvaltningsområdet

Om grunnskolen

Den skolen vi hadde feltarbeid på, er en 1-7 skole. Det var 290 elever ved skolen ved skoleåret 2008/09. Det var to parallelle klasser fra 2-7 trinn, mens første årstrinn som ut fra elevtallet kun tilsvarte en klasse, var delt i to separate klasser. Skolen har i skoleåret 2008/09 til sammen 32 elever som får undervisning i samisk som første – og samisk som andrespråk. Elevene er fordelt med 9 elever som har samisk som førstespråk, og 23 elever på samisk som andrespråk, enten samisk 2 eller samisk 3. I skoleåret 2008/09 var det til sammen ca 33 faste årsverk på skolen, herav et årsverk til en lærer som underviser i samisk. Det er denne læreren vi har intervjuet. På skolen har de en lærer i litt over halv stilling som underviser i finsk. Resten av årsverkene er fordelt på den øvrige lærerne og fagene. Det er i tillegg 5 årsverk for assistenter og 5 årsverk på SFO ved skolen, som har 100 plasser..

Skolen har en velkomstklasse for innvandrere på 25 elever, fra 1-7 trinn. Skolen har i tillegg ansvaret for denne minoritetsspråksopplæringen i kommunen helt opp til 10. trinn. Elever på ungdomsskoletrinnene hospiterer på skolen av og til. Disse elevene blir da samlet i en klasse, altså i en aldersblandet klasse, fra 8. til 10.klasse.

Intervju med rektor

Rektor har læreutdanning fra 1974, og i tillegg videreutdanning i: kunst og håndverk, IKT, matematikk, veiledningspraksis og økonomisk administrativ utdanning. Rektor har vært rektor på denne skolen i tre år, og vært rektor på to andre skoler i samme kommune. Hun har også vært lærer i indre Finnmark, og kjenner derfor i praksis opplæring i samisk innenfor det samiske forvaltningsområdet.

Innføring av LK06S

Det første vi spurte om var hvilke forberedelser skoleeier hadde gjort i forkant av innføring av LK06S? Rektor fortalte at skoleeier satte ned en gruppe som laget et plandokument for samisk som skulle gjelde alle skolene i kommunen. Gruppen ble ledet av en av rektorene ved en annen skole i kommunen, og bestod av alle lærerne som underviste i samisk i kommunen.

Fra denne skolen deltok skolens faste samisk lærere, og det er bare en fast lærer i det faget på skolen. I dette dokumentet ble innføringen og koordinering av arbeidet med LK06S konkretisert. Kommunen har delegert hovedansvaret for innføring av LK06S i kommunen til denne skolen og denne plangruppa. Den samme rektoren har også koordinert arbeidet ved innføringen av planen i hele kommunen. I planen står det at elever som bytter skole, kan fortsette på den nye skolen på samme språknivå som på den gamle skole. Elevene slipper å begynne ”på nytt” med samisk ved et skolebytte. Det arbeidet som plangruppa gjorde var meget grundig, sier rektor, ”et veldig godt arbeid”. Gruppa består fortsatt, og skal ta seg av ulike saker om samisk opplæring i kommunen. Gruppa fungerte som et slags ”Råd for samisk opplæring i grunnskolen”, som rektor kalte det.

Rektor har, som vanlig, hovedansvaret for alt ved skolen, også det samiske, men har ingen ekstra midler til skolen ved innføringen av LK06S. Rektor fortalte at hun holdt informasjonsmøter på skolen for foreldre og lærere om den nye samiske læreplanen, men rektor har ikke selv fått tilbud om kurs og opplæring i sin posisjon som rektor.

Vi spurte også hvilke nye behov og utfordringer som det er ved hennes skole ved innføringen av LK06S. Rektor svarer at det oppstod ikke noen nye behov, fordi læreren i samisk ved skolen var med i plangruppa fra starten av, var med i hele prosessen og skolen kunne ta stilling til læreplanutfordringer tidlig. Skolen hadde kjøpt inn alt av nødvendig materiell ved innføring av planen. Rektor sier at dette ivaretok skolens behov. ”Samisk er en naturlig del av skolens undervisning, og ingen ekstra ordninger er gjort ved innføring av LK06S”, sier hun.

Hva er skoleeiers ansvar?

Rektor viser igjen til gruppa som hun har nevnt ovenfor. Arbeidet med opplæring i samisk er delegert, og kommunen som skoleeier har dermed ”ryggen fri”. Tidligere ble opplæring i samisk gitt som et samarbeid mellom to av de største skolene i kommunen. Blant annet var lærerressursene mobile, og de kunne brukes på begge skoler. Samarbeidet opphørte fordi det ikke fungerte godt, av timeplantekniske grunner. For tiden er det slik at alle skolene i kommunen gir opplæring i samisk etter behov, og den enkelt skolen tar seg av dette. Det er fortsatt litt samarbeid om det samiske opplæringen i kommunen, sier rektor. Det er først og fremst samarbeid mellom skoler som har elever med samisk som førstespråk. Et samarbeid vil kunne sikre et mer tilfredsstillende nivå i faget, da samisk som førstespråk er et eksamensfag i

grunnskolen, sier rektor. Hun ønsker også at skoleeier kunne koordinere samarbeidet om tilsetting av lærere i samisk i kommunen, for å sikre at alle skoler har lærere med god nok lærerkompetanse i samisk språk. ”Det må være opp til skoleeier å vurdere hvordan man kan dele på samisklærere”, sier rektor.

Det er en altså nå en lærer i samisk ved denne skolen. Læreren har tilleggsutdanning 60 studiepoeng i samisk, og har gått inn i full stilling i samisk ved skolen. Når det gjelder å bedre rekruttering av lærere i samisk, forteller rektor at det jobbes med det på kommunalt nivå. Rektor forteller også om opprettelse av en egen samisk klasse som er satt i gang⁸. Rektor ser positivt på initiativet, men det er ennå ikke planlagt noe konkret forhold til den samiske klassen som skulle igangsettes fra høsten 2009.

Læreplan, læreplanarbeid og organisering av opplæringen

Rektor oppfatter at det er gjort et godt arbeid i planutvalget i kommunen. De største endringene i LK06S i forhold til L97S er at kompetansekravene er nå mye tydeligere. Det er tydeligere hvor timer til samisk skal tas fra, hvordan fordelingen mellom norsk og samisk skal være, sier rektor. Hun liker at det stilles større krav til skriftlighet i samisk enn før. Skolen har utviklet lokale læreplaner, i for eksempel regning på samisk. Skolen har et prosjekt pågående om dette temaet, sier rektor.

Det neste vi spurte om var hvordan opplæring i samisk organiseres. Rektor svarer at opplæringen organiseres i grupper med elever på samme språknivå og med aldersblanding, om det ikke kan unngås. Rektor vil helst at elever fra samme klassetrinn skal være i samme gruppe. Timer til samisk tas fra norskfaget, men elevene synes det er urettferdig, sier rektor. Noen elever har sluttet med samisk fordi de måtte ut av timer eller fordi de måtte ha undervisning på kveldstid. Rektor forteller at det er blitt konflikter på skolen mellom lærere og elever, fordi noen av elevene ikke vil gå til timer i samisk. Rektor sier at også SFO gir tilbud på samisk. ”Det er lettere å få det til der”, sier rektor. Hva med 25 % regelen, ville vi vite. Rektor svarer at skolen prøver mulighetene til omregulering av timer. Hun sier: ”Vi tar noen ganger fra andre fag, men i hovedsak overholdes regelen om antall timer faget skal ha”.

⁸ Vi har skrevet en epilog om dette temaet i rapporten.

Siden skolen kun har en lærer i samisk, er ordningen sårbar ved lærerens fravær. Ved fravær en dag, er det vanskelig å få tak i vikarer. Noen ganger må elever ha undervisning i samisk når de andre er på tur. Dette gjøres kun i samarbeid med foreldrene. Fjernundervisning brukes ikke, men IKT til en viss grad i opplæring i samisk, sier rektor. Skolen har heller ikke praktisert å flytte elever til andre skoler, men det har forekommet ved lærer fravær. Elever flytter noen ganger til andre kommuner, men her blir det straks økonomi med i bildet, fra skoleeier. Vi kan derfor ikke avtale et bytte, uten kommunens tillatelse. sier rektor, men vanligvis forlanges det ikke ekstra betaling for kortere opphold. På spørsmål om tilpasset opplæring, forteller rektor at skolen, etter nivåddifferensiering og deling i samisk, og på den måten gir lærerne tilpasset opplæring i faget.

Læremiddelsituasjonen og samarbeid med hjemmet

Skolen kjøper læremidler når det er behov for det, sier rektor. Læremidler fra internett er også tilgjengelige for lærerne å kjøpe inn og bruke. Innkjøp av læremiddel er i praksis læreres ansvar. Rektor har ikke tenkt så mye av hvilke læremidler skolen har behov for i samisk, sier hun, og legger til at hun fra høsten 2009 vil få et eget budsjett for samiske læremidler i forbindelse med den planlagte samiske klassen. Da blir det større innkjøp av bøker og læremidler, regner rektor med.

Skolen har rutinemessig kontakt med foreldrene til elever som har samisk, gjennom for eksempel foreldremøter, kontaktmøter. bruk av telefon og e-post. Kontakten med foreldrene er variabel. Noen foreldre ønsker mye kontakt, andre ikke. Det er lite uformell kontakt, kontakten reguleres gjennom planlagte møter. Det er skolen som tar kontakt med foreldrene. Foreldre kan også ta kontakt med skolen, sier rektor, men det skjer sjelden. Det foreldre vil vite om sine barn er stort sett ”hvordan det går med dem”, som rektor uttrykker det. Av og til vil foreldrene også få tips om hvordan hjemmet kan hjelpe barna med lekser.

Oppsummering av rektorintervju

Om vi tolker det rektor her forteller, sier rektor at det går bedre med opplæring i samisk nå enn ved L97, blant annet er kompetansemål nå klarere i LK06/LK06S. Rektor synes skolen gir et godt tilbud i samisk. Hovedutfordringene, slik rektor ser det, er å få lærere med god nok utdanning i samisk og kompetente vikarer i faget. Rektor sier at skoleeier forberedte godt

innføringen av LK06S i kommunen ved å nedsette en plangruppe som fikk hovedansvaret for innføringen av LK06S ved alle skolene i kommunen. Plangruppa fikk også laget felles planer for samisk i hele kommunen. Dette sikrer at alle elever følger samme lokale plan og letter også bytte av skoler for elever. Skolen har ikke fått ekstra midler ved innføring av en ny læreplan, og det ble heller ikke iverksatt ekstra ordninger ved innføringen av LK06S. Skolen kjøpte inn alt nødvendig materiell for undervisningen, blant annet læremidler i samisk på ordinært budsjett. Læremiddelsituasjonen ved skolen er god, sier rektor.

Rektor forteller at det ikke har vært kompetanseutvikling i kommunen, verken for rektorer eller lærere ved innføring av LK06S. Det foregår samarbeid mellom skoler i kommunen, i regi av plangruppa for samisk. Tidligere samarbeidsforsøk skolene imellom har ikke fungert godt nok, særlig av timeplantekniske årsaker. Det vurderes et nytt fagsamarbeid i samisk som førstespråk, og det planlegges en ny klasse for samiske elever på denne skolen fra 2009.

Intervju med lærere

Læreren vi intervjuet har læreutdanning fra år 2000. Hun, kalt Kari, har vært på denne skolen siden hun var ferdig med lærerutdanning. Kari har 60 studiepoeng samisk i tillegg til lærerutdanningen. Hun underviser både i samisk som første - og som andrespråk.

Spørsmål tilknyttet LK06S

På spørsmål til Kari om hva hun anså som den vesentligste endringen i LK06S i forhold til L-97, svarte hun at det er satt opp flere konkrete mål for hva eleven skal oppnå på hvert enkelt nivå. Hun oppfatter at denne nivådelingen gir en bedre oversikt over faget. Kari nevner også metodefriheten i LK06S som viktig, og dette oppfatter hun som bra. Hun sier: "Læreren kan selv velge friere hvordan undervisningen skal legges opp", sier hun. På spørsmål om hva hun anser som det viktigste målet for samiskopplæringen i LK06S, svarer hun at det å lære elevene å snakke samisk og lære å kjenne samisk kultur, er det viktigste for henne. Kari forteller at det er utarbeidet lokale læreplaner etter LK06 på skolen, og at det er lærerne selv som har utført dette planarbeidet,

Vi ville vite om LK06S har ført til endringer i planleggingen av undervisningen hennes. På dette spørsmålet svarer Kari at hun har individuelle planer og individuelle opplegg for hver

enkelt elev. Det betyr også at det er individuell oppfølging av hver enkelt elev. Disse planene er laget i samarbeid mellom lærer og elev, noe som innebærer merarbeid for henne når undervisningen skal planlegges. Derfor må hun bruke friminuttene til å ha individuell kontakt med alle elevene - elevsamtaler. Selve planleggingen av undervisningen, gjør hun på fritiden hjemme. LK06S har også ført til endringer i arbeidsmåter, oppfatter hun. Fordi kompetansemålene er fastsatte og konkrete, blir elevene mer bevisst ansvar for egen læring, sier hun. For å strukturere arbeidet mer, har elevene hver sin leksebok. For eksempel finner elevene selv ord, begreper og temaer i språkopplæringen som de vil arbeide med. Dette legges da inn på lekseplanen. Hvor mye det foregår av slik form for individuell opplæring, er avhengig av elevens forutsetninger og behov, sier Kari. Alle elevvurderinger legges inn etter hvert i elevens mappe, og læreren skriver en logg for hver gruppe og for hvert trinn. Slik får hun en bedre oversikt over hva de forskjellige elevene driver med, sier hun. Slik vi tolker det Kari forteller om her, oppfatter hun at konkrete og faste mål i LK06S har ført til en større forståelse både hos elevene og lærere omkring læring. Dette fører til en bedre struktur i opplæringen, også i forhold til hjemmearbeid. Å arbeide slik er Kari fornøyd med.

På spørsmål om hvordan hun hadde konkretisert kompetansemålene til læringsmål, forteller Kari at det er viktig å ha fokus på kompetansemålene i LK06S. ”Da vet man til enhver tid hva som må gjøres”, sier hun. Hun forteller videre at hun setter sammen elever fra flere klasser i grupper. Disse kan ha ulik alder. Elever fra 1.- 4. trinn utgjør en gruppe i samisk opplæring. Elever fra 5. - 7. trinn utgjør annen gruppe. Dette gjøres fordi det har vært vanskelig å få tak i flere kvalifiserte lærere til ytterligere differensiering. Hun forteller at hun som skolens faste lærer i samisk, dessverre har vært mye syk det siste året, og da har elevene måttet ha alternative undervisningsopplegg, sier hun.

Det er nivået i samisk som avgjør differensieringen innad i gruppene, sier Kari. Elever kan derfor flyttes fra den ene til den andre gruppa. Dette fungerer ok, mener hun. Hun presiserer at for å nå målene i læreplanen, må lærere også ha samarbeid på tvers av fag. Dette er aktuelt når enkeltprosjekter skal gjennomføres på skolen. Kari forteller at det er helt nødvendig for henne å ha faglige diskusjoner i samlet kollegium. Som eksempel på dette nevner hun begynneropplæring, leseopplæring, alfabetisering. Hun sier: ”Slike tema må diskuteres av alle lærere som har 1. klasse”.

Slik vi vil oppsummere det Kari forteller om, er at ved operasjonaliseringen av kompetansemålene i LK06S, oppfatter hun at fokus på målene det viktigste. Dette har fungert bra i den undervisningen hun har, selv om skolen må arbeide etter aldersblanding fordi de mangler lærere i faget. Kari forteller at, for å nå kompetansemålene, har skolen praktisert prosjektsamarbeid på tvers av fag, og felles diskusjoner om leseopplæring med andre lærere. På spørsmål om elevvurderinger, svarer Kari at LK06S har ført til noen endrete rutiner. Det er mer dokumentasjonskrav nå enn før LK06S, sier hun, og elevmapper er noe nytt. Hun sier også at elevene medvirker og trekkes inn i vurderingsarbeidet mer enn tidligere. Med de individuelle planene kan elevene selv bruke læreplanen og medvirke og vurdere, også delta i planleggingen av arbeidet. Undervisning blir også slik mer tilpasset hver enkelt elev, mener Kari.

Vi spør om samarbeid med andre skoler. På det svarer læreren at det er et formelt samarbeid med andre skoler i kommunen om samisk undervisningen, via kommunens samiske nettverk. I dette formelle samarbeidet er det faste møter en gang pr. måned, sier Kari. Nettverket har hatt kontakt med et tilsvarende nettverk i Troms fylke. Hun har derfor vært på samling i Tromsø. Samlingen for lærerne fra hennes kommune har vært finansiert av Fylkesmannen i Finnmark. Det foregår noe uformelt samarbeid i samisk i form av henvendelser fra lærere på andre skoler. ”Dette begrenser seg selv”, sier Kari. Det tar for mye tid, og det er for mye arbeid. Kari er selv med i annet fast, privatinitiert nettverk med andre lærere i samisk fra andre skoler i kommunen. Her diskuteres og drøftes ”alt”, også LK06S, sier Kari.

Læremiddelsituasjonen

På spørsmål om hvordan læreren oppfatter læremiddelsituasjonen på skolen, svarer Kari at hun oppfatter den som grei. Likevel må hun hele tiden tilpasse ting og hente inn stoff utenfra til undervisningen.. Elevene henter også inn fagstoff selv, forteller hun, for eksempel fra bøker. Lærebøker kan hun få kjøpe ved behov, sier hun. Det er for øvrig bygget opp et bibliotek for samiske bøker ved skolen, så nå er alle bøkene på samisk samlet på ett sted. Slik var det ikke før, sier Kari, da måtte hun gå rundt og lete etter samiske bøker nær sagt over alt på skolen. IKT-tilbudet er ikke fullt så godt, men ledelsen har sagt at det skal bli bedre, i følge Kari. Elevene har fått to klassesett med bærbar PC-er, men disse maskinene mangler samiske skrifttyper. Kari mener at det må være skoleeier som bør ordne opp i slike saker, men hun har

ikke hørt om tidspunkt for når det skal skje. Ellers forteller hun at den generelle læremiddelsituasjonen for samisk språk ved skolen er tilfredsstillende for samisk som førstespråk og samisk som andrespråk, men ikke i samfunnsfag samisk. På spørsmål om hun savner noe, svarer hun at skolen mangler samiske bøker i matematikk, samisk kultur, DVD om samiske forhold, CD i samisk musikk. Hun sier hun er misfornøgd med at hun får lite informasjon om hva som er gitt ut på ulike forlag på samisk.

Organisering av undervisningen

Kari forteller at undervisningen i samisk ved skolen er organisert i grupper, både med og uten aldersblanding. Det er ofte aldershomogene grupper på de laveste trinnene, mens det er vanlig med aldersblanding for de eldre elevene, sier læreren. Aldersblandingen var en gang ”nødløsning”, fordi skolen måtte gjøre noe akutt i fravær av den faste læreren i samisk. Det er heller ikke opprettet kontaktgrupper ved skolen, sier Kari. En undervisningstime er til vanlig 45 minutter og friminutt. Det er heller ikke vanlig å praktisere tolærersamarbeid i samisk, fordi det kun er en fast lærer tilsatt samisk. Derfor er ikke læreren med i et fast team. Hun er ansatt kun for å undervise i dette faget.

Vi ville vite når på dagen det undervises i samisk ved skolen. Kari forteller at det er flere timer med undervisning for elever som har samisk, enn for elever som ikke har samisk. Alternativet er å ta timer fra andre fag, sier Kari, og hun understreker at det er viktig at elevene ikke mister timer i andre fag. Skolen har derfor lagt all undervisning i samisk etter at de øvrige elevene er gått hjem. Hun forteller at det er skoleeier som har gitt beskjed om at undervisning i samisk kan gjennomføres på denne måten. Elevene som får ettermiddagsundervisning har reagert negativt på dette, og Kari mener heller ikke at dette er en god løsning.

Kompetanse og kompetanseutvikling

Kari kjenner ikke til de øvrige lærerne på skolens sine kompetanser. Rektor kan opplyse om dette, forteller hun. I forhold til læreplanen Kunnskapsløftet, har lærerne fått tilbud om generelle kurs, sier Kari, men det har ikke vært tilbud om kurs i forhold til LK06S fra kommunens side. Kari forteller at hun har selv tatt initiativ til å skaffe seg etterutdanningskurs. Hun forteller at på planleggingsdager er LK06 generelt presentert og

diskutert, men ikke LK06S. Det har vært avholdt kurs i matematikk i forbindelse med LK06, men ikke rettet mot LK06S. All informasjon som er gitt henne om den samiske læreplanen har vært grei, men det har vært lite, sier Kari, og legger til at hun selv har skaffet seg informasjon. Kari har fått kunnskaper om LK06S via samarbeidet i lærernetverket, som hun tidligere fortalte om. Hun sier at en av målsettingene med lærernetverket er å få en felles forståelse av hvordan LK06S kan danne grunnlag for lokale læreplaner.

Elevmedvirkning, tilpasset opplæring og foreldresamarbeid

”Elevmedvirkning er viktig”, sier Kari, og forteller at hennes elever i samisk er med i planprosessen for egen læring. Hun viser til det hun tidligere har fortalt om elevvurderinger og arbeidsmåter. Elevene vurderer arbeidet sitt selv, for eksempel i matematikk. I det faget er det derfor ofte fellesvurderinger, sier Kari. Dessverre gjelder dette ikke for samfunnsfag samisk.

Vi spør videre hva Kari oppfatter at tilpasset opplæring handler om? Hun svarer da at det er innført individuelle elevmapper, og at dette er et eksempel på tilpasset opplæring. Slik kan Kari følge bedre med på hva hver enkelt elev gjør, hvilket språknivå de er på og hva som videre må planlegges av hver elev. Dette gjelder særlig elever med samisk som førstespråk, men også i samisk som andrespråk. Slik kan hun tilpasse undervisningen bedre til den enkelte elev. Likevel, det er særlig i den tilpassede leseopplæringen at det er mye med ”klipping og liming”. Kari forteller at det ikke finnes arbeidshefter til de samiske lærebøkene, derfor må lærerne lage oppgaver selv.

Ut fra Karis erfaringer, oppfatter hun at det foregår mye foreldresamarbeid ved skolen. Foreldresamarbeidet foregår på flere måter, sier hun: Skolen kan ta telefonisk kontakt med foreldre etter behov, eller foreldrene kan ta kontakt med skolen. Klassekoordinatorer innkaller til foreldremøter to ganger hvert år. Det er som regel lærer i samisk som innkaller til foreldremøte for elever med undervisning i samisk, men skolen kan også innkalle til møte med foreldrekontaktene i samisk. Læreren i samisk sender av og til elevmappene hjem til foreldrene for undertegning. Slik vet læreren at foreldrene har sett mappene. Lærerne sender også meldinger til foreldrene for informasjon om saker foreldre bør vite om. Foreldre med barn som får undervisning i samisk, trekkes også inn på andre måter, sier Kari, som for

eksempel feiringen av samefolkets dag. Skolen hennes markerer dagen slik at alle elevene ved skolen kan være med. Da er det mye dugnadsarbeid som må gjøres, og slikt styrker kontakten med foreldrene, sier Kari. Ut over dette, har foreldrene liten påvirkning på innholdet i undervisningen på skolen. ”Men, det må føyes til at foreldrene viser liten interesse for å påvirke det som skjer på skolen”, sier Kari..

Slik vi tolker det Kari sier, er elevene med i planprosessen for egen læring og vurdering på denne skolen. De har faste rutiner for elevmapper og informasjon hjem til foreldrene. Kari sier også at dette henger sammen med den måten hun forstår tilpasset opplæring. En ekstra kontakt med foreldrene er det rundt feiringen av Samefolkets dag. Da trekkes foreldrene aktivt inn i feiringen av dagen. Likevel, foreldrene har liten direkte innflytelse på opplæringen i samisk.

Spørsmål til avslutning

Da vi spurte om sluttkommentarer, tok Kari selv opp samiskfagets status og framtid. Hun gjentok det hun hadde sagt før om at undervisning på kveldstid slår negativt ut. Ikke bare vil elever slutte, slik to-tre elever gjorde i fjor, men elevene er også klar over at de arbeider utover den tiden øvrige elever er på skolen. Ettermiddagsundervisning går også ut over statusen til samisk opplæring, sier Kari. Skal faget få mer status, må samisk språkopplæring bli del av skolens ordinære undervisning, sier hun. Alt som kommer i tillegg til det ordinære andre elever har, får automatisk stempel som noe mindreverdige. På det tidspunktet vi intervjuet Kari, var det minimal kontakt med den kommunale forvaltningen når det gjelder opplæring i samisk. Kari mener at lærerne savner skoleeiers engasjement i samisk opplæring.

Intervju med elever

Vi intervjuet fire elever på samme skole som lærer Kari arbeidet på. Disse var:

Karin, går i 6. klasse og har samisk som førstespråk. Det har hun hatt siden 1. klasse. Mor er samisk, og hun selv sier hun er samiskspråklig. Hun har hatt undervisning på samisk i alle fag unntatt i norsk og engelsk.

Kamilla går også i 6. klasse og har samisk som andrespråk, nivå 2. Hun har hatt opplæring i samisk siden 2.klasse. Hun kan ”nesten snakke samisk”, sier hun. Kamilla har ikke undervisning på samisk i andre fag enn samisk språk.

Kåre går i 5.klasse og har samisk som andrespråk, nivå 3. Han har hatt opplæring i samisk siden 2. klasse. Han sier at han ikke snakker samisk, men forstår ”litt”. Han har heller ikke undervisning i andre fag enn samisk språk.

Kaci går også i 5. klasse og har samisk som andrespråk, nivå 3. Hun har hatt samisk undervisning fra begynnelsen av 5. klasse, og hun sier at hun kun kan ”litt samisk”.

Hvordan er undervisningen organisert?

Elevene forteller at opplæring i samisk foregår noen ganger når de andre elever har undervisning i andre fag, som for eksempel norsk eller NASA (naturfag og samfunnsfag). I følge elevene som får samisk, taper de da timer med annet faglig innhold i forhold til andre elever som følger alle timer i faget. Elevene forteller at lærerne ”blir sure”, som de sier. Elevene som tar samisk blir hengende etter i de fagene som eleven må forlate. Dette er ingen god ordning, oppfatter de. Opplæring i samisk kommer også i tillegg til annen undervisning, og etter de andre elevene er ferdig for dagen. Heller ikke denne løsningen er god, mener elevene. Elevene sier at de tror dette kommer av at det bare er en lærer som underviser i samisk ved skolen. De har også vikarer i samisk. Dette skoleåret har de hatt mange vikarer i samisk, fordi den faste læreren har vært mye sykemeldt. Elevene forteller at det har fungert bra likevel.

Elevene er til vanlig delt i grupper etter nivå i samisk språk, men elevene synes gruppene har få mange elever, så det er vanskelig å få tilpasset opplæring. Elevene diskuterer av og til innhold og arbeidsmåter i undervisningen med læreren, sier de. For eksempel om hvordan ting kan gjøres, og hvordan man skal klare å nå de målene som fagplanene setter opp. Dette liker elevene, sier de. Når vi spør om hvilke arbeidsmåter som er mest vanlig i faget, svarer elevene at de arbeider mye med permen og mappa si, og diskuterer innholdet med læreren. Andre elever har ikke gjort dette. Noen elever sier at det er ok med prøver i faget, mens andre elever ikke vil ha prøver. Til tross for disse uenighetene, oppsummerer elevene at de er fornøgte

med innholdet og arbeidsmåtene i faget. Det som elevene ser på som et problem, er enkelte elever som vi ikke snakket med, ikke kunne samisk godt nok. Derfor må mye av undervisningen i samisk foregå på norsk, og elevene får ikke den opplæringen på samisk de kunne ha hatt. Dette oppfater elevene som mindre bra, sier de. Elevene mener at skolen burde ha delt gruppa i samisk bedre etter språknivå.

Elevene forteller at de ser på *manaid tv* (samisk barne-tv)sammen med læreren en dag hver uke, for å øve opp forståelsen i samisk ut fra muntlig framstilling. Det liker elevene. De sier at de tror de lærer bedre samisk på den måten. Når det gjelder lekser, forteller de at noen elever har nesten ikke lekser i samisk, andre elever har lekser i samisk. Både de som hadde lekser og de som ikke hadde lekser, synes at det var greit. I det store og hele, elevene på denne skolen hadde lite å klage på i undervisningen i og på samisk. De var stort sett fornøgdde med opplæringen, selv om de ofte hadde ulike synspunkter på spørsmålene vi ga dem. Opplæringen arter seg ulikt i ulike grupper, med hensyn til lekser/ikke lekser, prøver/ikke prøver i faget eller hvordan opplæringen er organisert.

Tilpasset opplæring og bruk av læremidler

Som elevene fortalte, var de stort sett fornøgdde med samiskopplæringen. På spørsmål fra oss om denne opplæringen var tilpasset deres behov, svarte de at den passer for dem. Elevene synes de lærer å snakke samisk, som primært ønsket. Ulikheten i gruppene viste seg også i forhold til bruk av læremidler. Noen elever har bøker for samisk faget, andre har det ikke. De som ikke har bøker, har i stedet permer (mapper) der de samler mange løse ark og oppgaver de har utført. De som var uten bøker syntes det var greit, og de som hadde bøker, syntes også det var greit. De er fornøgdde med det tilbudet de fikk. Når en elev mister læreboka i samisk, får ikke denne eleven en ny bok, ble vi fortalt. Skolen har ikke ekstra bøker, sier de. Hvis en elev slutter, kan en annen elev spørre om å få overta boka, forteller de. En av elevene vi intervjuet, sa at han var svært misfornøgd med at skolen ikke har råd til nok bøker i samisk, for: ”skolen har råd til en dag i slalåmbakken for alle”, som han sa. Denne eleven understreker at det ikke er riktig at ”fridager” går foran innkjøp av lærebøker i samisk.

Om bruk av samisk i denne kommunen og framtiden for språket

På spørsmål fra oss om hvem som bestemte at elevene skulle begynne med opplæring i samisk, svarte alle unntatt en elev at de hadde selv bestemt å ha samisk i skolen. For den siste eleven var det moren som bestemte at hun skulle ha samisk. Moren hadde sagt til henne at det var fordi hun ikke skulle glemme det lille av samisk hun kunne. Av de elevene vi intervjuet, var det bare en elev som snakket samisk hjemme. Ut over det, snakket elevene kun samisk når de var på besøk hos venner og slekt i indre Finnmark, eller når noen kom på besøk til dem. En annen elev forteller at han ikke snakker samisk utenfor undervisningen. En tredje snakker kun litt samisk hjemme, og for øvrig når eleven treffer noen som kan samisk. Elevene sier at de snakker sjeldent samisk når de er blant andre venner i kommunen.

Når elevene blir spurt om framtidsplanene sine, forteller flere at de vil flytte fra området, dra sørover, dra til utlandet og lignende. To elever sier at de tror de fortsatt bor i kommunen. De vil gå på videregående her, og få seg jobb etter endt skolegang. Alle elevene vi intervjuet ser lyst på framtiden, både de som vil bli boende på stedet og de som vil flytte til andre steder. Tatt i betraktning at de fortsatt er barneskoleelever, kan vi ikke forvente at de har helt klare planer for framtiden. Likevel, de har ulike forståelser av om de snakker samisk i fremtiden. I dag er det slik at de snakker primært samisk på skolen, fordi det ikke er et samisk språkmiljø i den kommunen de bor i.

Om feiringen av Samefolkets dag

Etter at intervjuet var over og vi hadde fått svar på de spørsmålene vi hadde, var det tre av elevene som ville snakke litt mer. Elevene ville snakke om feiringen av Samefolkets dag. Elevene fortalte at de var glade for at det er arrangementer i kommunen på Samefolkets dag. På denne dagen er mange til stede som kan samisk, og da får elevene også snakket samisk. Skolen feirer samefolkets dag med felles arrangement på gymsalen. Elever med samisk har i tillegg et arrangement på skolen ved feiringen av dagen. Hele dagen går vanligvis med til feiringen. Den ene eleven, Knut i 5.klasse, forteller at klassekameratene ble forfjamsset da han møtte opp med kofte i klassen. Men, de var ganske fort positive, sier han. Han lo godt av at noen ble forfjamsset av å se han i kofte. De forteller videre at elever som har samisk, er med i forberedelsene til feiringen av samefolkets dag, ved å bake boller og lage mat. Likevel var det noe de ikke var helt tilfredse med: Maten som blir servert. Elevene ville gjerne hatt noe mer ”samisk mat” enn boller. Elevene etterlyser skoleverksted før samefolkets dag, der alle elever

på skolen kunne lage ”samiske ting”. Vi ble også fortalt at noen elever på skolen ville ødelegge feiring av dagen for dem. Elevene tror de andre var ”litt misunnelige”. Oppsummert ser det ut til at markeringen av samefolkets dag er av stor betydning for elevene som har opplæring i samisk på denne skolen. Da får elever bekreftet sin samiske eller delvis samiske identitet. Både i forberedelser til dagen og på selve dagen kommer ”det samiske” klart fram, men elevene vil gjerne utvide dagen og arrangementet.

Intervju med foreldre

Til dette intervjuet var det gjort avtale med flere foreldre, men kun en forelder møtte opp. Hun var mor til en datter som går i 4.klasse som har samisk som andrespråk på nivå 3. Hun sier at datteren ikke er samisk språklig, men har fått opplæring i samisk språk siden 2.klasse. Denne moren er også lærer på samme skole. Hun er ikke lærer i samisk og underviser ikke sin egen datter.

Om informasjon om læreplan LK06S

Det første vi spurte moren om var om hun kjente til hvilke rettigheter som finnes når det gjelder samisk opplæring, og hvor hun eventuelt hadde fått denne informasjonen fra. Mor sier at hun hadde fått vite fra skolen og kommunen at det finnes rettigheter til samisk opplæring. Hun fikk skriv fra skolen og fra kommunen, om at det var mulig å søke om samiskopplæring for datteren. Fra skolen har hun også fått kjennskap til læreplanen, hun er jo lærer selv. Vi ville vite litt mer om hva hun som forelder synes om LK06S. Mor svarer: ”I dag er det ren språkopplæring i samisk, ikke et håndverksfag som tidligere”. Det hun vet om opplæringen etter LK06S, er det barnet forteller hjemme. Barnet har arbeidsbøker som sendes hjem, og som foreldre må hun skrive under på at hun har sett den. Dette er arbeidsbøker som elevene arbeider med, limer i, gjør lekser og så videre. Hun oppfatter at læreren i samisk gjør ”en god jobb” med arbeidsboka, sier hun. Boka følger eleven fra et år til det neste årstrinn. Mor forteller at arbeidsboka er en hovedbok i samiskopplæringen, og kan brukes ved repetisjoner.

Vi ville også vite hva hun vet om vurderingsformer for barnet hennes etter LK06S. Mor svarer at det foregår fortløpende vurderinger. Foreldrene skriver også her under på at de har sett vurderinger som er gjort i samisk. Eleven har ikke prøver eller karakterer ennå, presiserer hun. Vi spør videre om hun har fått informasjon via media. Mor forteller at hun har sett i

mediene at det er mangel på lærere, og hun vet reelt at det er mangel på lærere i samisk på denne skolen. Hun vet også at det har vært diskutert hva slags tilbud i samisk som er det beste for elevene i kommunen. Vi spør derfor om hun kjenner til det samiske foreldre- nettverket i kommunen? Mor svarer at hun har hørt om det, men har ikke vært på møter nettverket har arrangert. Vi spurte også om hun hadde opplevd endringer i barnas skolehverdag etter innføring av LK06S, sett i forhold til LK-97. Hun opplevde ikke L97 med egne barn, og kan derfor ikke si om det er blitt endringer. Datteren fulgte det samme opplegget som året før.

Organisering og gjennomføring av opplæringen

På spørsmål fra oss om mor kjenner til hvordan undervisningen i samisk foregår, svarer hun engasjert og litt sint at datteren hennes må gå ut av timer i andre fag for å få undervisning i samisk. Hun nevner spesielt musikk som datteren gjerne vil ha, men ikke får noe særlig timer i, etter denne ordningen. Dette har vært vanskelig for dem, og det ødelegger motivasjonen for å ta samisk. Når vi bringer inn hva læreren har sagt om dette, sier moren at hun ikke kjenner til at noen elever får flere undervisningstimer pr år, enn elever som ikke har samisk. ”Dette med å bli tatt ut av timene er det vanskeligste ved den nåværende organiseringen”, sier hun. Hun kommer igjen inn på lærermangelen i samisk som har ”gått veldig ut over samisk”, som sier hun. Hun forteller at hun har hatt en datter i ungdomsskolen som har hatt samiskopplæring, men pga av mangel på lærere der, var hun i flere måneder uten undervisning. Mor sier: ”Hun kom ikke videre i faget. Hun ble stående i stampe, og terpet på de samme tingene”. Hun sier videre at selv om mangelen på vikarer er et problem, er hun fornøgd med selve undervisningen i samisk ”så lenge de har sin faste lærer der”. Hun sier at progresjonen og kvaliteten blir ikke god nok, når det kommer stadig nye folk inn i opplæringen. Disse vet kanskje ikke hva den forrige læreren drev på med, sier mor.

Når vi tolker det mor sier her, har hun store innvendinger til hvordan undervisningen er organisert. Særlig det å ta elever ut av undervisningen i fag de liker godt, er en dårlig løsning. Det går ut over motivasjonen for å lære seg samisk. I tillegg må vikarproblemet løses, mener mor. For mye skifte av lærere, ødelegger for kvaliteten på undervisningen. Mor kjenner ikke til at elever får opplæring i samisk etter skoletid, for det gjelder ikke den gruppen hennes datter er i.

Om læremidler og skolebøker

Mor forteller at datteren har ikke noen lærebok i samisk. Har et system med løse ark i en perm, men som mor skulle hun ønske det var en lærebok i faget med for eksempel lesestykker. Hun gjentar at datteren er så motivert for å lære samisk. Derfor har foreldrene nå søkt henne overflyttet til samisk som andrespråk, nivå 2. Dette for å få større utfordringer i samiskfaget. Hun vurderer selv at datteren ligger et sted mellomnivå 2 og nivå 3. Fordi internett ikke er tilgjengelig andre steder enn i administrasjonsbygget og et bygg til på skolen. I samisk opplæring brukes ikke internett i undervisningen, for det er ikke internettilgang i bygget der samisk er lokalisert. Mor savner ikke andre læremidler enn lærebøker i samisk. Derfor opplever hun ikke at opplæringen er tilpasset hennes datters behov. Nivået er lavt for hennes datter. Det har både med organisering av grupper å gjøre, sier hun, men også med spredning i nivået på elever som går i samme gruppe. Når undervisningen legges opp etter de svakeste, får de flinkere lide, sier mor.

Samarbeid skole - hjem

På spørsmål om hun synes hun som mor har innflytelse på det som skjer innholdsmessig i skolen, svarer mor at hun som forelder får uttale seg og ta opp det som gjelder datteren på kontaktmøter. Derfra videreformidles dette til læreren som har samisk. Det har også vært egne foreldremøter for foreldre som har barn med opplæring i samisk. Disse møtene er det læreren i samisk som tar initiativ til. Det finnes ikke et eget foreldreutvalg på skolen for samiske foreldre. Eventuelle fellessaker må foreldrene ta opp på fellesmøtene. Mor forteller at hun ikke har savnet mer kontakt enn foreldremøtene. På foreldremøtene er det akkurat passe ”sosial kontakt”, sier hun: ”Alltid kaffe, og så en fagdel”. Møtestilen varierer fra klasse til klasse. Mor pleier å snakke med læreren datteren har i samisk, når hun møter denne på skolen, i pauser og lignende. Mor sier det er litt vanskelig å skille mellom kontakt som lærerkollega og kontakt som forelder.

På spørsmål om hvor eleven har fått sin interesse for samisk, svarer mor at eleven har en samisktalende bestemor som snakker samisk med henne. Hun selv kan bare litt samisk, men hun prøver å hjelpe datteren med for eksempel uttale og enkle setninger. Men opplæringen på skolen er det viktigste for å lære samisk, sier mor. Mor snakker videre om den andre datteren som gikk på ungdomskolen for et par år siden. Hun sluttet med samisk språkopplæring fordi

det ble så problematisk i forhold til andre ”favorittfag” som hun samtidig mistet., avslutter mor.

Epilog – skolen et år etter

Etter at vi hadde avsluttet vårt feltarbeid ved denne skolen, fikk vi gjennom media vite at kommunen hadde omorganisert sitt skoletilbud for samiske elever. Vi kunne lese i lokalavisene at det hadde vært en ”foreldreaksjon” for å få opprettet en felles samisk klasse for elever på en av kommunens barneskoler. Det var på den samme skolen vi hadde hatt vårt feltarbeid. Vi ønsket å vite mer om denne aksjonen, og har vi derfor intervjuet en far som har vært med i den gruppen som har arbeidet med dette som målsetting. Han omtaler gruppen som ”foreldrenettverket”. Far, som vi har intervjuet, har selv ikke barn i den samiske klassen – ennå. Hans barn går i barnehage og skal ikke begynne på skolen før om to-tre år. Han sier at han kjenner alle de foreldrene som er med i nettverket, der flere av dem nå har sine barn i en samisk klasse, og han kjenner begrunnelsene for opprettingen av en samisk klasse i kommunen. Problemet tidligere var at ”samisk aldri var en del av ordinær timeplanlegging”, sier far. ”All opplæring foregikk utenom skoletid”.

Far begrunner sitt engasjement i foreldrenettverket med at han selv ikke fikk plass til sitt barn i den samiske barnehagen i kommunen. Det var starten på hans interesse for opprettelse av en samisk klasse. Far betrakter opplæringssystemet som en helhet, og derfor er samisk barnehage og barnehagerett [merknad: innført 1.januar 2009] en del av opplæringen i samisk for et barn. Far forteller at intensjonene med opprettelse av klassen er å få opplæring i samisk ”i alle fag” – så langt det lar seg gjøre. Klassen er et tilbud til alle barn som ønsker opplæring i samisk, uansett språknivå. Elever med samisk som førstespråk og elever med samisk som andrespråk kan søke seg til klassen. I dag teller klassen 11 elever, sier han, og de elevene er aldersblandet. Ut fra det han husker, tror han det er flest yngre elever i klassen, og det var flere skolestartere høsten 2009. Far oppfatter at dette er naturlig, da det er vanskeligere å flytte og bytte skole når du allerede er etablert i en klasse. Derfor tror han at elevtallet kommer til øke, etter hvert som barn vokser opp og skal begynne på skolen. Når så mange elever er samlet i en og samme klasse er ideen at de skal få opplæring på samisk i alle fag, ikke bare opplæring i samisk.

Det barnet denne faren har, fikk altså ikke plass i samisk barnehage, og han betrakter det å få plass i samisk barnehage i dag som et ”knapphetsgode”. Han er ikke fornøyd med situasjonen for opplæring i samisk ved de andre barnehagene han har hatt barnet sitt i. Der har samiskopplæringen foregått sporadisk med en morsmålsassistent.

Faren forteller om sin egen bakgrunn, og manglende opplæring i samisk. Han er selv fra indre Finnmark, og han selv lærte ikke samisk som barn (født i 1972). Hans ni år yngre søster derimot, fikk opplæring i samisk på skolen. Da var forholdene innenfor det samiske forvaltningsområdet endret allerede. Far sier at begrunnelsene for opprettelse ikke bare handler om samisk språk, men også samisk kultur. Dette er vevet tett sammen, sier han: ”Det er umulig å skille språket fra kulturen”. Han gir eksempler på dette med forskjellene på norsk og samisk i forbindelse med flytting av rein. ”På norsk har vi ikke et ord for *fjorårskalven som var så sliten at han ikke kunne henge med flokken*, men det finnes på samisk ”, sier far. Samisk språk er mye enklere når du snakker om natur og samisk kultur, presiserer han.

Far er optimistisk i forhold til det nå etablerte skoletilbudet, og mener det representerer et ”tidsskille” i kommunen. Tidligere var det en slapp holdning til elever som sluttet med samisk opplæring midt i utdanningsløpet, det var liksom ”naturlig” det., som far sier. Nå håper han at den samiske klassen vil gjøre gi flere elever et bedre og rikere språkmiljø, slik at de fortsetter med samisk oppover grunnskolen og senere videregående. Fortsatt er det likevel slik at samisktilbudet i kommunen mangler det aller nødvendigste med hensyn til penger, læremidler og lærerkompetanse, oppfatter denne faren. Men han har tro på ”ildsjelers evne til å pushe på”, som han sier og han har bare hørt positive meninger om det etablerte skoletilbudet. ”Lutter glede” og ”Vi er veldig fornøyd” var utsagn han hørte, da han møtte foreldrene på en samling ca fire måneder etter at klassen var kommet i gang.

Oppsummering av feltarbeidet i grunnskolen utenfor det samiske forvaltningsområdet

Både foreldre, lærer i samisk og elever ved denne skolen er misfornøyd med organiseringen av undervisningen i samisk, fordi mye av undervisningen er blitt lagt til ettermiddagstid. Faget kan lett få et stempel som noe ”mindreverdig” sier læreren. Læreren etterlyser også et større engasjement fra skoleeier i skolens hverdag enn tilfellet er i dag. Ved innføring av

LK06S ble det utviklet lokale læreplaner ved skolen, som var fokusert på kompetansemålene i samisk språk. Elevene klager på at mye av undervisningen foregår på tradisjonelt vis, med tavleundervisning, gruppearbeid, arbeidsoppgaver film o.l. Elevene er delaktige i planlegginga av aktiviteten som foregår, sier læreren. Lærer sier at det blir gitt tilpasset opplæring i samisk. Læremiddelsituasjonen vurderes av skolens rektor og av læreren som god, mens elever og foreldre klager på mapper og løse ark. Den moren vi intervjuet savner mer litteratur på samisk. I samfunnsfag finnes det ikke læremidler på samisk. Foreldresamarbeidet ved skolen fungerer bra, sier både rektor, lærer og forelder, men foreldrene har liten innflytelse på innhold og arbeidsformer i fagopplæringen i samisk- og på skolen generelt. Det som har vært svært positivt i grunnskolen i denne kommunen, er at det er opprettet et ”samisk nettverk”. Samarbeidet i nettverket fungerer godt, sier læreren. Nettverket har også hatt samarbeid med kommuner i Troms fylke, finansiert av fylkesmannen i Finnmark. Det meste av det som foregår av aktiviteter knyttet til LK06S foregår i regi av nettverket, dette gjør at skoleeier er mindre synlig.

Feltarbeid i videregående skole utenfor det samiske forvaltningsområdet

Om skolen

Vårt feltarbeid på videregående utenfor det samiske forvaltningsområdet er blitt gjennomført i flere omganger. Tidsmessig har vi brukt litt over en dag for å gjøre alle intervjuene til sammen.

Skolen er en fylkeskommunalt kombinert videregående skole med totalt over 900 elevplasser, 155 pedagoger og 43 andre ansatte. Skolen har sitt faglige tyngdepunkt innenfor studieforbereidende utdanningsprogrammer som idrettsfag, musikk, dans og drama og program for studiespesialisering. Skolen har mellom 80 og 90 elever som får sin opplæring i samisk. Skolen gir samisk undervisning på alle nivå, samisk førstespråk, samisk andrespråk og samisk for yrkesfaglige utdanningsprogram. Det er tilsatt tre lærere for å undervise i samisk.

Skolen har i tillegg åtte yrkesfaglige utdanningsprogram innenfor programområdene bygg- og anleggsteknikk, design og håndverk, elektrofag, helse- og sosialfag, medier og kommunikasjon, restaurant- og matfag, service og samferdsel, teknikk og industriell produksjon. Skolen ledes av en rektor, og rektors nærmeste medarbeidere er avdelingslederen for studieforbereidende utdanningsprogram og avdelingslederen for yrkesfaglige programfag. Skolen ligger i umiddelbar nærhet av kommunens sentrumsområde og i et skoleanlegg som er bygget opp i flere omganger, siste gang i 2009. Skolebygningene virker romslige og godt vedlikeholdt.

Presentasjon av informantene

De fire første av våre elevinformanter er førstespråkselever, er 18 år gamle, alle er jenter og de går på Vg3 innenfor studieprogramområdet studiespesialisering. Våre informanter har fått fiktive navn. Disse har vi kalt Anna, Aasta, Agnete og Astrid. Alle fire jentene har hatt opplæring i samisk gjennom hele grunnopplæringen fram til nå. Anna og Aasta er klassevenninner, og de går i en klasse som har 20 elever totalt, men da de startet opp på

videregående skole (Vg1) var de 30 elever i klassen. Agnete og Astrid er også klassevenninner, og de går i en annen klasse. Denne klassen består av i alt 18 elever. Likevel tilhører alle våre informanter den samme gruppen som har førstespråksundervisning i faget samisk. Under intervjuet forteller de at deres gruppe i samisk består av til sammen ni elever.

De fire neste elevinformantene kommer også fra studiespesialisering Vg2. Alle disse er 16 eller 17 år, og er de fire elevene som utgjør de elevene som har samisk som andrespråk på nivå 3. Også disse informantene har fått fiktive navn, og vi har valgt å kalle dem for Anne Marie, Anne Kirsten, Anne Line og Anne Lise. Anne Marie og Anne Kirsten har lest samisk i fem år fram til Vg2, og Anne Line og Anne Lise har begge hatt samiskundervisning fra 4. klasse i grunnskolen.

Den tredje gruppen elevinformanter kommer fra samfunnsfag. De to elevene som stiller opp til intervjuet er begge jenter, de er 17 år gamle og de går på Vg1 studiespesialisering. Vi har valgt å kalle dem Annveig og Alette. De kan forteller meg at de tilhører en klasse med 25 elever i samfunnsfag. Ingen av disse informantene har formell opplæring i samisk i dag. Likevel vurderer vi at disse to elevene kan gi oss viktige data om hva som skjer i samfunnsfagundervisningen omkring temaet samisk kultur. Derfor valgte vi å intervju disse elevene.

Vår første lærerinformant fra denne skolen er Alise. Det er en lærer i samisk som førstespråk, og hun forteller hun er utdannet allmennlærer fra 1988. Hun forteller at hun har videreutdanning på mellomfagsnivå i faget samisk, i tillegg til utdanning i faget religion og etikk fra Universitetet i Tromsø. Denne læreren har undervist i 21 år, 20 år på denne skolen. Hun har for det meste undervist i samisk som første språk, men har ellers undervist noe i samisk på alle nivå.

De to neste lærerne i samisk som vi har intervjuet er begge kvinner, og vi intervjuet dem sammen. Den ene kaller vi for Anne og den andre kaller vi Aslaug. Anne forteller at hun har samisk som morsmål, at hun er utdannet allmennfaglærer fra Samisk høgskole i 1993, og at hun i tillegg har videreutdanning på grunnfagsnivå i faget samisk. Hun har undervist i faget samisk siden da. På denne skolen har hun arbeidet i snart over to år, og hun underviser både i samisk som førstespråk og som andrespråk på alle nivåer. Aslaug forteller at hun er utdannet adjunkt med fagene samisk og samisk kulturkunnskap med joik fra Universitetet i Tromsø og

praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) fra Høgskolen i Finnmark. Hun sier at hun har videreutdanning i andrespråkspedagogikk fra Samisk høgskole. Hun har undervist i samisk siden til og fra siden 1988, totalt 17 år. De siste 12 årene har hun arbeidet på denne skolen. Også hun underviser i faget samisk på alle nivå, som hun sier.

Fordi vi også hadde samfunnsfaget i fokus, intervjuet vi to lærere i faget, og vi valgt å kalle dem for Alma og Anders. Begge har allmennlærerutdanning fra Høgskolen i Finnmark. Alma har videreutdanning i historie og religionsvitenskap, inklusiv samisk naturreligion fra Universitetet i Tromsø: Samisk naturreligion, forteller hun, var veldig interessant å studere. Hun sier at hun gjennom det studiet har 60 studiepoeng i samfunnsfag. Under intervjuet forteller Alma at hun underviser i historie og samfunnskunnskap, og at dette er andre året hun arbeider på denne skolen. Anders har videreutdanning i media og kommunikasjon, han har fordyping i norsk, historie og samfunnsfag i fra allmennlærerutdanningen. Anders er likevel usikker på hvor mye kompetanse han har innenfor sine undervisningsfag, men mener at han totalt har undervisningskompetanse i disse fagene. Anders forteller at han underviser i norsk og samfunnsfag både innenfor studiespesialisering og innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram. Han har totalt arbeidet 12 år som lærer, fem år i videregående skole og resten i ungdomsskolen.

Rektor forteller at han er utdannet allmennlærer fra lærerhøgskolen i Alta, og var ferdig i 1977. Han forteller at han har en sammensatt utdanning, allmennlærerutdanning, økonomisk utdanning, og at han har ”flere fag fra Universitet i Tromsø”, som han sier: ”Litt realfaglig, men mest samfunnsfaglig videreutdanninger, sist 60 studiepoeng spansk fra Universitet i Bergen, for bare 3 års siden”. Under intervjuet spør vi om hans formelle eller uformelle kompetanse i samisk. Rektor har ingen formell utdanning i samisk, bortsett fra det han lærte om det samiske i historiefaget fra Universitetet i Tromsø. Rektor har arbeidet på skolen siden 1987 og som skoleleder fra 1991. Han forteller at skolen har et system med Fagrettlede, som har ansvaret for fagene. På denne måten har rektor en avstand til det faglige arbeidet i skolen.

Vi intervjuet to foreldre. Det var en kvinne og en mann. Disse to kaller vi for den kvinnelige forelderen/mor og den mannlige forelderen/far. Disse to ble intervjuet hver for seg. Den kvinnelige forelderen forteller at hun er en mor til ei 17 år gammel jente, som går i 2.klasse på videregående skole innenfor programområdet studiespesialisering. Hun sier at hennes datter

tilhører ”Språkgruppe samisk 2 og hun leser samisk som 2.språk på nivå 3”. Hun forteller at hennes datter ikke har samisk som morsmål, men at hun har hatt samisk siden 4.klasse i grunnskolen.

Den mannlige forelderen forteller at han er far til ei 17 år gammel jente som går i 2.klasse på videregående skole innenfor programområdet studiespesialisering. Eleven har ikke samisk som morsmål og hun leser samisk som 2.språk på nivå 3. Han forteller videre at hans datter har hatt samisk siden 1.klasse i grunnskolen, men at hun ikke hadde samisk i grunnskolen i to av disse årene. Til sammen har hun hatt samisk i 8-9 år. Eleven har tidligere gått på to ulike grunnskoler i kommunen.

Lærernes kompetanse og kompetanseutvikling

Under intervjuet spør vi lærerne om hvordan de oppfatter at den generelle kompetansen i samisk er hos lærerne på denne skolen? Førstespråklæreren Alise forklarer det på denne måten:

Jeg synes at den holder en bra faglig standard i forhold til tidligere tider. Alle lærerne her har jo minst grunnfag i sitt undervisningsfag. Vi savner jo personer med mastergrad i samisk. Problemet med slike lærere er at universitet og høgskolesektoren kjøper dem fra oss. Rent faglig har jeg selv vurdert å ta en masterutdanning, for jeg synes at de flinke elever fortjener å bli undervist av lærere med mastergrad.

Aslaug sier dette:

Den faglige koordinatoren i samisk har mellomfag. Vi lærerne i samisk har grunnfagskompetanse, og alle tre har samisk som morsmål. Hvis du har samisk som morsmål kan du også virkelig tenke på samisk. Det har hendt at tidligere elever har ringt oss og fortalt til oss, i ettertid: Dere vet ikke hvor godt det var for oss som elever å både kunne snakke og tenke på samisk i den travle skolehverdagen. Det var nesten som å komme til en frihavn eller hjem. Man får tid til å reflektere på en helt annen måte enn ellers. For det er ikke alt en med samisk bakgrunn kan uttrykke på norsk, vi finner ikke de rette ordene liksom. For å eksempel

å kunne spøke på samisk: Nárrid⁹(...) Førstespråkselever liker slike aktiviteter og de synes at dette er interessant og nødvendig. Likevel har vi kommet frem til at dette kan vi bare gjøre med førstespråkselever. Andrespråkselever kan lett oppfatte slike handlinger som mobbing. Det har elevene fortalt til oss lærerne.

Vi spør videre om lærerne har deltatt i noen form for kurs eller kompetansehevingstiltak tilknyttet LK06S? Alise, som har arbeidet lengst i skolen sier at det har vært lite av det, bortsett fra møter i ulike faglige nettverk. Lærerne forteller at de skal ha et nytt nettverksmøte på den Samiske høgskolen i Kautokeino i løpet av året, hvor alle vi tre lærere som underviser i samisk kan delta. Hun peker også på at det kan være økonomiske problemer med å få etterutdanningskurs. Det er ingen som bevilger øremerkede penger til slike kompetansehevingstiltak, heller ikke Sametinget, sier hun. Anne forteller at hun ikke kan huske at hun har deltatt på et kurs om LK06S. Hun synes at er viktig å delta på kurs, for det er alltid noe nytt å lære, sier hun. Aslaug ser på kurs i et mer utvidet perspektiv og hun inkluderer også det fylkeskommunale nettverket som etterutdanningskurs. Hun sier videre at alle lærerne kan ikke delta på alle de kurs de får tilbud om, for eksempel var et Fronterkurs obligatorisk for alle lærere, og for mange kursaktiviteter, kan gå ut over undervisningen. Vikarer er også vanskelig å få tak i. Aslaug forteller at hun har fått klager fra foreldre fordi hun har vært for mye fraværende, derfor har hun avvist å delta på kurs.

Vi spør også rektor om hvilken kompetanse lærerne som underviser i samisk ved denne skolen har, både formell og uformell kompetanse. Rektor forteller også om ”god lærerstab” og god rekruttering til skolen. Han sier:

Lærerne har mye uformell kompetanse, gjennom at alle våre samisklærere har samisk som morsmål. De kan jo mye annet i tillegg til det som læres gjennom formell utdanning. Alle har formell utdanning som lærere med grunnfag eller mellomfag i samisk. En av våre samisklærere holder på med masterutdanning i faget samisk på det andre året, via Samisk Høgskole. Det som gjør det litt usikkert hvert år, er at vi ikke vet hvor mange samiskelever vi får, før elevene begynner om høsten. De kommer fra ulike skoler fra hele fylket. Derfor kan størrelsene på stillingene variere hvert skoleår. I år har vi blant annet to elever på påbyggingskurset som tar samiskopplæring. Det utløser behov for mange ekstra samisktimer.

⁹ Det finnes eget ord for dette begrepet på samisk og som klart uttrykker at ”dette er spøk”. Det er nárrid eller nárrideapni (som er verbet)

Den samisklæreren som er fagrettsleder her hos oss, har i år, også en 50 % oppdragstilling i samisk for Utdanningsdirektoratet.

Vi ville også vite om det er planlagt noen etter- og videreutdanningstilbud for lærerne i samisk, men det er det ikke, sier rektor. Han legger til:

Den yngste av samisklærerne holder på med masterutdanning etter eget initiativ, og hun får ingen økonomisk støtte fra oss, bortsett fra permisjon og fri vikar. Det er liksom vårt bidrag. Lærebøker, læremidler, reiser og de andre utgiftene betaler hun selv. Vi oppfordrer alle lærerne til å gjennomføre videreutdanning innenfor sine fag, og legger til rette for det. Så langt det lar seg gjøre.

Spørsmål knyttet til forberedelser til LK06S på skolen

Nært knyttet til kompetanse og kompetanseoppbygging er hvordan denne skolen forberedte seg til reformen LK06/LK06S. Derfor spør vi rektor hvordan og hvilke forberedelser skoleeier hadde foretatt i forkant av innføringen av LK06/LK06S, for eksempel informasjon, budsjettering og planarbeid. Rektor forteller at før LK06 startet, var de fleste læreplanene for første året klare. Derfor begynte han med forberedelse av personalet året før Kunnskapsløftet ble innført, altså i 2005. Rektor sier at skolen fikk en god del midler i forhold til forberedelsen av LK06, så han tror at innføringen slik sett, ikke har vært et problem. Det som har vært problem, er at det ikke har vært iverksatt gode nok kurs for lærerne fra skoleeiers side. Han sammenligner det med forholdene som var til stede, da Reform 94 ble innført. Han sier:

I forbindelse med LK06 fikk vi i oppgave fra skoleeier å utvikle egne lokale læreplaner, men mange av lærerne var veldig frustrerte. Her skulle vi starte med en helt ny skolereform. Samtidig skulle de lage lokale lærerplaner helt på detaljnivå, men de fikk ingen skolering eller veiledninger i forhold til dette arbeidet! Verken sentralt eller fra lokal skoleeier.

Dette igjen medførte at enkelte skoler og lærere laget egne læreplaner ved siden av de nasjonale, og det tror ikke rektor var rett vei å gå. Mange fag har sentralt gitte eksamener, og ofte styrer eksamen bedre enn det læreplanene gjør, sier rektor, og forteller videre at de lokale læreplanene har jo vært til stor hjelp for avvikling av muntlige eksamener og de lokal gitte eksamener. Samtidig førte dette til mye ekstra arbeid for lærere.

Vi vil også vite om rektor har deltatt på konferanser, seminarer eller lignende med tema knyttet til rektorrollen., i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet. Rektor sier at han har deltatt og deltar på kurs både regionalt og lokalt på egen skolen, og han forteller om det som kalles ”Nord-Norge gruppen”¹⁰. I tillegg har skolen hatt faglige samiske kurs i forkant av 6. februar som er samefolkets dag. På denne måten har rektor kombinert markeringen med en faglig vinkling mot samisk kultur, historie og litteratur. Rektor viser til eksempler på skoloring i forbindelse med Samefolkets dag: Harald Gaski holdt kurs om samisk litteratur og Odd Mathis Hætta¹¹ har vært innleid som i forhold til samisk religion. Vi spør også rektor om hvilke nye behov eller utfordringer som oppsto på skolen ved innføringen av nye læreplaner i samisk. Rektor sier at LK06S ikke førte til endringer i fagene, og det har ikke vært noen forskjell i behovet for lærerkrefter. Underforstått: De samme lærerne underviser det samme i de samme fagene, som før. Han sier også at timetallet i faget heller ikke er forskjellig fra det som var under R94. Etter innføring av LK06S har skolen fått ansatt en ny lærer i samisk. Skolen har nå ”overdekking av samiske lærerkrefter”, som rektor uttrykker det. Det som er vår utfordring, sier rektor, er det timeplanmessige. Han sier:

Vi har ikke løst alle utfordringer, siden fagene timeplanmessig er lagt parallelt. Skulle en samisklærer være borte, har vi likevel ikke tilgang til vikarer. En av våre samisklærere har vært med i læreplangruppen og har vært med på å utvikle de samiske læreplanene. Hun har vært en ressurs i forhold til læreplanforståelse for de to andre samisklærerne. På den måten har vi alltid vært à jour læreplanmessig, her på skolen. Helt fra starten av.

Læreplaner og læreplanarbeidet

Her var elevene den første gruppen vi spurte om kjennskap til lærerplanene, da vi vurderer at en viktig forutsetning for å kunne delta i læringsarbeidet er at alle skolens aktører, både elever, lærere, foreldre og skoleledere, kjenner til det nye læreplanverket. Først spurte vi elever med samisk som førstespråk, og alle disse tre elevene sa at de hadde sett læreplanen. Samtidig forteller elevene at de ikke finner den på internett, og det synes elevene ikke er bra. Videre spør vi andrespråkelevne. De svarer også at de har sett planen, og at de ”vet om den”.

¹⁰ ”Nord-Norge-gruppen” er et nettverk av nordnorske rektorer innenfor videregående opplæring fra de tre nordligste fylkene som samles til møte, en gang hvert år.

¹¹ For oss her nord er dette kjente størrelser innen samisk historie- og språkforskning. Gaski er knyttet til Universitetet i Tromsø, Hætta har, inntil pensjonsalder, vært ansatt på Høgskolen i Finnmark.

De forteller at læreren viser og snakker med dem om hva som er kompetansemål, og hva de skal lære. Disse elevene har heller ikke klart å finne fram til planen på internett.

Når vi spør lærerne om hva de vet om målene i læreplanen og hvordan de lokalt har arbeidet med planen. Til dette svarer Alise om målet med LK06S:

Det viktigste mål er at våre elever skal bli funksjonelle tospråklige mennesker når de er ferdige her. Ja, at de ikke blander de to språkene når de snakker, at de klarer å snakke norsk når de skal snakke norsk og samisk når de skal snakke det. Det er på denne måten at mennesket blir funksjonelt tospråklig. Slik lærer du å bruke de to språkene uavhengig av hverandre. Vi har selvsagt mange andre kompetansemål og faktorer i opplæringen som er viktig å lære, men det er det som jeg tenker er det viktigste målet.

Dette var også et aktuelt tema å spørre om, da vi intervjuet andrespråklærerne. Anne trekker fram dette som det viktigste:

De fem grunnleggende ferdigheter, klare å fremme samisk språk muntlig, skriftlig, lese samisk, regne og bruke digitale verktøy i faget samisk. Det er jo det nye med LK06S. Elevene skal jo utvikle samisk identitet gjennom språkopplæringen i andre språk.

Aslaug som har arbeidet på denne skolen lengst, sier det slik:

Etter å ha tolket læreplanen er min forståelse at intonasjon veldig viktig. Hvordan skal du undervise elevene, slik at de hører melodien i det samiske språket. Hvordan skal du lære elevene å utvikle samisk identitet i den urbane verden og samtidig knytte dette til det samiske språket? Hvordan skal du lære elevene å utvikle samisk muntlig kompetanse, samt lære dem å fordøye de kunnskapene de tilenger seg gjennom de læremidlene vi har tilgang til.

Samfunnsfaglæreren fikk også det samme spørsmålet under intervjuet. Dette forteller Alma:

Med henblikk på den samiske innfallsvinklingen, så er det å skape forståelse og toleranse med rettigheter og plikter. Det snakkes mye om rettigheter i forbindelse med det samiske i dagens Finnmark. Vi er ikke kommet over den bolken.

Anders sier det slik:

Jeg vil gå først og fremst konkret på læreplanen og samiske forhold i dag og tidligere, og det her med urfolksproblematikk. I og med at de utgjør et mindretall i et demokrati og de problemer det medfører, og hvordan en skal ivareta rettigheter for et mindretall.

Vi spurte også lærerne om hva de anså som den vesentligste forskjellen mellom L94 og LK06S. Alise forteller dette:

Det viktigste forskjellen er veldig fokus på ferdighetsmålene gjennom de kompetansemålene som er satt opp. Videre at det skal utvikles lokale læreplaner, selv om dette ikke er noe nytt i seg selv. Vi hadde jo lokale læreplaner før LK06S også, men i dag er det mer fokus på disse. Videre, det her med vurdering og med de nye etterfølgende vurderingsprosessene. Dette er kommet mer i fokus i dag, og det at elevene skal være aktivt med i disse prosessene, både i forklant, underveis og på slutten. Særlig mye fokus på underveisvurdering.

Anne sier det slik:

Fokuset er mye mer på at elevene oppnår tilstrekkelig nivå i faget samisk. Bare kompetansemålene står i de nye læreplanene. De ligner til forveksling på M87-lærerplanen hvor alt var veldig fritt, og hvor lærerne hadde stor lokal frihet til å organisere læringsarbeidet.

Aslaug sier dette:

Dagens læreplaner er veldig rundt formulert, i forhold til samisk som andrespråk og særlig på 3. nivå trenger elevene nesten ikke å kunne noe, i forhold til det elevene skal kunne på førstespråksnivå. Elevene er jo på forskjellige nivå, selv om en ut fra læreplanene nesten kan leses som at de er på samme nivå. I min klasse er elevene på veldig forskjellige faglige nivåer. Det som er spesielt forskjellig fra de tidligere læreplaner er at vi har fått samisk på 3. nivå, og det er meget bra for elevene kan begynne med samisk på nesten hvilken helst nivå. Vi trenger ikke å streve i forhold til eksamensforberedelsen og lignende med 3. språksnivå. Intonasjonen er som tidligere nevnt, veldig i sentrum, og elevene skal selv kunne bestemme hvor høyt de vil klatre i læringsstigen.

Alma, samfunnsfaglærer, svarer at hun selv ikke har undervis etter L94, derfor vet hun ingenting om dette. Anders sier at LK06S er blitt sterkere på det samiske og på minoritetsrettigheter og det er med på å ivareta elevenes rettigheter i et majoritetssamfunn.

Slik vi fortolker læreplanen, har skolene fått frihet i valg av innhold, arbeidsmetoder og organisering av opplæringen med den nye reformen LK06S. Derfor spurte vi også om dette. Alise forteller at de lokale lærerplanene ikke er endelig og ferdige, men må justeres hvert år. Aslaug sier:

Vi har lokale læreplaner i forhold til det samiske språkundervisningen her på skolen. De inneholder de visjonene som vi mener er viktig på denne skolen. I Finnmark Fylkeskommune har vi et eget samisk nettsted hvor alle samisklærerne har et faglig forum. Der har vi lagt ut våre lokale planer. De som har vært med på å utforme disse lokale læreplanen er samisk lærerne og norsklærerne og i tillegg ledelsen ved skolen. De inneholder ellers alt det elevene skal lære. Disse finnes for øvrig på skolens hjemmeside slik at foreldrene også skal ha tilgang til disse.

I tillegg har skolen organisert timeplanen i opplæring i samisk slik at den tar hensyn til elevene på toppidrettslinja og musikk, dans og drama, og den fag- og timefordelingen de har. Det legges opp til at disse elevene også skal kunne få opplæring i samisk. Men opplæringen i samisk er lagt til ettermiddagstid. Anne forteller:

Som faglærer i samisk må jeg ofte forklare norsklærerne hva våre elever ikke skal arbeide med i faget norsk. Dette ansvaret hviler på mine skuldre. Slike forklaringer gir nødvendigvis ikke Utdanningsdirektoratet eller Sametinget, for den slags skyld. Det hjelper sjelden å ringe dit eller til høyskolene. Det er ingen andre som svarer våre elever eller deres foresatte i forhold til dette. På mange måter må vi være våre elevers advokater og sloss for deres rettigheter.

Alma og Anders forteller om utvikling av læreplaner i samfunnsfag. Anders sier:

Vi har brutt læreplanmålene til noe mer konkret her på skolen. Vi har tatt hvert læreplanmål og fortalt elevene: For at du skal få den og den karakteren, så skal du kunne gjennomføre det

og det. Karakteren 1- 2 krever skal du kunne gjennomføre det, karakteren 3-4 krever at du skal du kunne gjennomføre det og karakterene 5 og 6 krever at du skal du kunne gjennomføre det og det.

Vi blir videre fortalt at de som har utarbeidet de lokale læreplanene, er lærere på skolen. Kun litt av læreplanarbeidet har skjedd i samarbeid med andre fylkeskommunale videregående skoler, sier lærer Alise, og legger til at nettverket i samisk ikke fungerer godt. Det er for få bidragsytere. De statlige samiske videregående skolene er ikke med i det fylkeskommunale nettverket.

Når det gjelder å konkretisere kompetansemålene, har Alise løst dette på egen hand. Hun opplever ikke å ha fått støtte i dette arbeidet, verken fra nettverket eller andre på skolen. Anne forklarer det slik: ”Enkelte kompetansemål kan du bruke direkte i undervisningen, uten å konkretisere disse nærmere. Andre kompetansemål krever mer tolking og må både konkretiseres og operasjonaliseres før elevene kan begynne å arbeide etter disse”. Aslaug har også meninger om dette arbeidet, spesielt i forhold til norskfaget:

Tidligere arbeidet elevene med noe i samisk som ble kalt for særemner. I dag arbeider elever med det som kalles for fordypningsfag - fagdager. Her opplever vi at noen norsklærere har en feiloppfatning av fordypningsfaget. Da blir det mange faglige diskusjoner og drøftninger og vi må studere de ulike kompetansemålene nærmere for å oppklare eventuelle misforståelser. Vi stiller dette spørsmålet: ”Vis til meg hvor det står i læreplanene at elevene skal skrive fordypingsoppgaver, både på norsk og samisk?”. På denne måten blir læreplanverket et verktøy for oss når vi skal oppklare faglige uenigheter på tvers av fag. Jeg opplever at norsklærerne av og til blir litt irriterte på oss samisklærere, siden elevene bare må arbeide med fordypingsoppgaven i samiskfaget. Ofte står vi på en måte mot norsklærerne, vi tar jo tidsressurser fra norskfaget.

Vi spurte også om hvordan opplæringen i samisk blir organisert, med hensyn til timer, tema og ressurser. Aslaug svarte slik:

Jeg har arbeidet på denne skolen i 12 år, og jeg føler likevel ikke at faget samisk har noen særlig høy prioritet og status på denne skolen. Vi tolker jo de ulike signalene som sendes til

oss. Selvsagt har vi en fagrettleider som også har ansvar for oss samisklærerne, men det er på det formelle nivået. Jeg føler at det virkelige fagsamarbeidet er mellom oss tre samisklærerne.

Anne forteller at hun aldri har hatt samarbeid med norsklærerne, det er kun lærerne som underviser i samisk hun samarbeider med. Aslaug kommer med en presisering:

I forhold til påbyggingsklassen¹², der er vi også nødt til å samarbeide på tvers av fag, mellom norsk- og samisklærerne, norsklærerne har åtte timer norsk og vi har seks timer samisk pr uke. Undervisningen er veldig intensiv i løpet av det året undervisningen varer.

Samfunnsfaglærerne forteller også om manglende samarbeid. Alma sa det slik: ”Vi samarbeider ikke så mye om mål på tvers av fag. For eksempel i forhold til samfunnsfag og religion, der arbeider vi enkeltvis, hvis jeg da ikke tilfeldigvis underviser i begge fagene”. Anders tilføyer at samarbeid på tvers av fag skjer bare etter private initiativ. Han sier:

Når jeg underviser både i norsk og samfunnsfag da trekker jeg tilsvarende tema om samiske forhold inn i begge de to fagene. Samarbeid med de andre skolene i fylkeskommune? Vi har til nå bare møttes engang i året. Til nå har vi bare brukt nettverksamlingene til å finne en mal for å lage eksamensoppgaver og eksamensopplegg, slik at alle har det samme systemet i fylkeskommunen.

Læreplanarbeid og vurdering hører sammen. Derfor spør vi om LK06S har ført til endring i vurderingsrutiner? Alise forteller om hvordan det kan være å drive med vurderingsarbeid når det ikke er store grupper, som for eksempel i undervisningen i samisk:

Vi har alltid nær dialog med våre elever om det meste. Både om faglige og personlige forhold. Jeg vet jo hva og hvordan vi skal arbeide med de nye vurderingsrutinene, og at elevene skal trekkes med i disse prosessene, og at spesielt underveisvurderinger er viktige. I skolesystemet har vi jo alltid hatt fokus på vurdering, men disse prosessene står jo nedskrevet i dag.

Aslaug sier det slik:

¹² Påbyggingsklassen er den klassen som yrkesfagelevne kan fortsette i for å få generell studiekompetanse.

Jeg bruker å lage skjema hvor elevene kan drive med selvvurdering. Eksempelvis kan elevene skrive: "Jeg kan presentere meg selv på samisk. Dette kan jeg, dette kan jeg ikke". Da får ikke elevene bruke noen hjelpemidler. På denne måten får jeg som faglærer oversikt over hva eleven mener at de ikke kan, og hva de mener de må arbeide mer med. Disse skjemaene danner utgangspunkt for de elevsamtalene som jeg fører med mine elever. Dette er det nye med LK06S. Elevene får faglig hjelp til å prioritere mellom ulike kompetansemål, enkelte mål må prioriteres fremfor noen andre mål. Elevene lærer på forskjellige måter og til forskjellige tider. De må arbeide med forskjellige arbeidsoppgaver, for elevene er ikke statiske vesener. De ulike elevene har også tidligere arbeidet med faget på forskjellige måter. Noen har tidligere bare hatt fjernundervisning, og de har ikke praktisert samisk utenfor skolesammenheng. Andre elever har samiske foreldre hjemme, som hjelper sine barn. Så det er ikke ungdommens skyld at de er på forskjellige nivå! Det er mer de forholdene og de mulighetene elevene har hatt under oppveksten.

Aslaug forteller at det er de samme skjemaene hun bruker i forhold til samtaler med foreldrene, for elever er under 18 år. På foreldremøtene kan foreldrene stille spørsmål til lærerne. Foreldresamarbeid og foreldremøter er ikke noe nytt med LK06, sier hun. Skolen har også praksis med elevsamtaler. Femten minutter om høsten og tretti minutter om våren er avsatt til samtaler med hver elev.

Alise tilføyer dette om arbeidet med kompetansemålene:

I det første året i videregående har vi et kompetansemål som trekker frem hvordan det der med den samiske måten å spøke på [jf. Nariid] brukes i den samiske barneoppdragelsen. Det er bra at dette brukes som et kompetansemål i dagens videregående skole, og det er bra, for det ordet er jo litt kontroversielt, også i dag. Kanskje burde det historiske vært trukket med i denne sammenheng, hvordan ordet har vært brukt i samiske samfunn fra tidenes morgen, for noen kan ordet være "touchy" eller ømtålig.

Alise forteller også om at elever selv kommer til henne og vil lære mer samisk grammatikk. Hun sier:

Det kan jo ha sammenheng med at samisk språkopplæring ofte oppfattes som grammatikk. Da har jeg samtaler med elevene om hvordan og hva opplæringen i faget norsk omfatter, og bedt dem om å sammenligne om de har mer grammatikk i det faget. For det er jo sammenlignbart.

Personlig synes jeg at det er veldig bra at de samiske kulturtradisjoner er synliggjort i dagens samiskopplæring, også innenfor videregående skolen og ikke bare i grunnskolen. På denne måten får vi progresjon i faget. Det de har arbeidet med i grunnskolen, fortsetter de å arbeide med i den videregående skolen.

Samfunnsfaglærerne forteller hvordan de arbeider. Alma og Anders er enige om dette, og sier:

Kompetansemålene gir et godt nok grunnlag for sluttvurderinger. Kompetansemålene er konkrete og enkle å vurdere etter, og ikke så svevende som læreplanmålene har hatt en tendens til å være. Men det kommer jo også av hva en vektlegger de skal kunne, og hva en skal vurdere. I forhold til samfunnsfag er akkurat dette et interessant tema.

Vi spør videre om skolen har jobbet med kjennetegn for nivåer i vurdering. Alise svarer at det har de ikke, skolen bruker vurderingsskjemaene som er laget for slik aktivitet. Anne bekrefter det Aslaug sa. Aslaug mener at slik de vurderer nå, ikke er nytt i videregående. Hun sier:

Vi skal jo ha drøftet dette med våre [elever]før den 15. september hvert skoleår. De får for eksempel vite at denne timen vil vi spesielt vurdere muntlig kompetanse, og vi legger vekt på følgende kriterier. Hva vil det si å kunne presentere seg selv? Elevene må jo vite på forhånd hva det vil si.

Samfunnsfaglærerne var opptatt av dette med kjennetegn, og Anders forteller dette:

Jeg forteller hva jeg vektlegger og hva jeg vil vurdere. Det er jo forskjell på hva vi vurderer her på videregående skole på studiespesialisering, og det som vurderes i ungdomsskolen. Her legges det vekt på andre ting. I ungdomsskolen vil en elev som svarer på et spørsmål som har litt med spørsmålet å gjøre, få til svar: Flott! Du er jo inne på noe der. Her i videregående skole vurderer nok det annerledes. Her legger vi vekt på at det skal være mer korrekt. Den forskjellen må jeg få tydelig frem for det er jo en annerledes skole.

Alma, den andre samfunnsfaglæreren, forteller at hun arbeider med kjennetegnene. Hun sier at hun gjør dette gjennom elevsamtaler, der hun diskuterer med elevene hva som skal til for å ”løfte seg fra 3 til 4”, som hun sier. Hun sier hun forklarer elevene hva hun vektlegger, og drøfter hva den enkelte elev kan være i stand til å gjøre.

Til slutt spør vi rektor om de samme temaene vi har spurt lærerne om: Endringer i læreplanen Fra L94 til LK06S i relasjon til kompetansemål, kjennetegn, arbeidsformer og vurderingsformer. Rektor forteller:

Det har skjedd en del endringer med den nye reformen LK06. Vi har jo fått helt nye læreplaner, hvor blant annet det her med det samiske innslaget som har fått en mye sterkere fokus i historiefaget, i norskfaget og i samfunnsfag enn det var under R-94. Selv om du hadde muligheter for det også under R94, det her med lokal tilpassing av opplæringen, som også var sentralt da. Dessuten er det kommet forslag om andre undervisningsmetoder og slikt. Vi har jo fått en digital revolusjon med Kunnskapsløftet som igjen gjør at alle lærerne og alle elevene har vært nødt til å ta i bruk digitale læremidler i alle sine fag. (...)Skolen har laget sine egne lokale læreplaner, så vidt jeg vet. Disse lokale læreplanene er nok ikke laget helt ferdige, for det er forferdelig mye arbeid når man skal utarbeide vurderingskriterier for alle kompetansemålene i alle fag. Samtidig som vi holder på med dette arbeidet kommer direktoratet med sine vinklinger og innspill om vurderinger og nye vurderingskriterier.

Rektor bekrefter her noe av det samme som lærerne har sagt om læreplanen og det lokale planarbeidet. På spørsmål om LK06/LK06S har ført til endringer i måten kolen organiserer og gjennomfører opplæringen på, svarer rektor slik:

Det har jo skjedd endringer på mange områder, det er kommet nye fag, andre fag har fått et annet timetall, det er mye fag i de nye læreplanene som krever andre måter å organisere opplæringen på. Av og til krever de også andre typer lærere med nye fagkombinasjoner. (...) Andre endringer som har skjedd med organiseringen innenfor de studieforberedende utdanningsprogrammene, er såkalte fagdager. Hver onsdag jobber elevene bare med et fag den dagen. Dette har vi også innført for samiskfagene. De elevene som har samisk, må samordne fordelingen av fagdage mellom norsk og samisk Noen onsdager arbeider samiskelevne bare med faget norsk, andre onsdager arbeider de bare med samisk.

Vi ønsker å vite hvordan skolelederen ser på teamarbeid og teamorganisering. Rektor svarer at dette ikke er lett på videregående med studiespesialisering. Han sier at det kan være mulig på Vg1, men vanskeligere oppover i nivåene. Han uttrykker det slik:

Det er involvert over 30 lærere i disse [studiespesialiserende] klassene. Dessuten har også elevene i disse klassene forskjellige programfag, og av og til også forskjellige fellesfag og som oftest undervises til forskjellige tider. Noen har prøvd teamarbeid, men det har vært mislykket. Det føles kunstig og unaturlig å arbeide på tvers av fag, og det blir også vanskelig å knytte læringsaktivitetene opp mot kompetansemålene. Men teamarbeid og teamorganisering har vi innført og bruker veldig mye innenfor programfagene musikk, dans og drama og innenfor toppidrettsklassene.

Rektor forteller videre om hva de kunne ha gjort som alternative løsninger. Mye er prøvd og forkastet, sier han. Nye fag, og nye studietilbud er ”kommet og gått”. Rektor tilføyer til slutt at dersom nye fag skal starte opp, bestemmes det av hvor mange elever som søker disse tilbudene. Det gjelder alle fag, og ikke bare samiske fag.

Foreldrene og læreplanen

Foreldre fikk også spørsmålet om de har kjennskap til læreplanen og rettigheter knyttet til opplæring i samisk. Den kvinnelige forelderen svarer ”ja” til spørsmålet om læreplanen, men nei” på neste spørsmålet, og hun sier: ”Jeg har kanskje fått noen ark fra skolen, men ikke noe mer.”. Den mannlige forelderen svarer dette:

Det som er nedfelt i Kunnskapsløftet, er jo til at du kan velge samisk istedenfor nynorsk. Du har rett til samiskundervisning, det er likestilt med nynorsk, og du kan velge samisk som fremmedspråk Det er jo en del krav i Kunnskapsløftet som skal oppfylles. Jeg kjenner ikke helt til detaljene, noe mer enn det kjenner jeg ikke. Jeg har fått kjennskap til det siden jeg arbeider som lærer i ungdomskolen. Jeg har jo lest litt om det som står om Kunnskapsløftet og det som står om samisk. Jeg har også lest det som står om det i opplæringsloven, og jeg lærte noe om LK06 da jeg gikk på PPU. I tillegg fikk jeg høre noe om dette på foreldremøtene, men det var veldig begrenset.

Videre spør vi foreldrene om de vet noe av det som foregår i klassen til det barnet de er forelder til, for eksempel innhold og arbeidsmåter. Den kvinnelige forelderen svarer at det etter hennes oppfatning er det ganske stor forandring på kristendom eller religionsfaget, mer har hun ikke å meddele. Den mannlige forelderen svarer slik:

Hva vet jeg om samisk innhold? Elevene skal lære om joik, man skal lære å lage sin personlige joik, lære om den pentatone skalaen. Man skal få innføring i samisk språk og kultur angående joik. Det der med arbeidsmåter er som før, med gruppearbeid, individuelt arbeid og de andre tradisjonelle arbeidsmetodene som vi benytter oss av i skolen. I forhold til vurdering, nye måter å vurdere på, gi framovervurderinger og ikke bare tilbakemeldinger om det som har vært. Eleven skal bedømmes etter høy, middels eller lav måloppnåelse, ellers er det mye det samme som før.

Vi er også opptatte av å vite hvem som har gitt foreldrene denne informasjonen. Moren forteller at hun har fått informasjon på et foreldremøte i grunnskolen, der hun har et annet barn. Den faren vi intervjuet sa at han først fikk informasjon om læreplanen via media. Deretter lærte han om LK06 på PPU (forkortelse av praktisk pedagogisk utdanning). På den skolen han arbeider, lærte han å bruke det nye læreplanverket. Foreldrene forteller at de har opplevd få endringer i barnas skolehverdag, litt om ”ansvar for egen læring”, men ikke noe spesielt om opplæring i samisk. Den mannlige forelderen legger til dette:

Jeg mener at vårt barn jobber med faget som med de tidligere læreplanene. Vi har ikke merket noen forandringer med de nye læreplanene, og jeg har heller ikke hørt at det har vært nevnt om noen store innvendinger mot endringer fra hennes side.

Undervisningen i samisk språk og samfunnsfag

Vi spør elevene først om hvordan undervisningen er organisert og strukturert. Elevene som har samisk som førstespråk forteller at hele skoledagen varer fra kl 08.30 til 16.00. Agnete legger til dette:

Vi begynner med samisk kl 13.40 på mandag, etterfulgt av faget norsk kl 14.30. Onsdag har vi samisk undervisning mellom kl 14.30-16.00. Torsdag har vi samisk fra kl 10.00 til 11.30. Tidligere, det første året, hadde vi samisk fra kl 16.00- 18.00. Det var forferdlig tungt. Tenk å måtte være på skolen fra kl 08.30 til kl 18.00: Det var nesten ikke til å holde ut!

Anna forteller også at gruppen har en fast lærer i samisk gjennom hele året. Dersom den faste læreren er borte, har de fri. Det er vanskelig å få tak i vikarer, forteller hun. Noen ganger når

fraværet er planlagt, får elevene utdelt arbeidsoppgaver som de kan arbeide med på egenhand. Anna forteller at de ofte ”skriver stil” og leser romaner på samisk.

Andrespråkeleven Anne Marie forteller til oss at undervisningen stort sett handler om gruppearbeid og tavleundervisning. Anne Line legger til at de også spiller spill og ser film. Som hun sier: ”Ikke spennende filmer, for det kan vi ikke kreve, det er mye dokumentarfilmer”. Anne Kirsten legger til at det er filmer som for eksempel Reinlykke, og film om Juhls smykkeproduksjon, film om forskjellige urter og ulike urfolk. Vi ville også vite om elevene opplevde at de hadde faste og stabile lærere i samisk, og det bekrefter de.

I samfunnsfag har elevene, som har valgt denne studieretningen, en time på tirsdager og tre timer på onsdager. Det veksler litt, det er ikke alltid undervisning hver onsdag på grunn av fagdagen. Hele klassen følger alle sammen den norske versjonen av læreplanen i samfunnsfag. Elevene arbeider med gruppeoppgaver, men den vanligste undervisningsformen er tavleundervisning med etterfølgende arbeid med arbeidsoppgaver på ark eller i bøker. Alette føyer til dette: ”Vi har en fast samfunnsfaglærer som sjelden er borte. Skal hun være borte, får vi alltid beskjed om det, og vi får arbeidsoppgaver å arbeide med”.

Vi spør elevene også om det er noe elevene ville ha annerledes. Agnete tar opp dette med organiseringen av samiskopplæringen på denne videregående skolen. Hun sier:

Første og andre året var vi ferdig med samisk kl 10.00 og begynte igjen kl 14.30. Det var mange timer fri. Jeg bodde den gang i en annen bydel. Det var langt mellom skolen og hjemmet, og mye tid gikk bort til reising. Det var dårlig organisering.

Anna er opptatt av effektivitet og læringsutbytte på skolen. Hun sier: ”Jeg skulle ønske at det var mer effektivt i timene her på skolen, ikke arbeide bare litt og litt med fagene”. Hun sier at hennes målestokk er den samiske videregående skolen i Kautokeino. Alt var mye bedre der, sier Anna, og tilføyer: ”Her er vi for det meste er omgitt av bare norsktalende personer, og vi får høre og snakke lite samisk”.

Hvorfor ikke, ville vi vite. Derfor stilte vi følgende oppfølgingsspørsmål: Kan dere ikke snakke samisk i friminuttene og i kantina? Agnete forteller om sine erfaringer med å bruke det samiske språket utenfor klasserommet og i timene der de har samisk. Hun sier:

Det første året vi gikk her på skolen fikk vi ikke snakke samisk utenom samisktimene. Det hadde klassestyreren bestemt. Vi klaget, og rektor omgjorde det vedtaket. For det var ikke samme regelen i forhold til de andre fremmedspråkene som engelsk, finsk, tysk og fransk. Lærerens argument var at ingen ville forstå oss, verken han eller de andre elevene i klassen. Selv etter rektors medhold, opprettholdt han forbudet i sine timer.

Andrespråkeleven Anne Marie forteller at "tavla" er den mest vanlige undervisningsmåten, og "det går mye på bøyning av verb", sier hun. Anne Kirsten prøver å forklare hvorfor verbene er viktig i faget samisk: Man prater jo så mye med verb. Anne Line bekrefter at mye av opplæringen går på grammatikk, og i tillegg er hun ikke begeistret for de mange løse arkene. Hun sier: "Vi har jo åtteogførti verb. Derfor arbeider vi mye med dem. Lærerne bruker ulike måter, men det er mye ark". Anne Lise bekrefter at elevene arbeider mye med oppgaver.

Ut fra det elevene forteller kan vi konkludere med at film og tavle er de mest dominerende arbeidsmåter i samisk opplæring på denne skolen. Vi spør også samfunnsfageleven Alette om hvilke arbeidsmåter som brukes i samfunnsfaget, og hun svarer at den vanligligste arbeidsmåten er tavleundervisning først, og etterpå arbeidsoppgaver. Oppgavene løses enten alene eller to og to. Noen ganger arbeider elevene i grupper. Annveig mener at nettopp det er den beste arbeidsmåten for henne. Hun sier: "Jeg synes jeg lærer best på denne måten. Når læreren underviser først, og at vi etterpå får tenke igjennom det som er undervist." Av og til ser elevene filmer som passer til temaet. Å se film liker elevene, fordi det kan være lenge å arbeide med oppgaver i læreboka tre timer i strekk.

Hva mener elevene om vurderingsprosessene og tilpasset opplæring?

Elevenes kjennskap til og medvirkning i vurderingsprosessene er sterkt fremhevet og vektlagt i den nye reformen LK06/LK06S (jf. "Prinsipp for opplærings"), og var også tema når vi intervjuet elevene. Dessverre, glemte vi som intervjuet å spørre førstespråkelevne om dette, men andrespråkelevne og samfunnsfagelevne fikk stilt dette spørsmål knyttet til vurdering, elevmedvirkning og tilpasset opplæring. Anne Marie kunne fortelle at elevene fikk vurdering av utførte lekser, og som hun sier: "Hvor mye vi prater i timene". Men elevene har ikke fått vite hvorfor de får ulike karakterer. Anne Lise bekreftet dette med manglende vurderingskriterier eller kjennetegn på måloppnåelse, og hun synes at både kjennetegn eller

kriterier mangler. De få gangene de får tilbakemeldinger på lekser, er det aldri ordentlige tilbakemeldinger om hvorfor de har fått den karakteren de har fått. Hun sier dette: ”Vi gjør jo ikke så mye i samisk, derfor er det relevant å spørre: Er for eksempel Lise bedre til å se på film enn meg”. Anne Kirsten vil gjerne bli kjent med på hvilket grunnlag de ulike karakterene er gitt på, sier hun, og tilføyer at hun etter intervjuet vil gå til læreren og etterlyse kriterier for vurdering, og spørre hvorfor hun har fått den eller den karakteren. Alette i samfunnsfag sier også at det er uklart hvordan hun vurderes. Hun presiserer:

Vi får ikke være med å bestemme, men vi får karakterer på grunnlag av det innleverte arbeidet og de prøvene som vi har gjennomført. Det går an å prate med læreren hvis vi ikke er fornøyd med karakteren. Men, hvis vi er uenige går læreren igjennom grunnlaget for den gitte karakteren.

Derfor fulgte vi opp med spørsmålet: Vet dere forskjellen mellom karakterene 3 og 4? Annveig svarer at det visste hun ikke, men hun vil gjerne vite mer om grunnlaget for de ulike karakterene, og hva elevene kunne gjøre eller arbeide mer med for å heve karakteren.

Et annet område som vi tolker er forsterket med LK06/LK06S, er prinsippet om tilpasset opplæring. Derfor spør vi elevene om opplæringen i samisk er tilpasset elevenes behov. Anna, med samisk som førstespråk, sier at opplæringen er tilpasset henne. Hun sier: ”Jeg synes at opplæringen er meget godt tilpasset meg som person, vi liker å snakke mye og det får vi, og det er veldig bra for meg”. Asta synes også at opplæringen er tilpasset henne, og hun forteller: ”Ja, det synes jeg, for eksempel i forhold til valg av bøker. Ønsker du å arbeide med lette bøker får du det, og ønsker du vanskeligere stoff så får du gjøre det. Så opplæringen er tilpasset oss, vi tvinges ikke å arbeide med det samme lærerstoffet”. Agnete oppfatter at hun får en samisk opplæring som er tilpasset hennes forventninger og nivå. Hun sa det slik:

Etter min oppfattelse er undervisningen godt tilpasset oss. Men skoletiden er dårlig tilpasset oss, onsdagen er jeg ferdig kl 12.00 og så har vi undervisning igjen i samisk kl 13.40. Derfor har jeg altfor mange slengtimer [merknad: fritimer], og det er ikke bra. Jeg må ofte sitte på kantina å vente.

Astrid støtter det Agnete forteller, men hun kunne tenke seg at timeplanene var mer tilpasset. Hun sier: ”Jeg synes at opplæringen er tilpasset oss, men ikke skoletiden som Agnete sier,

ellers hadde vi vært ferdig på onsdag kl 13.00. Av og til arbeider jeg med lekser i fritimene, andre ganger drar jeg hjem. Det blir mange tomgangstimer av slik timeplanorganisering, og det er dårlig”. Elevene forteller også meg at de heller ikke har hele fagdager som i de andre språkfagene, for eksempel norsk som førstespråk. Anne Lise viser til de læremidlene og bøkene de arbeider med når hun svarer på spørsmålet. Hun sier: ”Når vi bruker forskjellige hefter, da går det greit, men det blir mer vanskelig å få tilpasset opplæring når vi kun har tavleundervisning og grammatikk”. Anne Line, som også er andrespråkelev, sier at læremidlene kan være vanskelig. Noen av dem bruker så vanskelige ord, sier hun, og hun legger til at mange elever ikke er på det språknivået undervisningen ligger på. Anne Kirsten, den tredje med samisk som andrespråk, ser fordelene med bruk av hefter som lærerne selv har laget, i forhold til tilpasset opplæring. Da vi spurte elevene i samfunnsfag om det samme, viste de forundring over spørsmålet. Alette sa det slik:

Mener du mine behov og interesser i samfunnsfaget? Det er jo ikke slik at læreren går til den enkelte elev og spør om det. Ikke akkurat tilpasset, vi følger jo læreplanmålene, alle må jo arbeide med det samme temaet.

Annveig presiserer at i noen sammenhenger har elevene fått skrevet forskjellige oppgaver innenfor et og samme tema, for eksempel i fagoppgaven i økonomidelen av samfunnsfag. Der kunne elevene skrive en oppgave i forhold til det yrket de interesserte seg for. Det oppfattet Annveig var en form for tilpasset opplæring.

Språksituasjonen for elever utenfor samiske distrikt

For å kunne danne oss et bilde av om elevene får støtte i sin opplæring i samisk fra omgivelsene, spør vi elevene om i hvilke sammenhenger de snakker samisk. Aasta, som har samisk som førstespråk, forteller at hun snakker samisk hjemme, og når hun reiser til sitt opprinnelige hjemsted i indre Finnmark. Ut over det blir det ”mye norsk med venner som ikke kan samisk ordentlig”, sier hun. Anna bekrefter at *førstespråkelevne* snakker samisk med hverandre på skolen, både ute og inne i kantina. Vi ønsker å vite om andrespråkelevne får noen språklig støtte fra førstespråkelevne, og vi spør om Aasta, Agnete og Anna om de snakker samisk med andrespråkelevne? Anna sier at hun bruker å snakke samisk med andrespråkelever. Hun sier: ”De forstår jo hva jeg sier, men de svarer på norsk”.

Vi vil også vite om samisk noen ganger trekkes inn i de andre skolefagene. Aasta svarer at samisk trekkes inn, blant annet i historiefaget og i samfunnsfaget. Der hadde de diskutert og snakket om bakgrunnen for Sametinget og dets oppgaver. Astrid forteller at hun husker at det, i det første året på videregående i naturfag, ble snakket om at den samiske reindriften var bærekraftig og ville overleve. De andre elevene nikker og husker det samme. For øvrig var det ingen som kom på flere eksempler der det samiske perspektivet ble trukket inn i de fagene de arbeider med i videregående skole.

Lærerne om organisering av opplæringen

Slik vi tolker LK06/LK06S fikk skolene stor frihet i hvordan de ville organisere undervisningen. Vi spør både lærere og skoleleder om hvordan elevene organiseres til vanlig på skolen. Førstespråklæreren Alise forteller at det er vanlig å organisere elevene i egne klasser eller grupper i samisk. Hun sier:

Slik vi har organisert opplæringen har våre samiske elever mye å snakke om når de kommer til samiskgruppa si. De har jo ikke fått snakket samisk i de andre timene, og de har enormt behov for å samtale på hjertespråket. Dette kan av og til være et problem for meg som samisklærer. Jeg kommer ikke i gang med den faglige undervisningen. Det kan nesten sammenlignes med når du er sulten. Da vil du bare spise, når du endelig får tilgang på mat. De drøfter sine erfaringer med hverandre: "Slik har jeg hatt det". "Hvordan har du hatt det?". "Ja, det der har jeg også opplevd". De bruker på mange måter samisktimene til å luften sine behov og frustrasjoner. Særlig hvis noen av dem føler seg oversett og tråkket på, på etnisk grunnlag.

Slik vi forstår det lærerne sier her, bruker elevene timene i samisk som "kulturelle fri-rom", hvor det er mulig å snakke fritt med hverandre og med læreren. Dette har også tidligere elever fortalt til lærerne i samisk, forteller læreren. Timene i samisk var timer som elevene så frem til i en ellers travel og krevende skoledag. Hun sier videre: "Det kan nesten sammenlignes med å få tilført friskluft. Det er på dette området at jeg merker den kulturelle forskjellen mellom samiskelevne og de etnisk norske". Andrespråklæreren Aslaug forteller hvordan undervisningen blir organisert i hennes timer med samisk som andrespråk. Det er timeplanen som bestemmer hvordan undervisningen organiseres, sier hun. For eksempel på fagdager blandes Vg1 - og Vg2 elever i samisk. På andre tidspunkter er det ikke mulig å få det til.

Lærer Anne supplerer og forteller at på videregående skole er det ikke vanlig med aldersblanding, men elevene i samisk kommer fra mange forskjellige klasser, for eksempel fra idrettsfag, musikk, dans og drama. Disse elevene har ofte prosjektorganisert undervisning. Dermed blandes elever med ulike faglige interesser og bakgrunn.

Da vi spurte rektor om denne organiseringen, svarte rektor at de ikke har organisert samiske elever i egne gjennomgående samiske klasser på skolen. De samiske elevene går i alle de vanlige klassene, og skilles bare ut i opplæring i samisk. Å organisere samiske elever i egne klasser, har både fordeler og ulemper, sier rektor. Elevene kommer fra forskjellige steder i Finnmark, og det å samle samiske elever i egne klasser vil kunne gjøre at disse elevene ikke blir integrert i skolemiljøet på samme måten som andre elever. Skolen har konkludert med at slike klasser ikke er bra. Men, det gir jo oss noen timeplantekniske problemer, sier rektor, for eksempel når på dagen og i uka timene i samisk skal legges. Ofte blir timene i samisk lagt sent på dagen og til ettermiddagen. Hadde skolen organisert de samiske elevene i egne klasser, kunne skolen lagt samisk 1., 2, og 3.språktimene parallelt med fremmedspråksundervisningen, sier rektor. Han legger til:

Det er jo ikke noen krav til de av elevene som velger samisk, at de ikke må velge et annet fremmedspråk. Likevel er det alltid noen av de samiske elevene som også vil lære fremmedspråk. Vår politikk er at også de samiske elevene skal få velge fremmedspråk, hvis de ønsker det, selv om de ikke plikter å gjøre det. Dermed faller de andre organiseringsmulighetene bort. En del timer må nødvendigvis legges til ettermiddagen, som samisk første – og andrespråk.

Rektor oppfatter at alle på skolen er enige om at plassering av samiskopplæringen ikke er ideelt, men han sier at også musikk, dans og dramaelevene og idrettselevenene har det slik. På en stor skole som denne, er det timeplanen som styrer organiseringen av fagtimene. Å legge en så stor og kompleks timeplan, er ikke noe enkelt arbeid, sier rektor. Skolen har vært nødt til å bruke alle timene fra 0830 til kl 16.00.

Lærer Alise forteller at undervisningen stort sett foregår i klasserommene. Det har sammenheng at elever som tar samisk har få undervisningstimer, og at timene ofte er lagt til ugunstige tidspunkter på dagen. Elevene må være inne i klasserommet for å få mest mulig effektiv bruk av få timer, sier hun. Dessuten kjenner førstespråkelevnene de samiske

kulturminnene i området, sier hun, og elevene har tidligere vandret rundt og studert hvordan samiske navn i kommunen er skrevet. Ofte finner elevene ut at navnene er skrevet feil på de offisielle veiskiltene, sier hun.

Lærer Aslaug som underviser i andrespråk forteller at undervisningen ideelt sett kan foregå over alt, men det hender at undervisningen flyttes på kort varsel av skoleadministrasjonen. Dermed vet ikke elevene hvor de skal være. Andre ganger kan elever i samisk bli plassert på de største klasserommene sammen med andre elever. Mange føler at det er ubehagelig, at de er ”på utstilling”, som hun kaller det. De blir brikker som flyttes rundt i systemet. Aslaug sier at noen elever føler at andre elevgrupper har høyere prioritet av rektor og skoleadministrasjonen. Elevene har også mistet timer i samisk på grunn av oppussing på skolen.

Samfunnsfaglæreren Alma forteller at undervisningen i samfunnsfag kan foregå på ulike måter: i økter, dobbeltimer eller i enkelttimer på 45 min. Anders utdyper og konkretiserer litt mer og han forteller: ”Det hender at vi også periodiserer undervisningen, særlig hvis to fag følger etter hverandre, først i samfunnsfag og siden følger norsktimene. Det hender når jeg har begge fagene etter hverandre på den samme dagen.”. Den andre samfunnsfaglæreren Anders forteller også at elevene til vanlig blir organisert i skoletimer, og at opplæringen foregår i et ordinært klasserom. Klassen deles i mindre grupper når elevene arbeider med gruppearbeid, men det er sjelden at arbeidet foregår på tvers av klasser. Andre ganger jobber elevene i grupper i kantina, noen ganger arbeider de i såkalte ”stillerom.”. Anders forteller ingenting om at opplæringen i samfunnsfag foregår andre steder enn på skolen.

Alise, som er lærer i samisk som førstespråk, forteller om fagdagene. Elever som har opplæring i samisk har ikke hatt fagdager. Alise forteller at lærerne har kjempet for at elevene også skal ha det i faget samisk. ”I hvert fall når de andre elevene arbeider med sidemålundervisning”, sier hun. Alise vurderer at elevene får en fordypning i faget på slike fagdager, og hun legger til:

Man blir jo sliten når man over år må stå på barrikadene å kjempe denne kampen, og man blir så frustrert og har lyst å gi opp. Jeg har til stadighet snakket, skrevet til ledelsen og ”bråket og mast” om å få det til. Som fagansvarlig lærer i samisk er du jo ansvarlig for læringsutbyttet for dine elever.

Som vi leser her: Opplæringen på videregående foregår på skolen og ikke andre steder i lokalsamfunnet. Fagene er for det meste lagt opp tradisjonelt i timer og friminutt, noen ganger dobbelttimer og litt lengre bolker. Fagdager, med fordypning i et fag praktiseres på denne skolen, men av timeplantekniske hensyn, har dette ikke kommet opplæring i samisk til gode. Elever som får opplæring i samisk, må fordype seg i andre fag på den dagen, som regel norsk. Kun de gangene andre elever fordypet seg i nynorsk, får elever med opplæring i samisk bruke fagdagen til samisk fordypning.

Timeplanlegging og administrasjon av opplæringen

Som vi leste at rektor sa: På en så stor videregående skole er timeplanlegging en kompleks og krevende prosess. Vi stiller spørsmål om timeplanleggingen til rektor. I forhold til dette temaet, hadde rektor mye på hjertet. Han sa:

I fjor prøvde vi å eksperimentere med blande sammen samiskelevnene som var på ulike nivå, elever som kunne snakke samisk og elever som ikke kunne det. Siden gruppene var så små. Men, det var ikke så heldig, så det fortsatte vi ikke med. I år har vi igjen delt gruppene etter hvert sitt nivå som også har sin egen lærer. En samisk elev skal jo kunne velge hvilket som helst fag her på skolen, i tillegg til samisk. Så har vi et annet aspekt rundt det her med samisk og norsk, som jeg ikke synes er godt løst. Elever som leser samiske på 1.språknivå har egne læreplaner i faget norsk, norsk for samiske elever. Andrespråkelever skal ha egne opplegg i norsk med eget timetall, det vil si med færre timer i faget norsk. Men kompetansemålene i læreplanene er slik at det ofte er vanskelig å skille og ta ut ting fra faget. Det igjen medfører at vi har egne eksamenskoder for de disse elevgruppene, men i realiteten er eksamen innholdsmessige nesten praktisk talt det samme. Så det er ikke en god løsning. Disse elevene har i realiteten flere timer i norsk enn det som står på deres vitnemål. De skal jo i realiteten ha det samme som de andre, de er jo utenfor i en del timer, de skal jo ikke ha like mye norsk som de tradisjonelle elevene blant annet skal de ikke ha like mye nynorsk. Men det er jo ikke så mange nynorsktimer pr uke, sånn at vi kan ta samiskelevnene ut en time pr uke, som disse elevene igjen kunne brukt på samisk. I hvert fall slik vi har tolket det. De har de samme problemer andre steder, har jeg fått vite når jeg har snakket med administrasjonen der. Det hadde vært mye greiere om vi hadde hatt større forskjell i kompetansemålene som samiskelevnene ikke skal være med på. Da kunne vi kjørt samisk og norsk parallelt sånn

jevnlig. Det som skjer nå, er at samiskelevne går ut når de andre elevene har rene nynorsktimer, men det er jo ikke så ofte. Sånn sett får elevene flere norsktimer i praksis enn dem får godskrevet på vitnemålet. Dette forholdet går igjen utover antallet fagdager i faget samisk. Hadde vi klart å skille bedre mellom hovedmål [her bokmål] og sidemål [nynorsk] i norskfaget, ville samiskelevne kunne fått flere rene fagdager i samisk. I dag er situasjonen slik hos oss, at når de andre elevene har fagdager i nynorsk, har elevene fagdager i samisk.

Vi tar med rektors utsagn i sin fulle bredde her, fordi han berører mange av de samme problemstillingene som både lærere, foreldre og elever tidligere har kommet inn på, selv om rektor her mest berører de timeplantekniske sidene av saken.

Elevmedvirkning

Med LK06/LK06S er det blitt forsterket fokus på elevmedvirkning i forbindelse med opplæringsprosessene (jf. ”Prinsipp for opplæringa”), og vi ville derfor vite LK06S ført til endringer i hvordan undervisningen planlegges og gjennomføres. Vi stiller spørsmålet først til elevene: Opplever dere å ha medbestemmelse og innflytelse på undervisningen i samisk? Ja, svarte alle førstespråkelevne i kor. Eleven Anna forklarer hvordan dette skjer mer konkret, hun sier: ”Vi bruker å diskutere med læreren slik at vi får ulike arbeidsoppgaver å arbeide med i forhold til våre interesser og behov”. Agnete forteller at det også differensieres i forhold til hvilke tema de kan arbeide med, for eksempel en fordypingsoppgave. Der arbeider alle med forskjellige tema og får individuell veiledning. Astrid skryter av sin lærer i samisk når hun sier: ” Hun setter heller ikke opp prøver når vi har prøver i andre fag”. Her ble det latter fra de andre elevene, de tenker kanskje at dette er ”en snill lærer”? Aasta oppsummerer medvirkning på denne måten: ”Vi har mye medbestemmelse i forhold til arbeidsoppgaver og innhold”.

Også andrespråkelevne forteller hvordan de opplever medbestemmelse i sin gruppe. Anne Kirsten forteller om at lærere spør hva elevene ”liker” og lager opplegg som er tilpasset ”det de liker”. Anne Line forteller: ”Vi får være med på å bestemme som Anne Kirsten sier. Vi får velge i gruppearbeid hvordan gruppene settes sammen”. De to andre elevene Anne Lise og Anne Marie, bekrefter det Anne Kirsten sier. Samfunnsfagelevne forteller også om medvirkning. Alette forteller at elevene i samfunnsfag får være med å bestemme ”innimellom, men ikke så ofte”. Annveig bekrefter det Alette sier, men kan ikke konkretisere det nærmere.

På spørsmål fra oss om de kan gi noen eksempler, svarer Alette: ”Noen ganger når vi har gruppearbeid, får vi være med på å bestemme hvordan gruppene skal settes sammen. Andre ganger bestemmer læreren det, for at vi skal få erfaring med å arbeide med andre type mennesker.”, sier hun.

Som vi har diskutert tidligere i rapporten, elevmedvirkning er knyttet sammen med tilpasset opplæring, og er en del av tilpasset opplæring. Elevene vi intervjuet fortalte om medvirkning med et smalt handlingsrom. Å medvirke er å bestemme hvem du vil arbeide sammen med i gruppearbeid og kunne fortelle læreren ”hva du liker å gjøre”. Tilpasning fra lærerens side, handler om å gi elevene oppgaver de er motivert for og ”liker”. Dette er sett ut fra elevenes perspektiv. Vi vil stille spørsmål om læringstrykket knyttet til en slik forståelse av tilpasset opplæring. Er lærerne ettergivne og gir elever oppgaver som fører til ”en enkel vei ut”, det vil si for lette oppgaver for elevene. De får kanskje ikke oppgaver som utfordrer dem. Å tilpasse opplæringen er et kompleks og sammensatt fenomen, og det å gi såkalte ”lette oppgaver” kun for å fremme mestringsfølelsen, vil i et lengre læringsløp føre til underytelse fra elevenes side.

Lærerne om elevmedvirkning og tilpasset opplæring

Når vi spør andrespråklærerne om elevmedvirkning og tilpasset opplæring, får vi vite at i planleggingsarbeidet har det skjedd mye nytt på skolen når det gjelder dette temaet, etter innføring av Kunnskapsløftet. Blant annet skal elevene medvirke i planarbeidet, sier lærerne. Lærerne sier at elevene har ”mange læreplaner med mange kompetansemål å forholde seg til”, og mange elever klarer ikke å henge med i dette planarbeidet i alle fag. Spesielt de elevene som leser samisk *i tillegg til* alle de andre fagene, har størst arbeidsbyrde. Undervisningen i samisk er spredd på forskjellige dager og til ulike tidspunkter, ofte sent på dagen. Alise sier at det kanskje blir bedre med elevmedvirkning, når ”gamle lærere lærer å arbeide slik”.

Endringer tar all tid, sier hun, og legger til: ”Skal du som lærer klare å gjøre alt dette [det nye], inklusiv dette med tilpasset opplæring, må du finne en måte å gjøre dette på. Du kan ikke lære elevene nye ting, hvis de mangler grunnlaget eller har mange hull i fra sin tidligere opplæring”. Hun var ikke sikker på om hun arbeider annerledes enn under R94.

De to andrespråklærerne blir også stilt dette spørsmålet og Anne forteller:

”Det har skjedd store endringer i forhold til planleggingsarbeidet. Det er veldig mye nytt for meg, hvordan vi planlegger her på den videregående skolen, og i forhold til det å arbeide i et nytt skoleslag, er det nye for meg som nyansatt lærer”. Anne sier at hun prøver å finne ut

hvordan hun kan gjøre undervisningen mer interessant, spennende og nyttig for elevene. Det er det hun legger i tilpasset opplæring.

Samfunnsfaglærerne fikk også spørsmålet om hvilke endringer de ser i forhold til undervisningen etter innføringen av LK06/LK06S. Alma forteller at det viktigste for henne er planlegging av undervisningen i forhold til det samisk. Hun finner eksempler fra media og nærmiljøet som er aktuelt i dag, for å gjøre det interessant for elevene, sier hun. Hun trekker aktuelle saker som skjer i kommunen inn i opplæringen. Det er alltid en eller flere samiske elever i klassen, sier hun, og da forteller de kanskje hva de opplever med å være same i dag. Anders er ikke sikker på om det har skjedd så store endringer med LK06S, og han sier det slik:

Bortsett fra den samiske vinklingen, ser jeg at det er relativt liten forskjell mellom R94, L97 og LK06 i forhold til planlegging og gjennomføring av undervisningen. Vi har fått litt større fokus på elevmedvirkning i dag, enn det de tidligere læreplanene hadde. Men, jeg klarer ikke gi noen konkrete eksempler.

Anders forteller at undervisningen legger i for liten grad til rette for elevmedvirkning. Han forteller hvordan han selv prøver å differensiere tema og innholdet, i forhold til ulike elever. Han sier: ”Jeg vil ikke si at elevmedvirkning er det som gjennomsyrrer min virksomhet her på skolen, og elevene er heller ikke med i planprosessene i særlig stor grad. Jeg vil heller si at det knapt nok forekommer. Foreldresamarbeid i forhold til faglig problemstillinger, forekommer aldri”. Alma forteller at hun arbeider etter samme praksis, og at elevene ikke har noen særlig medvirkning i arbeidet. Hun legger til:

Det står jo helt konkret [i LK06S] hva vi skal vurdere, så jeg holder også elevene litt utenfor der. Jeg får tilbakemeldinger om at elevene ikke er overvettets interessert i å delta i slike prosesser. Jeg har problemer selv med å holde oversikten over alt som skal gjøres, og hele tiden være oppdatert med hensyn til blant annet nye kriterier [for vurdering].

Men hva er da tilpasset opplæring, ville vi vite. Hvordan planlegges og tilrettelegges det for tilpasset opplæring i samisk som førstespråk? Samisk som andrespråk? Samfunnsfag? Alise svarer slik at ja, lærerne arbeider med tilpasset opplæring hele tiden. Anne presiserer dette: ”At opplæringen blir tilpasset i forhold til enkelte elevs læreforutsetninger og behov. I

seg selv er dette gode tanker og viktig forutsetninger for at elevene skal kunne delta i sine egne læreprosesser og derigjennom lære.” Dette siste svaret var som et sitat tatt rett ut av læreplanteksten, men hun kom ikke nærmere inn på hva hun faktisk gjør i klasserommet for å tilpasse opplæringen, det vi si *den realiserte læreplanen* (jf. Goodlad, 1986).

Samfunnsfaglærer Anders sier dette om begrepet tilpasset opplæring:

Jeg føler at det handler om i størst mulig grad å skreddersy opplæringen i forhold til de ulike individer jeg har i klassen. Det jeg av og til tenker på er at vi har jo noen svake elever i klassen. Da klør jeg meg i håret og jeg lurer på om tavleundervisning er den rette måte å drive opplæring på. Jeg tenker på hvilke alternative måter jeg skal undervise på, for at de også skal lære. Enkelte elever er utrorlig sjenerte. De har mye på hjertet, men får det aldri frem. Slike elever må slippe å legge fram gruppearbeidet for en samlet klasse. Da lar jeg dem legge arbeidet frem for bare meg som lærer.

Samarbeid mellom lærere, samarbeid mellom skole og hjem og samarbeid med lokalsamfunnet er fremhevet med i LK06S. Derfor er det aktuelt å stille lærerne flere spørsmål om dette temaet. Vi spurte derfor: Hvordan er samarbeidet mellom lærerne? Lite/mye? Godt? Ikke samarbeid? Tolærersamarbeid inne i klassen? Teamarbeid med faste organiserte team? Har dere samarbeid utenfor skolen?

Alise, lærer i samisk som førstespråk, forteller: ”Vi samisklærerne samarbeider etter mitt syn meget godt, for vi er bare tre personer. Særlig har jeg samarbeidet tett med den nye samisklæreren dette året, siden vi deler på en gruppe”. Anne forklarer det slik: ”Som ny lærer her på videregående skole, har jeg vært helt avhengig av å vite hva de to andre samisklærer har gjort tidligere, og ikke minst gjør i dag”. Den tredje læreren, Aslaug bekrefter og legger til: ”Vi ser i hverandres ringpermer, og prøver å se hva de andre har av undervisningsopplegg. Men, som du vet, har vi et høyt arbeidspress i skolen, derfor må vi også prioritere hva vi skal samarbeide om, vi kan ikke samarbeide om alt”. Samfunnsfaglæreren Alma forteller at også i denne seksjonen er det en del samarbeid. Hun sier: ”Vi har regelmessige samfunnsfaglige møter, hvor vi samfunnsfaglærere samarbeider. Det føler jeg er godt samarbeid.” På spørsmål om det er det snakk om tolærersamarbeid, eller om det skjer på privat initiativ, svarer Anders dette:

Samarbeidet mellom lærerne kan karakteriseres som godt. Men vi samarbeider ikke konkret hvordan vi skal gjøre det i timene. Når jeg går inn i et klasserom og lukker døra, da er jeg suveren, og det er ingen som legger seg opp i hva jeg gjør der. Det kan jo hende at samfunnsfaglærerne har noen glansnumre og da bytter vi klasser, slik at alle elevene skal få oppleve det samme. Og så kommer en annen lærer og tar min klasse i et annet emne. Vi er ikke organisert i faste klasselærerteam, og teamarbeid er det lite av.

Som en oppsummering av dette avsnittet, vil vi konkludere med å si: Lærerne har ikke i særlig grad endret undervisningspraksis fra L94 til LK06S. De fleste lærere har ansvar for sitt fag og sin klasse. Noen få lærere samarbeider på tvers av klasser, slik som de tre lærere vi intervjuet som underviser alle elevene på denne skolen i samisk. I denne lille fagseksjonen, hadde de blant annet tatt godt vare på en lærer som var ny, fortalte den nye læreren.

Samarbeid internt i fylkeskommunen

Da vi intervjuet rektor, spurte vi hvordan ansvar og oppgaver var fordelt mellom skoleeier på fylkeskommunalt nivå og rektor når det gjelder LK06S?

Rektor svarte dette:

Det er fylkesutdanningssjefen som har fordelt etterutdanningsmidlene fra departementet, og vi har vært nødt til å dokumentere hvordan vi har anvendt de midlene. Generelt har vi hatt noe som kalles for faglige nettverk her i fylket. De har tatt for seg de forskjellige læreplanene. De har drevet med felles læreplantolkninger for at medlemmene skal få en felles forståelse av læreplanverket. De har også gitt faglige input, blant annet i forhold til dette med digitalkompetanse og de endringer som kommer etter hvert. Men det har ikke vært et eget nettverk for det samiske. Lærerne i samisk har delt et nettverk og vært sammen med norsk som morsmåls lærere. Selv om språkene er forskjellige, er det mye som også er felles når det gjelder språkopplæring. Hvordan man skal tilnærme seg lærestoffet og de ulike faglige temaene. De faglige nettverkene er opprettet etter initiativ av fylkesutdanningssjefen.

Vi spør skolelederen om hvordan det koordineres og samarbeides dersom det er flere skoler i fylkeskommunen som gir opplæring i samisk? Rektor svarer at samarbeidet innad i de ulike nettverkene har vært ulike. Noen lærere har ofte private forbindelser med lærere, for eksempel lærere på de to statlige samiske videregående skole i Karasjok og Kautokeino. Lærerne på

disse to skolene er ikke medlemmer av det fylkeskommunale nettverket, fordi de er statlig tilsatt. Men, av og til deltar de likevel på nettverksmøtene. Samarbeid lærere imellom, skjer først og fremst gjennom faglige nettverk, Disse faglige nettverkene har også fagnettverksledere, på samme måte som skolene har fagrettleidere, sier rektor. Nettverkene har ansvaret for den faglig utviklingen innenfor sine fag, som for eks. i faget samisk. Nettverksmøtene avholdes vanligvis to ganger i året. Rektor støtter her opp om det faglærerne har fortalt om faglige nettverk. Mye av det som skjer av lokalt læreplanarbeid og utvikling arbeid i tilknytning til LK06S, skjer gjennom nettverkene. På slike møter, treffer lærere hverandre på tvers av skoler i fylket, og det er på den måten lærere utveksler ideer om undervisningsplanlegging.

Arbeid med grunnleggende ferdighetene

LK06S formulerer at alle lærere skal arbeide med grunnleggende ferdighetene innenfor sine fag. Vi spurte: Hvordan arbeides det med de grunnleggende ferdighetene i samisk språk og samfunnsfag? Førstespråklæreren Alise forteller at hun ikke alltid er ”bevisst” at hun arbeider med dem. Hun er glad for at LK06S har fokus på dette, for eksempel i forhold til regning som grunnleggende ferdighet i faget samisk. Muntlige samtaler, lesning, skriving og bruk av digitale læremidler er lettere å inkludere i opplæringsprosessen fortløpende, enn regning, sier hun. Andrespråklæreren Anne forteller at elevene må vise henne hvordan de kan kommunisere muntlig på samisk, og de må kunne lese og skrive på samisk. Hun sier dette om digital kompetanse: ”Jeg ennå ikke møtt elever her på videregående skole som ikke er bedre enn meg på dette området. Men, vi arbeider jo med Fronter og de andre digitale nettressurser som er tilgjengelige”. Aslaug forteller at lærerteamet utnytter hverandres kompetanse til elevenes beste. Hun sier dette:

Anne er veldig flink til å bruke digitale verktøy. Jeg prøver å gjøre som Anne, se hva som finnes på nettet. Jeg godtar ikke at elevene skriver til meg på norsk med SMS og spør om de har undervisning i dag. De må kunne spørre meg på samisk, eller skrive for å spørre. Dette fordi jeg setter ofte elevenes semantiske kompetanse i sentrum, hva er det elevene forstår, og hva elevene ikke behersker. Her viser jeg til hva Kamil Øzerk sier om den funksjonelle tospråklighet. Ofte må elevene settes i situasjoner som tvinger elevene til å utvikle en slik kompetanse. Det er i denne sammenheng at vi har sett på filmen Reinlykke. Da drøfter vi hva

de semantiske ytringer betyr. Hvorfor en flyttsame ikke forteller hvor mange rein han har. Videre forteller jeg hvordan man teller på samisk, foreksempel hva en "kortil"¹³ er for noe.

Aslaug forteller videre:

Elevene må kunne fortelle hvor gamle de er og de må kunne spørre hvor gammel du er, elevene skal jo kunne telle til tusen på samisk. Vi har arbeidet med klokken i samisktimene. Vi har målt, sett forskjellen og likhetene mellom cm og millimeter med mer osv. Videre har vi vært på UiT sine hjemmesider og sett på hva de har skrevet om tall og regnestykker. Dette er en god side i forhold til tall og regneforståelse. Vi har også arbeidet med førerprøvespørsmål på samisk. Elevene må lære å beherske elektronisk skriving riktig, som bruk av PC-ens tastatur For øvrig har jeg skrevet en ny samisk lærebok som snart blir utgitt. Mine elever har deltatt i dette arbeidet. Her kan de lese om de andre tingene som elevene er interesserte i, hvordan kan de lage eller sy en "louokka"¹⁴. Vi så på hva jentene og guttene holder på med i den praktiske, samiske hverdagen. Videre har vi vært og sett på Utdanningsdirektoratet hjemmesider og sett på hvilke eksamensoppgaver som har vært gitt tidligere.

I samfunnsfagstimene til lærer Anders arbeider elevene med de grunnleggende ferdighetene i faget. Anders sier: "Det er ikke noe jeg tenker på systematisk når jeg underviser, men vi både leser, skriver, regner, og arbeider med digitale læremidler i samfunnsfaget". Alma legger til: "Vi arbeider med de grunnleggende ferdighetene. Jeg tenker ofte på at vi må huske på å regne, men lesning og skriving er naturlig å gjøre hele tiden i samfunnsfag".

Lærerne her understreker betydningen av de grunnleggende ferdigheter, og presiserer hvordan de arbeider med dem i ulike fag. Det er kanskje slik at det er vanskeligst å få til å regne i alle fag? I hvert fall svarer våre lærere i denne undersøkelsen at det er vanskeligst å få til eller huske på i fagene.

¹³ En "kortil" er et fingermålt, lik avstanden mellom to fingre. Dette er noe analogt med det uttrykket som brukes på norsk: En tomme, etter målet på det øverste leddet på tommelfingeren, selv om målene da ikke er tilsvarende lange. Hensikten er bare å vise at fingre, hender, føtter og skritt lengde brukes som måleinstrumenter.

¹⁴ En "louokka" er en samisk cape eller ponsjo, det vil si et ytterplagg uten ermer.

Læremiddelsituasjonen

Læremiddelsituasjonen i fagene samisk har vært mye i fokus etter at LK06S ble innført. Derfor var dette et sentralt tema å spørre elevene om. Hvordan er læremiddelsituasjonen i samisk? Hva slags læremidler bruker de i videregående? Bøker, hefter, internett? På dette spørsmålet er det elevene Anna og Agnete, som begge har samisk som førstespråk, som fører ordet og forteller vekselvis: De har ikke lærebøker i faget samisk, men hefter som lærere har laget. Videre bruker elevene internett. Anna og Agnete liker heftene de bruker. Der finnes arbeidsoppgaver, det står om grammatikk, fortellinger, eventyr og noveller ”om stalløer, ulver og andre dyr”, som de sa. Elevene forteller at biblioteket har to små hyller med samiske læremidler. I tillegg finner vi digital utgave av *Davvi girji* på internett (E-girji).

Andrespråkeleven Anne Kirsten er fornøyd med læreboksituasjonen, og hun forteller: ”Det er veldig variert, fordi vi bruker bøker, internett, ordbøker, hefter og film”. Anne Line fortsetter og forteller videre: ”Vi går på ulike hjemmesider til universiteter og høyskoler. Der kan vi lese om samisk kulturhistorie og lignende. Det er også en nettside der elevene kan arbeide med ordleker og ordspill og andre forskjellige arbeidsoppgaver.” Anne Line fortsetter slik: ”Selv om vi ser på samme hjemmeside, ser vi på forskjellige tema. Det er ganske greit, siden vi likevel er på forskjellige steder [rent språklig]”. Samfunnsfagelevne er også fornøyd med læremidlene de bruker og tilgangen på dem. Annveig og Alette sier at de er særlig fornøyd med læreboka, men de har ikke brukt særlig noen annet enn boka og internett, forteller de.

Siden det ofte er lærerne som fremhever at læremiddelsituasjonen er vanskelig, spør vi også lærerne om dette temaet. Hvordan oppfatter du læremiddelsituasjonen å være på denne skolen generelt? Godt/dårlig utstyrt? Mangler bøker? IKT? Bibliotek?

Dette forteller førstespråklæreren Alise og hun understreker den dårlige læreboksituasjonen.

Hun tilføyer:

Det er akkurat kommet nye lærebøker i samisk som er produsert i Karasjok. Dermed tar disse lærebøkene også hensyn til lokale og stedlige forhold. Jeg gikk ned til biblioteket for å få dem til å bestille tre klassesett av disse bøkene, det vil si 60 eksemplarer. Da fikk jeg følgende spørsmål fra bibliotekaren: ” 60 bøker? Har du fått bevilget penger fra Sametinget?”. Nei, sa

jeg, det har jeg ikke, og fikk da følgende etterfølgende spørsmål: ”Hva i all verdene skal du gjøre med så mange samiske lærebøker? Hvem skal betale disse?” Jeg måtte forklare at også samiskelevnene har behov for å arbeide med de samme bøkene over alle tre skoleårene for å sikre den faglige progresjonen, det er ikke noen forskjell mellom faget samisk og de andre språkfagene i forhold til LK06. Dette kan nesten kalles for skjult diskriminering, i hvert fall føler jeg det slik.

Alise sier at hun må argumentere mer for å skaffe lærermidler i faget samisk, enn i faget norsk. Hun har aldri hørt at noen har stilt slike spørsmål til norsklærere eller andre språklærere.

I forhold til IKT og internettbaserte nettsteder, er situasjonen rimelig bra på videregående skole, blir vi fortalt. Svakheterne med dem, er faglig nivå. Det er lite faglig progresjon i en del læremiddelressurser på nettet. Alise viser til nettstedet FARO, en svensk nettsted hun fant fram til i fjor. Hun sier at hun synes mange av de IKT- baserte læremidlene holder en god faglig standard, og at de på sikt vil kunne erstatte de tradisjonelle lærebøkene. Det skulle vært flere slike læremidler tilgjengelig, sier Alise. Akkurat for tiden prøver hun ut et språklig interaktivt læremiddel i sin klasse. Hun gjør det i privat regi. Hun forteller at skolen ikke har penger til å kjøpe inn slike programmer, selv om det, innenfor de andre fremmedspråkene, finnes ”en hel drøss av slike læremidler”, som hun sier. Anne som er relativt ny som lærer i samisk videregående, forteller: ”Da jeg begynte her på videregående skole i fjor høst, syntes jeg at skolen hadde veldig mange og gode samiske læremidler. De hadde flere filmer og tilgang til CD-er med ulike musikkjangere. Sammenlignet med grunnskolen er denne skolen godt utstyrt”, sier hun. ”Her finnes mye av det som er tilgjengelig på markedet”.

Lærer Aslaug har også opplevd forandringer til det bedre på dette feltet, og hun forteller:

Før var vi nesten misunnelige på norsklærerne. De hadde så mange læremidler, og vi hadde jo bare disse Davi Girji og noe småtterier. I dag finnes det mange nettressurser å hente, både fra NRK, Samiradio og YLE, og disse læringsressurser er aktuelle og tidsriktige.

Klasserommene er digitaliserte med elektroniske tavler og andre elektroniske læremidler. I tillegg synger og joiker vi mye i undervisningen. Vi har også media som filmer, og jeg bruker mye film i undervisningen, for det tillater de nye læreplanene. Så i dag savner jeg nesten ikke andre læremidler, man er blitt vant til å hente elektroniske læremidler utenfor skolesystemet.

For vi har ikke råd å leie inn gjesteforelesere som kan gi elevene opplevelse av sin egen kultur og om det nye i det samisk samfunnet. Slik får vi mye hjelp av de nye læremidlene, som også kan konkretisere og illustrere komplekse samfunnsforhold for elevene.

Aslaug forteller at hun av og til på reise, har oppdaget nye læremidler. Da har hun kjøpt inn, og levert faktura til skolen. ”De har betalt den uten nevneverdige diskusjoner”, sier hun. ”Likevel har vi som lærere hørt at man som lærer har læreplanen, og som lærer er man suveren i sine valg og kjøper ikke unødvendige læremidler”. I motsetning til tidligere lærers utsagn om biblioteket ovenfor, er Aslaug fornøyd med bibliotekets tjenester og service.

Alise som førstespråklærer forteller at læremiddelsituasjonen er bedre i samisk som førstespråk, enn i samisk som andrespråk. Hun sier at førstespråkundervisningen har høyeste prioritet i forhold til læremidler. Noen ganger er nivået på læreverkene for høyt, og på den måten er de ikke tilpasset hennes førstespråkelever rent faglig. I noen sammenhenger svekker dette elevenes motivasjon for å gi seg i kast med samiskopplæringen. Da må læreren være ”flink til å lære elevene å velge arbeidsoppgaver med riktig vanskelighetsgrad”, sier hun. Alise har hørt tilsvarende fra norsklærere som må arbeide med tilsvarende problemstillinger etter at det har blitt friere tilgang på læremidler. ”Det finnes utrolige mange læremidler tilgjengelig”, sier Alise, og vi spør derfor om det er noe hun savner. Alise sammenligner seg hele tiden med lærere i norsk som førstespråk. Hun sier:

Jeg ser jo hvor mye norsklærer sparer i forhold til å finne tilgjengelige arbeidsoppgaver. Ofte er deres læremidler også organisert i fornuftige temaer over alle tre årene, i tema 1, tema 2 og tema 3. Det ville lettet arbeidsbyrden for meg som samisklærer. Det jeg ser er at ungdommene heller velger å lese fra og skrive i elektronisk bøker. (...)Jeg ser det når jeg ber dem om å skrive håndskrift eller å lese tradisjonelle lærebøker. Om de lærer bedre på den nye måten, med bruk av nye former for læremidler, er jeg mindre sikker på.

Vi spør Aslaug hvordan læremiddelsituasjonen er i samisk som andrespråk. Hun sier at det er kommet to nye lærebøker for denne gruppen elever som handler om språklige toner og ferdigheter i språklig intonasjon. Aslaug vet ikke om flere nye bøker. Anne sier at problemet er at de bøkene Aslaug forteller om er rene lesebøker. De inneholder ikke arbeidsoppgaver. På spørsmål om hva de savner av læremidler, sier Anne at hun, på tross av relativt god læremiddelsituasjon, savner hun sakprosabøker på samisk. Hun savner bøker med gode

arbeidsoppgaver. Aslaug, som ved siden av å være lærer også er lærebokforfatter, forteller at hun holder på med å lage en ny lærebok. Hun forteller at elevene ønsker en ”kul” lærebok. Men utvikling av lærebøker tar tid, forteller Aslaug, og hun gjør forfatterjobben uten frikjøp. Hun oppfatter at lærebokforfattere i andre fag ofte blir frikjøpt fra undervisning, når de skriver på bøker. Hun sier: ”Når jeg underviser der [i samisk som andrespråk] må vi virkelig anvende læreplanene, og hele tiden kontrollere at vår opplæring tilfredsstiller kompetansemålene. Da må vi tenke og gruble mye over det. Jeg ser på hvilke lærebøker de brukes av norsk for minoriteter, der er det er utrolig mange arbeidsoppgaver”.

Vi spør også samfunnsfaglærerne om hvordan læremiddelsituasjonen er. Alma sier kort og godt at tilgangen på læremidler er god i faget. Anders svarer slik:

Tilgangen er god, men jeg synes ikke alltid at lærerboka er den beste vi kunne hatt. For to år siden kjørte vi uten lærerbøker på studiespesialiseringen, men flertallet av samfunnsfaglærere vil ha bøker tilbake. Jeg er veldig kritisk til den digitale situasjon her på skolen. Som nå. Vi har virus på nettet. Når vi kommer på skolen, opplever vi av og til at ingen nettverk er oppe. Andre ganger fungerer ikke skriverne. Vi kan ha planlagt at vi skal bruke digitale verktøy, men så får ikke elevene lagret noe i Word. Hele undervisningsopplegget går i vasken. Hadde dette vært i det private næringslivet, ville mange av lederen fått ”fyken”. Ellers er jeg veldig fornøyd med læremidlene her på skolen. Vi har flinke folk og et godt bibliotek.

Vi spør også samfunnsfagslærerne om de savner noen læremidler? Alma svarer at hun savner en bok om samisk religion, men hun tror at biblioteket kan hjelpe henne med å finne fram til en slik bok. Anders forteller at på Samefolkets Dag hadde biblioteket utstilling med litteratur om det samiske, saksprosa og lignende. Anders sier i tillegg at han savner de ”gammeldagse rullekartene”. Han ville gjerne brukt dem i samfunnsfag. Anders forteller at de også har skaffet seg den aktuelle filmen om samisk kultur som heter ”Min mors hemmelighet”¹⁵. Alma sier hun også savner at lærebøkene tar opp aktuelle samiske problemstillinger og ”moderne samiske forhold”.

¹⁵ Ellen Astrid Lundby har laget og redigert filmen ”Min mors hemmelighet”, som også ble vist på norsk TV høsten 2009. <http://www.tv2.no/gmn/min-mors-hemmelighet-2536491.html>

Rektor forteller at skolen har de læremidlene som finnes på markedet innenfor samisk opplæring. Han sier: ”Vi hentet en hel tilhengerlast med lærebøker fra sametinget nå i høst, som vi bruker som tilleggslitteratur. Men læremiddelsituasjonen er jo ikke helt bra, det vet vi jo. Internett brukes jo masse og en del læremidler har vi jo fra E-skolen i Karasjok”. Rektor legger til:

Nå skal jo alle elevene ha gratis læremidler. Det gjelder jo også samiskelevne. Det eneste kravet vi setter er at læremidlene skal vare noen år. Har man gjort noen valg, må vi stå på det en stund. Men, det er fagseksjonene som bestemmer hvilke læremidler som skal kjøpes inn. Dette har vi i ledelsen aldri overprøvd.

Hvis rektor selv fikk velge, spurte vi, hvilke læremidler ville du velge da? Rektor svarer slik:

Vi skulle ønske at det var utviklet og produsert læremidler i alle samiske fag, som i de fagene som jeg nevnte i sted: samfunnsfag samisk og historie samisk. Der har jeg ikke ennå sett noen lærebøker. På tross av dette ønsker noen lærere å starte opp med disse fagene. Jeg vet at det går, selv om det blir slitsomt. Vi kjørte jo den vanlige samfunnsfagsundervisningen uten lærebøker noen år. Det kan bli tungvindt for elevene, Internettkilder det er veldig mye bra der, men det er ikke alltid like lett for elevene å kople disse fagsidene opp i mot de ulike kompetansemålene, slik at de kan dekkes. Da er det straks mye lettere å få det til med en lærebok, hvor alt har en sentral plassering.

Som en oppsummering, trekker vi fram at læremiddelsituasjonen på denne skolen generelt er god, selv om lærere i samisk oppfatter at de ikke blir like godt prioritert som andre fagseksjoner. Rektor peker på bruk av alternative læremidler som internett, men han forstår også at disse ikke alltid er enkle å bruke for elevene. Dermed kan det være lettere for læreren å sikre progresjon i faget med hjelp av progresjonen i en lærebok.

Samarbeid mellom skole og hjem

Under intervjuet prøver vi å finne ut hva som har ført til at noen elever har valgt samisk som fag. Derfor spør vi elevene: Hvorfor har du valgt samisk? Hvem har bestemt at du skal ha den opplæringen? For førstespråkeleven Agnete var det et selvfølgelig valg, og hun sier: ”Jeg har samisk fordi det er mitt morsmål, og jeg har selv bestemt det, selv om mine foreldre

oppfordret meg til å lese det. Jeg har valgt dette selv”. Astrid har valgt faget for at hun vil slippe unna et annet språkfag. Hun sier: ”Jeg har samisk for å slippe nynorsk. Det faget vil jeg aldri kunne lære. Det er spesielt tungt å skrive det”. Aasta begrunner sitt valg med nesten de samme årsakene som Astrid: ”Jeg har selv valgt det for å slippe nynorsk, siden jeg ikke hadde nynorsk i ungdomsskolen. Det er altfor vanskelig å begynne med nynorsk i videregående skole.” For Anna har det også vært et selvfølgelig og naturlig valg for samisk er morsmålet hennes: ”Det er helt naturlig for meg å velge samisk, alt annet ville vært unaturlig for meg. Vi må likevel lese nynorsk og det går greit i seg selv, men ikke å skrive det”.

Andrespråkeleven Anne Marie svarer på dette spørsmålet slik: ”Det er jeg selv som har bestemt at jeg skal lære samisk, for det er en fordel for oss her i Finnmark”. De øvrige bekrefter at de også har bestemt det selv. Anne Kirsten fokuserer på de menneskelige relasjonene, når hun skal begrunne hvorfor hun vil lære samisk. Hun sier: ”Jeg har en samisk venninne og jeg kan snakke samisk med henne”. Anne Line argumenter for valget med å si: ”Jeg har mer bruk for samisk her i Finnmark enn nynorsk”. Anne Lise har valgt faget for at hun skal kunne kommunisere med sin bestefar på samisk.

Videre spurte vi skolens lærere om samarbeidet mellom skole og hjem. Slik svarer lærer Alise det: ”Foreldremedvirkning? Vi har jo de to årlige foreldremøtene hvor vi kan informere om faglige forhold. All annen foreldrekontakt skal jo kontaktlærerne ha”. Anne sier dette om foreldre samarbeidet:

Når vi har foreldremøter, får foreldrene først generell info i felleskap. Så følger de kontaktlærerne til klassens klasserom. Vi som er faglærere sitter på kantina og venter på de av foreldrene som har ungdom her som leser samisk, og som vil snakke mer om samiskopplæring her på skolen. Dette gjør vi for å være tilgjengelige for flest mulig foresatte. Det er stort sett denne kontakten vi har med elevenes foreldre og deres foresatte.

Aslaug forteller hvordan hun ser på samarbeidet mellom skole og hjem. Hun sier:

Nå snakker jeg i forhold til de av foreldrene som har elever som har samisk andrespråk. I forbindelse med foreldremøter, gjør vi som Anne forteller, sitter vi på kantina og venter, men til dags dato har ingen foreldrene tatt kontakt med meg som samisklærer. Det er tydeligvis ingen som har behov for å snakke med oss om samiskopplæringen. Vi skal jo ikke selv ta

kontakt med foreldrene uten at de ønsker det. Det er jo kontaktlærernes oppgave. Bortsett fra når det kommer foreldreklager, da stilles krav at vi som samisklærere kan dokumentere at vi har fulgt læreplanene, at vi har gjort de etterfølgende aktiviteter og hvor langt vi er kommet med læreprosessen og hvilke læringsresultater vi har nådd. Det hadde jo vært hyggelig å ha den gode kontakten også.

Anders forteller at det er lite av skole- og hjemsamarbeid generelt på videregående skole, og han innleder slik:

Jeg er i tillegg klassestyrer, og da har jeg jevnlig kontakt med foreldre om blant annet fravær og slikt. Jeg er forpliktet til å informere foreldrene om personlige og faglige spørsmål som angår den enkelte elev, minst to ganger i året. På foreldremøtene informerer og redegjør jeg litt for hva vi gjør i de ulike fagene, ellers er det lite kontakt. Jeg kjenner heller ikke til at noen foreldre har bedt om å få medbestemme i forhold til faglige spørsmål, men jeg ser ikke bort fra at det kan komme en dag. Men det ville nok være vanskelig å si: Kjære foreldre! Jeg gjør det på min måte.

Vi spør rektor om samarbeid skole/hjem vedrørende opplæringen; foreldremøter, kontaktmøter? Hvilke modeller praktiserer skolen, og hvilke erfaringer har skolen med foreldreinvolvering. Rektor sier dette:

I forhold til, spesielt foreldrene for førstespråkelevene så må de jo reise langt for å komme på foreldremøte. I motsetning til de fleste andrespråksforeldre som kommer fra kommunen. Derfor har vi foreldremøter med førstespråksforeldrene også utenom de offisielle foreldremøtene når de likevel har andre ærender i byen. I tillegg har vi jo også kontaktmøter som kontaktlærere har med foreldrene. Likevel dreier denne kontakten seg om sosiale og pedagogiske forhold, og aldri om det faglige. De samiske førstespråkelevene som har valgt å gå på skole her hos oss, er generelt veldig flinke og motiverte elever og som det er lite tull med personlig eller sosial. Det har sikkert sammenheng med at disse elevene har klare mål, og de ønsker å komme seg inn på lukkede studier som krever visse fagkombinasjoner som vi som en stor videregående skole kan tilby.

Vi spør videre hvem som tar formell og uformell kontakt med foreldre om opplæringen i samisk, og hva dreier den seg om? Rektor forklarer videre: ”Ja, det er ikke noen formell

kontakt med foreldre om faglige forhold, bortsett fra det vi snakker faglig med på foreldremøte. Informasjonsmøtene er det jo skolen som innkaller til. I andre sammenhenger er det foreldrene som ta kontakt”. I tilknytning til dette temaet spør vi han til slutt om hva foreldrene kan medvirke til? Rektor svarer slik på dette spørsmålet:

Det er jo vanskelig for utenforstående å kunne mene om hva vi skal kunne gjøre faglig eller undervise i her på skolen. Dessuten har vi jo relativt klare kompetansemål om hva elevene skal lære, og vi har ganske gode vurderingskriterier. Foreldrebakgrunnen er jo veldig forskjellige og sprikende, sånn faglig sett, og det er derfor vanskelig for dem å vite hva en elev skal kunne for at det skal gå bra, og hvor vi skal. De fleste foreldrene er jo opptatt av at deres ungdommer skal klare seg godt faglig på skolen. De kan jo av og til bidra med at de tar sine ungdommer på utplassering på sin egen arbeidsplass. Det er likevel enkeltstående tilfeller, og ikke sånn mer generelt.

Foreldrene får også spørsmålet om samarbeid mellom hjem og skole. Slik forteller den moren vi intervjuet:

Hvis vi vil, kan vi ha mye innflytelse og medvirkning. Dette er jo individuelt og behovsprøvd. Vi kan gå på skolens nettside og se om hvordan det går, om hun har mye fravær og slikt. Det mener vi at vi ikke har trengt å gjøre. Det har med meg å gjøre, og ikke med skolen. Egentlig styrer hun [datteren] skuta veldig mye selv, men vi snakker jo veldig mye om skolen hjemme om karakterer og sånn. Jeg har noen ganger vært og sett hva som står på skolens nettsted om henne. Det er jo veldig bra at det er slik, for jeg tror ikke at hun ønsker at vi som foreldre skal vite noe særlig mer. Det er jo slik i den alderen hun er i. Men, hadde vi vært nødt til å følge mer med, så hadde vi samtidig vært nødt til å skjerpe oss.

Faren vi intervjuet forklarer det slik:

Vi opplever at det er veldig få møter mellom den videregående skolen og oss foreldre. Dette sett i forhold til det som var vanlig i grunnskolen. Vi har bare hatt et kort møte, og da var vi bare fire foreldre til stede. I løpet av to skoleår har vi bare hatt to foreldremøter, og da var det bare kort informasjon om det nye skoleåret. Jeg føler ikke at vi blir tatt med på råd. Jeg vet derfor ikke om dette er i fokus i den videregående skolen. Men, i hvert fall føler jeg at samarbeidet og vår innvirkning er nesten null. Det var mye tettere samarbeid mellom skole og

foreldrene i grunnskoleetida. Jeg vet ikke om jeg har misforstått, om det skal være annerledes i videregående skolen enn det var i ungdomskolen? Av og til føler man at man skulle vært med på råd og vi skulle fått vite hvor vår datter står faglig og hva vi som foreldre kunne ha hjulpet henne med, eller vært med å reparere. Av og til har vi jo pratet med de ulike lærerne, men vi får jo ikke så mye ut av disse samtalene. Vi har ikke hatt ordentlige møter med de ulike faglærerne, vi har bare møtt en kontaktlærer en gang i løpet av disse to årene. På det første foreldremøtet var det så mange faglærere til stede at det ble uoversiktlig, og man fikk jo heller ikke tid til å snakke ordentlig med de ulike lærerne.

Overgangen fra ungdomsskolen til videregående hadde blitt et brudd i foreldresamarbeidet, fortalte begge foreldrene. Foreldrene forteller at de blir innkalt til de forskriftsmessige foreldremøtene, der de også kan møte faglærerne om de oppsøker disse i kantina. Utover dette er det lite kontakt og samarbeid mellom skole og hjem om opplæring i for eksempel samisk. Derfor spør vi foreldrene om de noen gang har diskutert innhold og arbeidsmåter i faget med lærerne. Mor forteller:

Vi er med og diskuterer om det som skjer i samisk. Hvordan timene har vært. Det er egentlig veldig mye frustrasjon ellers, i forhold til de andre fagene og skolearbeidet. Så vi både diskuterer og prøver også å hjelpe henne. Men hun har en venninne som har samisk som førstespråk, som hun kan prate med. Men, jeg er litt usikker på om hun snakker samisk med henne.

Far svarte at ingen faglærere har kontaktet familien for å drøfte opplæringen generelt eller samisk spesielt. Når vi spør mer konkret om hva denne kontakten med skolen går ut på og om de savner kontakt med skolen, svarer den moren vi intervjuet dette: ”Vi har kun vært på foreldremøter. Men, jeg savner heller ikke det. Vi kunne jo også møtt opp på kontakttimer, men jeg vet ikke om jeg ville ha gjort det.” Den faren vi intervjuet svarte dette:

Ja, det savner jeg. Som tidligere nevnt, har vi i år bare hatt et kort foreldremøte og der var bare en kontaktlærer og oss fire foreldre til stede. Jeg skulle ønske at det ble satt opp flere foreldremøter med bedre tid, slik at vi kunne ha gått igjennom flere fag, og hvor vi kunne snakket ordentlig med de ulike faglærerne. Det her med foreldrerråd eller samarbeidsutvalg: Jeg vet rett og slett ikke om det eksisterer og noe som heter det i den videregående. Jeg skulle gjerne hatt flere kontakttimer med de ulike faglærerne slik at vi kunne ha snakket ordentlig ut.

Det savner jeg. Når vi foreldre ringer og spør en faglærer om praktiske forhold, får vi alltid vite at "Det går nok bra", eller "Stort sett bare greit faglig". Jeg får ikke vite noe mer inngående. Den informasjonen vi har fått i år, fikk vi på det korte foreldremøtet i høst.

Begge foreldrene understreker at det kun er skolen som tar kontakt. Det lille av samarbeid som foregår, er det skolen som har tatt initiativ til. Det sendes beskjeder fra skolen med elevene hjem til foreldrene. Foreldrene leser disse. Men utover dette, vet foreldrene lite om hva som foregår i de ulike fagene i videregående skole.

Elevenes fremtid og det samiske språket

Under intervjuet spør vi elevene om hva de tenker om sin egen framtid utover den videregående skolen. Vil de ta videre skolegang/jobb? Hva tenker de om framtidig yrke? Anna og Aasta har i hvert fall planene klare for neste skole eller studieår: "Vi skal fortsette på den fine høgskolen i Kautokeino når vi er ferdige her" Astrid vil det stikk motsatte enn å vende tilbake til røttene, hun vil reise lengst vekk: "Jeg tenker aldri, aldri mer å lese samisk. Jeg har ikke bruk for dette språket for jeg vil i fremtiden ikke bo i Finnmark, men bosette meg i utlandet. Selv om en i Skandinavia ofte får bruk for det språket i barnehage og i skolen". Dette tenker også Agnete at hun skal. Hun sier hun vil fortsette med studier og med sin hobby. Hun sier: "Jeg skal flytte sørover og begynne på Politihøgskolen. Jeg mener selv at jeg kan nok samisk. Det faget behøver jeg ikke studere mer, selv i politiet."

For å se hvor langt elevenes tidsperspektiv strekker seg spør vi: Hvordan ser du deg selv om 10 år? Anna forteller hva hun mener hun gjør om ti år: "Jeg er sikker på at om ti år vil jeg befinne meg hjemme i Kautokeino. Det finnes ikke bedre sted på jorden for meg".

Aasta er ikke sikker når det gjelder seg selv, i forhold til et tiårsperspektiv. Hun sier: "Det vet jeg ikke noe sikkert om. Det er vanskelig å spå om fremtiden. Jeg kan være hvor som helst. Jeg vet ikke engang helt sikker hva jeg skal gjøre til høsten". Astrid sier det slik: "Jeg ønsker aldri å flytte tilbake til Kautokeino. Bank i bordet, selv om en vet jo ikke hva som hender i fremtiden". Agnete har tydeligvis ikke tenkt så langt frem i tid, men vil likevel antyde hva hun tenker nå: "Jeg vet ikke om ti år. Jeg planlegger å begynne i det ridende politi i Oslo. Da får jeg også stelle med dyr". De andre spøker med at da får vi se koftekledd politi. I kofte blir hun i hvert fall veldig synlig. Dette medfører mye latter fra de andre medelevene.

Anne Line er den første av andrespråkelevene som vil fortelle om sine planer for framtiden. Hun sier: ”Det er jo en fordel å ha hatt det [samiske språket] for oss her i Finnmark. Vi kommer lettere inn på Universitet i Tromsø. Vi som har hatt samisk her på videregående skole kan ha lavere snitt. Vi får bruke det også, det er lettere å få jobb”. Anne Kirsten er mer pragmatisk når hun tenker på fremtiden, og sier: at det kan være praktisk å kunne samisk når du reiser rundt i nabolandene i Nord- Finland og Nord-Sverige. Det går an å kommunisere med samisk der. Anne Lise tilkjenner at hun ennå ikke har tenkt så mye på framtiden. Hun sier: ”Har ikke tenkt så mye over det egentlig. Jeg mener at det er en fordel som de andre har sagt. Faget har jo en egenverdi i seg selv”.

Vi spør også elevene om hvor gode de er til å snakke samisk, og vi spør om det selv om noen elever indirekte har svart på dette spørsmålet tidligere. Agnete som har samisk som morsmål og som har dette som fag alle årene i grunnopplæringen, sier: ”Jeg har hele livet snakket samisk, og jeg mener at jeg er ganske flink til å snakke samisk. Etter at jeg begynte her, blander jeg språkene. Jeg blander flere norske og engelske ord i det samiske språket, selv om jeg prøver å unngå det så godt jeg kan”. Hun gir oss noen eksempler på det, og blander inn ordene *kanskje* og *klasserom* inn i en samisk setning. I forhold til engelske ord, er det slike ord som vi ungdommene bruker, slanguttrykk, blir vi fortalt. Aasta forteller at hun også blander språkene. Hun sier: ”Jeg tenker og snakker mye lettere på samisk enn på norsk, selv om jeg også blander språkene”. Anna har ikke all tid vært bevisst dette fenomenet, sier hun, og hun måtte komme helt til Vg3 før hun ble oppmerksom på at hun gjorde det. Hun sier: ”Etter at vi har arbeidet med fordypingsoppgaven, har jeg et mer bevisst dette forholdet. Læreren påpeker det for oss hvis vi blander for mye samisk og norsk, selv om hun gjør det varsomt.”

Anne Line som har samisk som andre språk forteller at samisk for henne utelukkende er et skolespråk. Hun sier:

Det blir jo ikke så mye samiskprating i fritiden. De fleste samene kan jo snakke norsk. God, og god? Man forstår jo samisk, og jeg kan kommunisere på samisk og jeg kan samarbeide med andre. Det er ikke noe problem, men jeg synes at jeg skulle kunne mer. Jeg skulle lært mer på det her nivået. Ellers snakker jeg ikke så mye samisk, heller ikke på Bossekop-markedet. Der snakker jeg også som regel norsk. Jeg har bare opplevd en gang at noen har henvendt seg til meg på samisk. Da jeg jobbet på butikk, da var en dame som skulle kjøpe

røde sko, og hun snakket bare samisk til meg. Så det går jo greit å kommunisere, men som sagt: Jeg skulle lært mer samisk på dette nivået.

Anne Lise vil ikke fortelle eksakt hvor godt hun er til å snakke. Hun sier: ”Jeg er ikke så god. Likevel kan jeg mer enn ti ord. Men, jeg vet ikke om jeg kan tusen ord, for jeg har ikke tallet.”

Anne Marie mener at hun er relativt god i språket, og hun sier:

”Jeg kan ikke si at jeg er så kjempegod, men jeg kan jo litt ord og sånt. Jeg vet hva ting heter og kalles. Men, jeg vet ikke om jeg kan føre en lengre samtale med en samisktalende person”.

Anne Kirsten mener at hun også kan det mest elementære i faget, og hun svarer slik: ”Jeg kan jo enkle ting, som å presentere meg selv, fortelle hvor jeg er i fra. Jeg kan telle og lignende, men jeg kan ikke føre en ordentlig vanlig samtale”. Vi spør også de to samfunnsfagelevene om hvor mye de forstår eller snakker samisk. Annveig forteller at hun i dag ikke kan noe samisk, men at hun hadde samisk til hun gikk i 5. klasse i grunnskolen. Alette sier også at hun kan kun telle til fire på samisk.

Hvor fornøyde er elevene med opplæringen?

Vi vil vite hvor godt fornøyd elevene er med opplæringen i samisk. Hva synes de er bra og hva kunne de tenkt seg annerledes. Agnete svarer at hun er kritisk til organiseringen av den samiske opplæringen, og at klassen noen ganger har vært uten lærer i faget. Elevene får da fri. Hun sier:

Det kunne vært bedre, særlig i forhold til antall samisk lærere. Mangler vi lærere, får vi ikke vikar, og vi må ta fri. Første og andre skoleåret burde vært organisert annerledes. Vi burde ikke vært satt til å lære samisk sent på ettermiddagen eller tidlig kveld. Vi var veldig trøtte i de timene, etter en hel dag på skolen. Det var veldig tungt, og vi lærte kanskje ikke så mye som vi kunne ha lært om dagen.

Aasta trekker inn dette med statusen til faget samisk, og sier: ”Det virker som om at samisk ikke er høyt prioritert på denne skolen. Vi blir nesten ”oversett” i forhold til de andre elevene”. Her får hun støtte fra de andre elevene som nikker, og hun fortsetter slik: ”Anna

forteller at hun lærte mer samisk i Kautokeino det første året der, enn det jeg har lært på to år her på skolen”.

Vi spurte også samfunnsfagelevne om de er fornøgte med opplæringen de får. Annveig sier dette:

Jeg er veldig fornøgd. Vi har jo akkurat startet med samfunnsfag. I fjor hadde vi ikke det faget: Vi lærer om ting man har bruk for, og ikke bare om gamle ting og det som har skjedd før. Vi lærer ganske mange ting, det som er tidsaktuell, blant annet om menneskehandel og det som skjer i dag.

Alette legger til dette: ”Vi lærer veldig mye om andre kulturer, og hvordan man lever der”. Begge er stort sett fornøgte med opplæringen i samfunnsfag. Alette følger opp, og hun sier: ”Hadde vi ikke ha hatt det dette faget, hadde vi mistet mye av hvordan ting skjer rundt omkring i hele verden”.

Vi spurte også lærerne om hva de tenker om det samiske språkets framtid. Tror de at elevene er fornøgte med den opplæringen de får? Alise sier at det er viktig å ha i fokus på dette temaet i tiden fremover:

Det er overmåtelig viktig at elevene lærer det samiske språket på en tilstrekkelig god måte, ellers blir både den samisk opplæringen og det samiske språket meningsløs. Jeg har tenkt mye over den saken. Ellers vil du ikke lese bøker som er skrevet på samisk. Også her kommer holdninger til samisk lett inn:” Æsj, jeg gidder ikke å lese denne boken på samisk, når den også finnes på norsk”. Hadde det vært opp til meg hadde samisk språkopplæring vært obligatorisk for alle elevene i den videregående skolene i Finnmark.

Aslaug sier det slik:

Her svarer jeg i forhold til samisk som andrespråk. Samiskopplæringen skal jo ikke skje tilfeldige og få en stedmoderlig behandling. Jeg må innrømme at jeg begynner å bli sliten av å hele tidene måtte være i front og kjempe for mitt fag. Vi bør jo også få hjelp fra hjemmene og støtte fra foreldrene for at elevene både skal lære språket og utvikle den samiske identiteten, og at foreldrene ikke bare tar kontakt med oss hvis deres barn får problemer av ymse slag.

Jeg mener også at det samiske stipendiet burde vært tatt bort. Noen av våre elever velger samisk på grunn av dette stipendiet. Når de får det utbetalt, forlater de undervisningen og drar på butikkene for å bruke opp pengene. Mange av elevene søker om samisk stipend i hemmelighet, beløpet er jo på ti tusen kroner. Slik elevatferd går ut over de av våre elever som virkelig interesser seg for å lære samisk og som i tillegg er flinke i faget. Disse elevene tør nesten ikke fortelle at de leser samisk. Da blir de beskyldt for å lese samisk utelukkende på grunn av disse ekstra pengene.

Anne forklarer at fordi samisk er jo et lite språk, og det som er spesielt viktig, men også vanskelig å fremme og styrke den samiske identiteten hos elevene. Derfor snakker lærerne alltid samisk med elevene, overalt hvor de treffer dem – både i kantina og andre steder på skolen, blir vi fortalt. Dette er viktig å arbeide med i fremtiden, i tillegg til kunnskaper og ferdigheter i språket, sier Anne. Selvsagt frister disse pengene noen av elevene. Stipendiet gis jo ikke til elever som leser andre fremmedspråk som engelsk, finsk, fransk, tysk og spansk, sier hun. Samtidig er det noen elever som ikke vet at de får dette ekstra stipendiet. De blir veldig overrasket og glade når de får vite det, forteller Anne. Videre spør vi om hvor godt fornøyd lærerne er med undervisningen i samisk Alise sier dette:

Det som er dårlig her på denne skolen er at samisktimene alltid blir lagt til slutt når alle de andre fagene er lagt. Samisk kommer alltid på slutten av skoledagen. Alle vet jo at på denne tiden av dagen er de fleste elevene slitne, trøtte og lite mottakelig for ny læring. De har brukt sin læringskapasitet på de andre fagene. Amen!

Anne svarer at det hun er mest fornøyd med, er at hun arbeider sammen med to andre lærere i faget. Tidligere har hun kun erfaring med å være eneste lærer i samisk på skolen. Aslaug legger til:

Jeg er mellomfornøyd, for jeg er ikke helt fornøyd med situasjonen. Organiseringen av den samiske opplæringen varierer for mye. Det er nesten som å spille bingo. Av og til er det veldig bra, andre ganger mindre bra. Jeg tenker at det verken er min eller mine kollegers skyld. Vi er blitt tre lærere med forskjellige spesialkompetanser, men skolen klarer ikke å ta min spesialkompetanse i bruk. Noen av oss har meget god litteratur – og boklig kompetanse. Andre er særdeles flinke både språklig og med rettskriving. En tredje behersker det grammatikalske særdeles godt. En måte som kan fremme en slik utvikling er at vi tar

prosjektorganisert undervisning som metode på alvor. Det vil også komme våre elever til nytte. Flere av våre andrespråkelever er både dyktige og flinke, og de fortjener å få møte dyktige spesialister på hvert sitt felt. Det vil også sikre vikarlærere hvis en av oss blir syke. De er allerede kjent med elevene i klassen.

Til samfunnsfaglærerne stilte vi det samme spørsmålet. Anders forklarer det slik:

Jeg har hele tiden bodd i Finnmark, og jeg mener at det viktigste er å gi de unge menneskene gode holdninger. Det har vært mange debatter og jeg mener at det er mye sårhet i etterkant av disse. Hvis vi kan skape forståelse for hverandre i den debatten, vil jeg si at det vil være positivt. Det er snakk om å utvikle toleranse, Vi har jo noen elever fra indre strøk, de er enslige i klassen eller ganske få. Mange av våre elever vil jeg vurdere som ganske rasistiske i forhold til det samiske. Det dukker opp mye "grums" i forhold til det samiske. Jeg stopper jo slike tendenser så raskt jeg kan, men de dukker utrolig fort opp når vi behandler samiske forhold. Da blir disse elevene fra vidda veldig forsagte og krymper sammen. Min oppgave som lærer blir da å ivareta disse elevenes behov. Dette gjelder spesielt innenfor yrkesfaglige klasser. Disse elevene synes derfor det er ganske tøft å drøfte samiske forhold. Jeg merker det spesielt godt på en samisk gutt. Det er en fin og høflig klasse til vanlig, men jeg la merke til at denne gutten satt i angst da vi drøftet den samiske kulturen. Ungdommene kjenner veldig lite til den historiske delen om samene, dessverre.

Vi spør også Anders om hvor godt fornøyd han er med LK06S og det samiske perspektivet? Slik forklarer Anders hvordan dette perspektivet blir ivaretatt på skolen:

Jeg synes ikke at det samiske perspektivet blir godt ivaretatt på denne skolen, med hensyn til tid og ressurser. Veldig ofte blir samiskundervisningen satt til slutt og sent på ettermiddagen. For mange elever må velge bort det samiske, det har jeg hørt helt konkret fra elevene. I forhold til det samiske innholdet i samfunnsfag, synes jeg at det er godt ivaretatt. Når vi arbeider med dette i samfunnsfaget, skjønner mange av elevene, ganske godt, forholdet mellom en minoritet og en majoritet i et samfunn, og hvordan man må fordele rettigheter. Hvordan skal samfunnet ellers kunne ivareta minoritetens behov?

Vi spør også rektor om det samme. Rektor svarer slik:

Jeg vet ikke om jeg kan si at det har vært mange endringer. Vi har jo fått mer fokus på lokale lærerplaner, men allerede under R-94 var skulle vi jo arbeide med dem, i hvert fall skulle vi ha fokus på den lokale vinklingen. Og som jeg har nevnt tidligere, det her med mer fokus på det samiske som er sterkere poengtert. Men, det har mer betydning for resten av landet, enn her hos oss. Vi har vi jo hatt dette fokuset på grunn av den lokale vinklingen også med R94.

Vi spør også om hvor godt fornøyd han er med LK06S, og om han oppfatter at situasjonen er blitt bedre eller dårligere for elever med samisk etter innføring av LK06S? Han svarer:

Det som er problemet her hos oss, er jo den måten vi organiserer undervisningen på, og at vi får en del timer lagt til ettermiddagen. Men, det er de samiske elevene jo ikke alene om. Det gjelder også andre fag. Vi har jo sett på om vi kan gjøre noen endringer her, men det at alle elevene skal kunne velge alle de andre programfagene og språkfagene som vi har. Selvsagt kunne vi samlet opplæringsaktivitetene mer, men den situasjonen hadde vi også under R94. Så jeg vet ikke om det har skjedd noen store endringer.

Hvilke utfordringer vil rektor peke på når det gjelder opplæringen i samisk i tiden framover?. Rektor gir dette svaret:

Tenker vi språkopplæringen først og fremst. De største utfordringer som jeg ser det, er det som kalles samisk andrespråk. Dette tilbudet søker alle typer elever, også en del elever som ikke kan samisk. Vi sliter rent faglig med å holde tilstrekkelig god progresjon i faget, for kravene i henhold kompetansemålene i læreplanene ligger langt høyere enn det som disse elevene har muligheter for å mestre. De har så svak språklig bakgrunn, og så lite samisk språklig miljø rundt seg. Slik at det kan sammenlignes med de andre fremmedspråkelevne. Noen elever har valgt dette tilbudet med liv og lyst og de er motivert å lære språket, andre fordi de må ha annet fremmedspråk,. Mange av dem er heller ikke spesielt glad i språk. Dette tror jeg er de største utfordringer for samiskelevne. For førstespråkelevne er situasjonen en helt annen. De er både språklig flinke og har et stort språklig miljø rundt seg.

Vi spurte også foreldrene om hva de mener om opplæringen og elevenes ferdigheter i samisk. Moren vi intervjuet svarte dette om opplæringen til sin datter: "Før, da hun var liten var hun veldig stolt av å ha lært samisk. Og hun kunne fortelle om det og snakke samisk hjemme, men det gjør hun aldri i dag. Så det snakkes lite samisk hjemme. Men hun fikk likevel karakteren

fem i samisk den her terminen”. Faren vi intervjuet sier dette om sin datters samiske kompetanse:

Jeg vil si at det er veldig begrenset. Når det gjelder språk, holder det ikke å lære det på skolen. Det må brukes jevnlig eller daglig. Hun kan nok noen ord, og kan utale noen korte setninger, men ikke slik at hun kan kommunisere ordentlig. Årsaken til dette er at det snakkes lite samisk hjemme. Av og til snakker hun med meg og med sin bestefar, og han elsker å snakke samisk med vår datter. Dette foregår jo også i perioder og alt for lite når det skjer. Dette er ikke nok til at det samiske språket setter seg. Her må nok jeg og mor skylda for dette. Her er det vi som har sviktet. Vi burde nok snakket mer samisk med henne.

Foreldrene forteller at samisk språk kun brukes når de besøker slektninger på indre strøk av Finnmark, og når det er marked i byen og folk kommer tilreisende fra områder innenfor det samiske forvaltningsområdet. Vi spør også foreldrene om hvor godt fornøyd de er med opplæringen i samisk? Er det noe de ville ha endret? Moren svarer dette: ”Det må altså være det her med opplæringen, at de må lære mer samisk. Det her med å skrive samisk. De må bli mer rustet for eksamen. Melding om eksamen kom jo som et sjokk for henne, det er visst noe nytt det her med eksamen i 3. klasse”. Faren vi intervjuet svarte at han ikke visste så mye om opplæringen, og han la til:

Jeg vet jo at de arbeider med grammatikk og med oversettelser og lignende og det har jeg fått vite gjennom arbeidet med leksehjelp. Jeg burde kanskje ha involvert meg mer, ha vært mer nyskjerrig og spurt min datter om dette. Men jeg kjenner jo til at læreren har vært for mye borte fra undervisningen, og det kan være viktig grunn til at de har hatt så lite variert undervisning. Hvis jeg fikk lov til å ønske, skulle jeg ønsket at de fikk mer praktisk språkopplæring på skolen, og ikke bare at de må holde på med papirarbeid, for samisk er jo et praktisk fag og ikke bare et teorifag. Det er jo viktig at de lærer å snakke samisk til daglig. Og ikke minst latt alle timene foregå på samisk, slik at elevene kan få brukt faget mer aktivt, spurt på samisk: Hva heter det ordet på samisk, og visa versa: Hva heter det samme ordet på norsk. På denne måten kunne de ha blitt tvunget til å snakke mer samisk, kort sagt mer daglig tale på samisk.

Begge foreldrene oppfatter at opplæringen i dag er dårligere enn den var for noen år siden, men som mor sa: ”Jeg vet ikke om det har noe med innføringen av reformen å gjøre at det her

med kulturen er kommet mer inn, istedenfor selve språkopplæringen. Og hvis det er slik, da lurer jeg på om eksamen vil foregå på norsk?”. Faren så det slik:

Jeg kjenner for lite til de endringer som har skjedd etter innføringen av LK06. Kanskje har skolen fått større frihet til å organisere opplæringen, friere valgmuligheter i forhold til arbeidsmetoder og til å bruke ulike læremidler. Kanskje har det blitt for mange valgmuligheter, man vet ikke hva en skal velge til slutt, det var enklere med L 97 og R94, da var flere ting forhåndsbestemt.

Helt til slutt i vårt intervju, tilføyer han dette:

Generelt er det viktig at lærerne stiller opp i sine timer. Veldig ofte har elevene i samisk en time om morgenen, og så timer helt på slutten av dagen. Så kommer ikke læreren til de timene som er på slutten av dagen. De har heller ikke alltid fått beskjed om det, selv om de har ventet på samisktimene hele dagen på skolen. Ungene begynner å nærme seg myndighetsalderen, men de er jo litt barn også. De kan ikke overlates til seg selv. Som foreldre ønsker vi å vite hvordan det går og hvordan de har det på skolen. Ja, vi kan spørre selv, men det er mye enklere for oss å få slike meldinger fra dem som har den faglige og daglige kontakten med elevene. Slik kunne jeg ønske at det ble bedre kommunikasjon mellom læreren og eleven, og mellom skolen og foreldrene, selv om vi som foreldre har et selvstendig ansvar i forhold til dette. Så til dette med tidspunktene for samisk opplæringen. Viktig å ikke bevisst legge opp til at samisk skal kollidere med kjernefagene, og så overlate valget til eleven og foreldrene. Ofte får man høre at skal du ha samisk må du velge det faget, fremfor andre viktige fag. På den måten legges skylda på faget samisk. Det synes jeg er horribelt og dårlig. I forhold til dette så synes jeg at skoleledelsen skal være tøffere og tørre å prioritere faget samisk på lik linje med de andre fagene. De må kunne legge samisktimene slik at det ikke skal gå ut over de andre viktige fagene.

Oppsummering av feltarbeidet i videregående skole i kommune utenfor samisk forvaltningsområde

Elevene som har samisk som førstespråk på denne skolen, vet at det har kommet en ny samisk læreplan. De har sett papiirutgaven på samisk språk, men sier de ikke finner den ikke på nettet.

Elevene forteller at skolen har problemer med å trekke samisk ordentlig inne i skoledagen. Opplæringen er delt, og lagt til ugunstige tidspunkter på dagen. Når lærerne er fraværende, har elevene for det meste fri fra undervisningen. Det settes ikke innvikarar, for vikarer finnes ikke. Elevene forteller at de som oftest har ”tradisjonell” skoleundervisning: Først tavla og gjennomgang av nytt lærestoff. Etterpå er det oppgaver og øvelser i arbeidsboka. Elevene ønsker mer sammenhengende undervisning i samisk, slik at de kan arbeide mer helhetlig med faget. Elevene opplever at samisk som språk og det samiske har lav status på skolen. Elevene ser på fremtiden for seg selv på to ulike måter: Enten vil de vende tilbake til de samiske røttene, eller reise lengst vekk – til Oslo eller til utlandet. Alle elevene har valgt å ha samisk selv, og de har valgt det fordi de har samisk som morsmål eller at de vil slippe sidemålet nynorsk. Elevene sier at opplæringen holder høy faglig kvalitet innholdsmessig, men strukturen og timeplanene er elendige. Elevene, med samisk som førstespråk, snakker ofte samisk seg i mellom i timene, i kantina og på skolen for øvrig. De snakker også samisk hjemme, for eksempel i Kautokeino der flere av elevene er flyttet fra.

Elevene som har samisk som andrespråk har en annen undervisningssituasjon. Også disse elevene forteller om filmfremvisninger, tavle- og grammatikkundervisning som vanligste arbeidsform. De kjenner litt til innholdet i LK06S, men for eksempel vet de ikke hvordan de blir vurdert, og hva som er vurderingskriteriene. Likevel er de stort sett fornøyde med den opplæringen de får. Noen elever har valgt samisk som andrespråk fordi de har ”noen i familien som snakker samisk”, og det kan være foreldre eller besteforeldre. Andre sier at de har valgt samisk for å slippe nynorsk, eller at det er lettere å komme inn på samisk kvote på Universitet i Tromsø. Elevene forteller at egne språkferdigheter varierer veldig, fra å kunne noen ord, til det å kunne presentere seg selv, vite hva ting heter, og til de som kan føre samtaler på samisk. Her ligger det store forskjeller i språknivå hos elever som tilhører samme gruppe/klasse i samisk.

Rektor forteller at den nye læreplanen var vanskelig å gripe an og forstå hvordan den skulle implementeres. Skolen kjørte seg inn i et blindspor i forhold til hvordan tolke læreplanverket fra Kunnskapsløftet til det å utvikle lokale læreplaner. Nå er det vurdering og vurderingsrutinene som er den styrende faktor i det lokale læreplanarbeidet, sier rektor. Rektor har ikke fått opplæring i LK06/LK06S av skoleeier, men har deltatt på faglige etterutdanningskurs regionalt. Rektor oppfatter at det ikke først og fremst er læreplaner som

endrer opplæringspraksis. Andre strukturelle forhold har mer å si, for eksempel tilstrekkelig med lærerkompetanse, lærertilgang, lærermobilitet. Det vil si, lærerne må godta å flytte der elevene er, for eksempel undervise både samisk som førstespråk og samisk som andrespråk.

Rektor sier at skolen ikke vil ta ansvar for formell kompetanseheving av lærere i samisk. Lærernes formelle videreutdanning må være frivillig og egeninitiert. Skolen støtter opp om dette ved å gi permisjon og fri vikar. Rektor sier at det på skolen er lite tverrfaglighet og lite samarbeid. Når det gjelder tilpasset opplæring i samisk språk, er det vanskelig å trekke noen slutninger ut fra det rektor sier, men rektor forteller at de ikke bruker 25 % -regelen i forhold til samiske elever, kun i forhold til fremmedspråklige elever. Det er lite medvirkning fra foreldre og lokalsamfunn i opplæringen i samisk. Rektor argumenterer med at det er vanskelig for "folk utenfra å mene noe om hva som skal gjøre faglig på skolen" (sitat). Rektor klager over læremiddelsituasjonen og på mangel på tilgjengelige kompetente lærere. Han sier at han selv ikke er aktiv pådriver i forhold til å få samiskopplæringen til å få en høyere status. En ny samisk læreplan, LK06S, har ikke endret fagets status på denne skole, sier han.

Lærerne som underviser i samisk som førstespråk, sier at det viktigste målet med LK06S er at elevene virkelig blir funksjonelle tospråklige samisk-norsk. De oppfatter at den viktigste endringen med LK06S er at det er mer fokus på kompetansemålene, nye vurderingsmåter og vurderingsrutiner. De har laget lokal læreplan i faget, men den finnes bare på intranettet på skolen. Lærerne, som rektor, betrakter de lokale læreplanene som midlertidige, rullerende planer. Lærerne, som vi intervjuet, er fornøyde med kompetansemålene, slik de er formulert i LK06S. En konkretisering av kompetansemålene diskuteres hovedsaklig gjennom det samarbeidet de har i det faglige nettverket på fylkesnivå, og av den enkelte lærer i direkte arbeid med "sine elever". Elever som går på studiespesialisering, idrettsfag eller musikk, dans og drama og som har samisk som førstespråk, blir samlet i en klasse/gruppe på denne skolen. Vi vet derimot ikke hvordan det organiseres på yrkesfag, fordi vi ikke traff lærere derfra. Ut fra det lærere og elever forteller, drives opplæring i samisk etter et "tradisjonelt" undervisningsmønster: Tavleundervisning, gruppearbeid, arbeidsoppgaver, og av og til film. Lærerne vurderer nye læremidler som veldig bra sammenlignet med tidligere tider og sammenlignet med samisk som andrespråk. Eneste innvendingen er at lærerne oppfatter at lærebøkene kan holde et for høyt nivå i samisk språkopplæring for noen elever.

Lærerne som underviser i samisk som andrespråk forteller at det viktigste med ny læreplan LK06S er basisferdighetene i språket og utvikling av identitet. Disse lærerne har laget lokale læreplaner, men planene er kun tilgjengelig på skolens intranett, ikke på skolens hjemmeside. Det har vært noe tverrfaglig samarbeid når de lokale læreplanene har blitt laget, noe uformelt samarbeid mellom norskfaget og samisk som andrespråk. Lærerne i samisk som andrespråk synes det er mye nytt med hensyn til planleggingsarbeidet i LK06S, og det har blitt noe lettere på grunn av tilgang på flere og bedre læremidler. Lærerne er fornøyd med læremidlene sett i forhold til det som har vært tidligere, men mindre fornøyd når de sammenligner seg med andre fag, for eksempel i norsk.

Samfunnsfaglærerne sier at det finnes lokale læreplaner i faget, men lærerne sier at de har liten nytte av disse. De oppfatter at kompetansemålene i læreplanen er konkrete nok i forhold til å vite hva elevene kan i faget, og hvordan de skal vurdere elevenes læring. Det er likevel vanskelig å få til elevmedvirkning i det daglige, og tilpasset opplæring er vanskelig å få vurdert, gjennom denne undersøkelsen. Det foregår lite samarbeid mellom fag og på tvers av fag. Det foregår noe samarbeid i et nettverk mellom lærere som underviser i samme fag på videregående skoler i Finnmark. Dessverre er ikke lærerne fra de statlige samiske videregående skolene med i dette nettverket. Lærerne oppfatter at lærerne i samfunnsfag har god formell kompetanse i faget, men, slik vi vurderer det driver også disse lærerne med såkalt ”tradisjonell” undervisning: En lærer – sin klasse. Læreplanen for faget samfunnsfaget beskriver kun noen få elementer av samisk kultur, og elevene sakker heller ikke samisk i disse timene, og får dermed ikke utvidet sitt samiske ordforråd.

Foreldrene vi intervjuet på denne skolen, kjente verken til skolens læreplaner, innhold, opplæringsprosesser eller vurderingsformer. Samarbeid mellom skole og hjem foregår ved at skolen tar kontakt med foreldrene og innkaller dem til et foreldremøte. Foreldrene ønsker mer samarbeid med skolen. De ønsker seg blant annet mer og bedre kontakt med faglærerne i samisk for å kunne hjelpe sine barn i språkopplæringen. Foreldrene sier at de aldri er blitt forespurt fra skolen om å bidra med faglig eller språklig støtte til beste for elevenes læring og utvikling i samisk.

Opplæring i samisk i en Østlandskommune

Innledning

”Oslo er den største samekommunen”. Dette er et uttrykk som mange kjenner igjen, og som mange sier seg enige i. Men, hvor synlig er det samiske i Oslo-området? Finnes det for eksempel mange elever som i dag får opplæring i og på samisk selv om språket fortsatt snakkes i familien og blant venner? Eller er det slik at sitatet ovenfor egentlig vitner om en mer skjult og kanskje ukjent identitet blant mange som bor i Oslo som har en samisk familieopprinnelse? (Østtveit, 2009).

I vårt feltarbeid, der vi utfører intervjuer med elever, deres foreldre, lærere og skoleledere om samisk opplæring etter den nye læreplanen Kunnskapsløftet i det nordsamiske området i Finnmark, ville vi legge en del av feltarbeidet til det såkalte ”sentrale Østlandsområdet” for å undersøke hvordan dagens opplæring i og på samisk foregår blant elever som har flyttet fra kommuner innenfor det samiske forvaltningsområdet og til Oslo og hovedstadsnære områder. Gjennom vår oversikt over elever som får opplæring i eller på samisk som Fylkesmannen i Finnmark har ansvar for (Utdanningsdirektøren i Finnmark, 2008), fant vi fram til en skolekrets der det var i alt 6 elever som får samisk opplæring. Vi kontaktet rektoren på en av skolene der, og spurte om de var villige til å delta i en undersøkelse vedrørende opplæring etter Kunnskapsløftet samisk (LK06S). Det var skolen interessert i. Tre av de seks elevene i denne skolekretsen gikk på denne ungdomsskolen. De tre øvrige gikk på en barneskole ca 500 meter unna.

Da vi hadde en samtale med rektor i forkant av intervjuene fikk vi vite at den skolen de tre elevene gikk på var en relativ ny ungdomsskole som ble åpnet for fem år siden. Den var bygget opp rundt en pedagogisk tenkning om aldersblanding og baser med grupper på tvers av 8., 9. og 10-klassinger. Hver base består av 80-90 elever med et team av lærere. Til sammen var det 325 elever på skolen og 26 hele lærerstillinger inkludert administrasjonsressursen. Med timelærere i små språkfag, lærere til grunnleggende norskopplæring og tospråklig fagopplæring teller personalet på skolen ca 35. De tre elevene som vi har intervjuet, gikk på samme base til daglig. Vi intervjuet i tillegg både deres basekoordinator/baseleder og den læreren som er ansvarlig for opplæring i samisk som er tilfellet for alle disse tre elevene. Med

utgangspunkt i hovedprosjektets problemstilling og vårt feltarbeids forskningsspørsmål var vi interessert i følgende hovedområder:

- *Hva skjer med elevenes samiske opplæring når de flytter fra opplæring innenfor et samisk forvaltningsområde med samisk som førstespråk til en kommune der de får opplæring i samisk som andrespråk?*
- *Hvordan organiserer og iverksetter kommuner og skoler utenfor de samiske forvaltningsområdene opplæringen etter LK06S når de har få elever i kommunen/skolekretsen?*
- *Hvordan oppfatter elevene at den opplæringen de får realiseres etter Kunnskapsløftet (LK06S)?*
- *Hvordan er læremiddelsituasjonen for disse elevene?*
- *Hvordan tenker de om seg selv og sin framtid som ungdommer med samiske familiebånd i et majoritetsspråklig norsk miljø?*

Utvalget av informanter

Etter å ha hatt kontakt med rektor ved skolen, sendte vi rektor, etter avtale, informasjon om prosjektet vårt, informasjon og samtykkeerklæringer utarbeidet til bruk ved intervju av elever, lærere og rektor og samtykkeerklæringer knyttet til elevintervjuene som rektor sendte hjem med elevene (på norsk og nordsamisk språk). Rektor sjekket også med foreldrene på telefon om samtykke til intervju kunne bli gitt.

De som ble intervjuet var: Lisa i 10.klasse, Per i 9.klasse og Ole i 10.klasse. Navnene er oppdiktet. Vi intervjuet også rektor, som har vært rektor på skolen side oppstarten 2004, og lærer som er leder ved basen og som hadde hatt Lisa på sin base siden hun begynte i 8.klasse for snart tre år siden, og som fikk Per og Ole på basen da de flyttet til skolekretsen sist høst. Siden han ikke gir disse tre elevene opplæring i samisk, avvek spørsmålene han fikk de som er utarbeidet i vedlagt intervjuguide for lærere. Spørsmålene til han gikk på mer den generelle opplæringen av elevene på basen for å finne ut av dette med aldersblandingens prinsipper og pedagogisk organisering av fag og grupper. Intervjuet var kort, og hans bidrag ble som et bakteppe for intervjuene med elevene som fant sted like etterpå.

Til slutt intervjuet vi lærer Britta som underviser elevene i samisk, som er ”reiselærer” fra en annen skole i nabokommunen.

Intervjuene ble fordelt på tre dager i januar 2009, og fant sted på ungdomsskolen og i de lokaler som brukes til undervisning for de tre ungdomsskoleelevene og som ligger utenfor den skolen de går på til daglig. Elevintervjuene ble foretatt som et gruppeintervju som varte 90 minutter, rektorintervjuet varte en klokke time, basekoordinatorintervjuet en halv time og intervjuet med lærer i samisk språk ble kombinert med observasjon av undervisningen. Vi var sammen med denne læreren i alt fire timer.

Samtaler med rektor

Vi hadde flere samtaler på rektor på telefon og på mail og som et sammenhengende intervju av ca en times varighet. På det første spørsmålet til rektor ville vi vite om når og av hvem han fikk informasjon om at Lisa, som begynte på skolen her i 8.klasse, hadde samisk bakgrunn? Rektor fortalte av Lisa kom fra en nærliggende barneskole og at det er organisert faste ”overføringsmøter” mellom barneskolen og ungdomsskolen der lærerne fra barneskolen formidler informasjon om elevene til den nye skolen elevene skal begynne på. Da ble det opplyst om at hun hadde samisk bakgrunn, men ”men at hun ikke brukte samisk som et daglig språk”. På spørsmål om hvorfor det ble gitt en slik opplysning, og om det hadde noen pedagogisk eller praktiske konsekvenser, svarte rektor at det bare ble sagt ”på linje med andre opplysninger om Lisa som læreren informerte om”. Da Lisa begynte på ungdomsskolen hadde hun ikke tidligere hatt opplæring i eller på samisk i skolesammenheng. Ønsket om samisk opplæring kom som et spørsmål fra foreldrene hennes da Per og Ole flyttet til samme nærmiljø og begynte på samme skole og base som Lisa sist høst. På spørsmål til rektor om det er en tilfeldighet at disse tre elevene ble plassert på samme base, svarer rektor de at det var en vurdering skolens ledelse gjorde ”fordi familiene kjente hverandre fra før”. Rektor sier at det er vanlig å plassere nye elever inn i de basene de eventuelt kjenner noen (Jfr. det pedagogiske prinsippet om ”søskengrupper” i barnehagen). Rektor sier at det primært ikke hadde noe med opplæringen i samisk å gjøre, da den er organisert utenfor basen.

Foreldrene til Per og Ole tok kontakt med rektor og skolen vinteren 2008, ca et halvt år før elevene skulle begynne på skolen. Per og hans familie kom da flyttende fra en by utenfor det samiske forvaltningsområdet i Nord-Norge og Per kom flyttende fra en kommune innenfor

det samiske forvaltningsområdet. Foreldrene tok altså kontakt med skolen før flytting, fordi de ville vite mer om hva skolen kunne tilby av opplæring generelt og av opplæring i og på samisk. Etter den første kontakten på e-post, kom de senere på besøk og hadde samtaler med rektor. Gjennom kommuneadministrasjon fikk rektor vite at det var Fylkesmannen i Finnmark som har oversikt over utflyttete elevers rettigheter innenfor samisk språkopplæring, og rektor tok derfor kontakt med navngitt saksbehandler på utdanningsdirektørens kontor. Deretter kontaktet rektor de skolene disse elevene kom fra for å høre hva slags undervisning de tidligere hadde hatt. To av de elevene som går på barneskolen i nærheten er Lisas, Pers og Olas småsøsken. Sammen med rektor på barneskolen planla rektor her den mulige samiske språkopplæringen, slik de sammen kunne organisere den for elevene i skolekretsen.

Foreldrene til alle de seks elevene var involverte i denne fasen, med ønsker om opplæring i samisk. For Lisa ønsket foreldrene at hun skulle få fjernundervisning i samisk via internett, kombinert med samiske språkbud/studieturer til samisk språkmiljø. Dette ble organisert fra høsten 2008, da Lisa startet opp i 10.klasse. For de fem øvrige elevene ble det bestemt at de skulle få opplæring i samisk som andrespråk i samlet gruppe en gang pr. uke. Derfor ble det lyst ut etter samisk språklærer til opplæringen sammen med fellesutlysningen som skolene hadde våren 2008. Ingen søkte på denne stillingen. Rektor var misfornøyd med dette, fordi gode intensjoner kunne fort bli resultatløse på grunn av lærermangel. Rektor ringte rundt, blant annet til foreldrene til elevene for å høre om de visste om noen lærere i samisk som ville ha deltidstilling for disse elevene. Av ulike årsaker kunne ingen av foreldrene påta seg denne opplæringen, så rektor ringte Norske Samers Riksforbund (NSR) avdeling Oslo/Akershus for å høre om de visste om noen lærere. Der fikk rektor navnet på en lærer i nabokommunen, og rektor klarte til slutt ”å overtale” henne, som han sa, til å ta en deltidstilling for disse elevene. Undervisningen startet opp for alle i september 2008.

Det dreier seg altså om opplæring i samisk som andrespråk for alle seks elevene, selv om noen av dem hadde hatt opplæring både i og på samisk tidligere, og har dermed norsk som andrespråk. På spørsmål til rektor om hva rektor oppfatter at dette dreier seg om i Kunnskapsløftet, svarer rektor at det omfatter ”opplæring i språket, det å lese, lære grammatikk og å kommunisere på samisk”. Siden opplæringen organiseres felles for barne- og ungdomsskoleelevene, ble de to rektorene enige om at opplæringen skulle finne sted på barneskolen og at rektor der skulle ha personalansvar for læreren som kom en gang hver uke. Opplæringen finner sted hver fredag, i to klokketimer mellom halv to og halv fire på

ettermiddagen. Hvilke lærebøker og andre læremidler de ulike elevene trenger, er overlatt til læreren i samisk. Hun fikk fullmakt til å kjøpe inn læremidler for til sammen kr. 10 000,- til disse elevene for skoleåret 2008/2009. Rektor oppfatter ikke at undervisning fredager etter skoletid er optimalt, og ønsker å organisere dette bedre for eleven/e som skal fortsette på hans skole til neste år.

Slik vi tolker og oppfatter opplæringen etter Kunnskapsløftet. ut fra det rektor og basekoordinator fortalte, hadde skolen liten kontakt med det som foregikk av opplæring i samisk. Basekoordinator fortalte om tre ungdomsskoleelever som fulgte opplæringen sammen med andre medelever i alle timer, fordi all opplæring i samisk foregikk utenom skoletid, både for Lisa, Per og Ole. I det daglige synliggjorde disse tre elevene ikke at de var samer, selv om ”de andre elevene vet om det” som basekoordinator fortalte. De brukte aldri studietid til å arbeide med opplæringen i samisk, og de snakker heller ikke samisk seg imellom på basen. Den eneste gangen det har vært aktuelt å trekke inn deres kunnskaper om samisk språk og kultur var da norskfaget hadde en tekst av sangeren, komponisten og tekstforfatteren Mari Boine i en av lærebøkene på samisk, og basekoordinator som også er norsklærer, spurte om Per kunne oversette teksten for de andre i gruppa. Det ville Per, og lærer oppfattet at ”de andre elevene satte pris på det”. Verken Lisa, Per eller Ole bruker kulturelle kjennetegn på det samiske i det daglige livet på skolen, verken klesdrakt eller andre artefakter.

Intervju med elevene

Vi møtte Lisa, Per og Ole på skolen en vanlig torsdag i slutten av januar 2009. Vi hadde gjort avtale med basekoordinator om at de skulle komme til helsesøster- og fysioterapirommet som var ledig den dagen. De kom da de var ferdig med første arbeidsøkt.

Det første vi snakket om var hvilket språk de til vanlig snakker eller kommuniserer på. Der svarte Lisa først: At de snakket bare norsk seg i mellom hjemme, da de hadde bodd her på Østlandet siden hun var to år. Lisa forteller at hun har blitt fortalt at hun snakket ”helt samisk” før de flyttet fra Finnmark, men at hun hadde glemt språket og føler nå at hun lærer språket på nytt, akkurat som et nytt fremmedspråk. Men det er ikke et fremmedspråk i Lisas familie, da mor snakker samisk med sine søsken og familie når de kommer på besøk. Lisa har en yngre søster på barneskolen i nærheten som er født etter at familien flyttet sørover, og hun har aldri lært språket før, bare sett og hørt samisk i familiesammenheng og på feriebesøk i Finnmark.

Lisas søster begynte også med samisk opplæring i fjor høst, da Ole og Per kom flyttende til skolekretsen.

Ole og Per flyttet sørover sist høst, og de flyttet til dette området på Østlandet fordi det blant annet var her de hadde familie: Lisas familie. På det tidspunktet kom Ole flyttende fra Finnmark. Han var oppvokst i en kommune innenfor det samiske forvaltningsområdet og hadde hatt både samisk som førstespråk og som første opplæringspråk. Ole presiserer at han tidligere, de ni første skoleårene, hadde opplæring i og på samisk. Likevel, det forekom ofte at fagopplæringen, for eksempel i matematikk, kunne forgå på norsk. Det kom helt an på hvilken lærer de hadde i faget, fortalte Ole. Han fortalte også at han opplevde at de skiftet lærere ofte på den skolen han gikk, ofte hvert år, så det hadde vært lite kontinuitet i hans opplæring på samisk. Nå har Ole samisk som andrespråk og norsk som førstespråk. Det trives han med, forteller han. Ole forteller også at han liker seg veldig godt på den skolen han går på nå, og har god kontakt både med lærere og medelever. Han forteller at han ikke trenger samisk så mye lenger fordi han bor her han bor, men han vil gjerne ”beholde språket” for å bruke det hjemme og snakke med familien sin. Ole har en yngre bror som går på mellomtrinnet på barneskolen, og han skal over på denne ungdomsskolen om et par år. Oles bror får opplæring i samisk sammen med Lisas yngre søster og broren til Per. Både Per og Lisa skal begynne på videregående neste år. De er litt usikre på hvilken studieretning de skal søke på, og særlig Lisa var opptatt av å kunne fortsette med samisk opplæring som 2.fremmedspråk, siden hun nettopp hadde startet med å revitalisere sitt samiske språk. For Ole var dette ikke viktig, han trodde han kunne språket så godt at han ville fortsette å bruke det, slik han gjør i dag.

Per, i 9.klasse, flyttet til Østlandet fra Tromsø, der han hadde bodd noen år etter at han flyttet dit fra Finnmark. Per hadde også hatt samisk som førstespråk både i familien og som opplæringspråk da han bodde i en kommune innenfor det samiske forvaltningsområdet. Per gikk over til samisk som 2.språk da han begynte på denne skolen sist høst. Det synes han også er OK, og han er veldig opptatt av det faglige miljøet han får ta del i på denne skolen han går på nå. Men han vil fortsette med samisk ut ungdomsskolen, og han var opptatt av innholdet i samisk språk som han fikk nå. Han skulle ønske den var bedre og ”mer moderne”. Ole ville gjerne ha lært mer om samisk historie, samfunnsforhold og politikk, så han kunne lære å kommunisere om dette til andre på samisk.

Som beskrevet, Lisa hadde primært fjernundervisning på nettet i sin opplæring på samisk, Ole og Petter blir undervist sammen med Lisas søster og sine egne småbrødre på den nærliggende barneskolen, under samme tak og av samme lærer. Lisa forteller at hun er fornøyd med nettopplæringen, men hun fortalte at hun hadde hatt lite utbytte av besøket i en samisk klasse i Finnmark som ble organisert for henne, for som hun selv sier: ”Jeg forsto alt for lite av det som foregikk der, og kunne ikke snakke med elevene”. Lisa understreket også at hun skulle ønske at hennes samiskopplæring kunne bli del av den opplæringen hun får til daglig. Slik organiseringen er nå, jobber hun på nettet før og etter skoletid, og den opplæringen hun får i samisk er på ingen måte integrert i den øvrige opplæringen hun får.

Ole og Per derimot er lite fornøyd med strukturen og innholdet i den opplæringen de får nå. Det er fem grunner til dette: 1) For det første handler det om tidspunktet: Etter skoletid på fredager fra halv to til halv fire på ettermiddagen. Ole, for eksempel, har kroppsøving rett før han skal til naboskolen og ha undervisning i samisk, og da er han alltid veldig sliten. 2) For det andre handler det om stedet: En barneskole et stykke unna å gå. 3) For det tredje handler det om å få opplæring sammen med yngre elever. 4) For det fjerde handler det om klasserommet som ikke er ”deres”, og dermed kan de ikke ha ”sine” ting framme der. Det må låses inn i et skap hver gang, og 5) For det femte handler det om innholdet i opplæringen: Den er ”for lett”, ”for kjedelig” og ”for gammeldags”, og ”vi kommer ikke framover”. Vi tolker at det siste Ole og Per fortalte her er som den alvorligste innvendingen mot den opplæringen de får nå. Det handler blant annet om lærebøkene de bruker, som de foreteller er beregnet på 5.klasse, og at mye av det samme blir gjentatt ”om igjen og om igjen”. Vi blir fortalt at de også bruker billedbøker som er beregnet på små barn, som stort sett handler om ”Ut-i-naturengreier” eller om ”folk som bor i lavvo”. De opplever også at opplæringen ofte blir overlatt til dem selv, med spørsmål fra læreren: ”Hva vil du lære i dag?”. Som oftest blir resultatet at de ”tar en bok og gjør noen oppgaver”, og det lærer de lite av, mener de. Noen ganger leser de en samisk tekst og øver på samiske gloser. Men det er som regel ord vi kan fra før, og det er mer beregnet på våre småbrødre, forteller de.

Både Lisa, Ole og Per savner bøker som er skrevet for moderne samiske ungdommer av sjangeren action eller fantasi. Per er opptatt av at flere bøker skulle vært oversatt til samisk som Harry Potter og lignende. ”Da ville det vært morsommere å lese samisk”, sier Per. Elevene er opptatt av å holde det samiske språket levende om ”moderne ting” som litteratur om teknologi, samfunnsliv, politikk, sang, musikk og rapp, og da gjelder det også nyhetene på

samisk som de som regel ser på hver kveld. Per stilte spørsmålet: ”Hvorfor ble ikke det amerikanske valget og Obama eller filmen om Max Manus snakket om på samisk TV?”. De oppfatter Áddasat som ”Reindriftnytt”, og er ganske skarpe i sin kritikk av samiske medier og aviser som kun er opptatt samer som reindriftsutøvere og ikke av moderne samer som bor andre steder i landet. Per ønsker seg flere filmer som er dubbet til samisk språk fra engelsk for eksempel. Elevene avslutter samtalen om opplæringen med et hjertesukk om at de skulle ønske at undervisningen i samisk var en del av den vanlige opplæringen de har, men de forstår hvor vanskelig det har vært å få tak i lærer og få i gang opplæring i samisk. Til sammen oppfatter de at det de leser og hører av samisk i opplæring i og utenfor skole ofte er for gammeldags. ”Vi må gå mer framover, ikke bakover”, konkluderer Per.

Det neste samtaletemaet vi hadde, handlet om å synliggjøre ”det samiske” i det miljøet de nå bor. Vi ville vite om de snakker samisk seg i mellom på skolen, går med kofte på skolen eller bruker artefakter eller attributter som synliggjør deres samiske familiebakgrunn. Det gjorde ingen av dem. For eksempel gikk ingen av dem med kofte på skolen i festlige anledninger som fester eller på ball. Men, alle tre bruker kofte ved høytidlige anledninger i familien, som for eksempel i konfirmasjon og bryllup. Per forteller at han får ny kofte nå i år til sin konfirmasjon, Ole og Lisa fikk kofte til konfirmasjonen i fjor. Det er familiemedlemmer nordpå som lager kofte til disse ungdommene. Lisa fikk bunad også til konfirmasjonen i fjor, bunad fra det stedet hennes far er fra. Så hun bruker begge deler.

Lisa og Ole foreller en historie om da de i fjor under konfirmasjonsfeiringen skulle et ærend til butikken og der gikk de begge i sine samiske kofter. I butikken traff de noen de kjente, og disse ble svært overrasket over det de så og de sa: ” Er dere samer?”. Det svarte de bekræftende på og de fikk svaret: ”Kult”. Senere har Ole fått samme spørsmålet på skolen, men han sier at han aldri har opplevd det som mobbing. Han får av og til ropt ”Hei, same” etter seg av kamerater og skolevenner på skolen, men han oppfatter ikke dette som vondt ment, mer som en anerkjennelse. Ole forteller om erting og mobbing av samer på andre steder han har bodd i Norge, men sier at det ikke er noe av det her. Det var flere konflikter der han bodde før i Finnmark, avslutter Ole.

Intervju med lærer i samisk

Britta er læreren som kommer fra nabokommunen og til skolen der Per, Ole og deres tre småsøsken får undervisning i samisk hver fredag. Britta forteller at hun tok lærerutdanning for 30 år siden, da hun flyttet fra en kommune innenfor det samiske forvaltningsområdet til Alta for å gå på lærerskolen. Dette var midt under "Altasaken"¹⁶, og det skjedde mye spennende i Alta på det tidspunktet, forteller Britta. Britta har vært lærer flere steder i nord etter fullført lærerutdanning, men flyttet ikke til Østlandsområdet før i 2002. Da begynte hun å arbeide med en "full samisk klasse", med opplæring både på og i samisk på en skole som hadde så mange elever at de kunne utgjøre en samlet gruppe. Etter hvert ble det omorganisering av samiskundervisningen, og dermed har hun flyttet til en annen skole og har undervisning der nå. Britta er tilsatt i 82,3 % stilling på den ene skolen og 17,7 % på den skolen der Per, Ole og deres søsken går. I tillegg har hun ansvar for Lisas nettbaserte opplæring. Britta har altså hatt lærerpraksis fra tre skoler i løpet av de siste sju årene, og hun har opplevd ulike kommuneadministrasjoner. I den første kommunen hun arbeidet opplevde hun at opplæringen i samisk ble "vanskeligere og vanskeligere for hvert år". Hun oppfatter at skoleadministrasjonen har lagt lokk på saken, at retten til opplæring ikke blir tatt høytidelig og at administrasjonen "ikke har greie på samisk undervisning". De sammenligner den samiske opplæringen med andre innvandrete minoriteter, forteller hun, og sier at mange uttrykker at den opplæringen de får i sitt morsmål "skulle vært strøket for lenge siden." De forstår ikke at dette er urbefolkningens rettigheter og obligatorisk, sier Britta, og det er et krav til skoleverket og en sterkere rett til opplæring på sitt eget språk enn andre såkalte minoriteter. Derfor har Britta knyttet kontakt og allianse med Sametingets administrasjon. Det er der hun får kunnskap om nye lærebøker fra, det Sametinget som informerer om rettigheter, antall timer og andre rammer for opplæringen. Britta sier at hun har merket at det er et annet klima for opplæring i samisk i den kommunen Lisa, Ole, Per og deres søsken går, og hun sier at hun har god kontakt med rektor og kollegaer på den skolen hun her arbeider, selv om hun er der bare hver fredag.

På spørsmål om hva hun opplever som den største forskjellen å arbeide etter L97S og LK06S, presiserer hun to forhold: 1) For det første er det positivt at alle elever i Norge nå skal lære om det samiske, slik det står i den norske versjonen av Kunnskapsløftet (LK06), og 2) Det står mer i Kunnskapsløftet LK06S om de ulike målene elevene skal oppnå i opplæring i samisk.

¹⁶ Saken som omhandlet kraftutbygging av Altaelva, neddemming av Maze-bygda og politisk diskusjon om samiske rettigheter.

Britta tar fra LK06S (i norsk språkutgave) og viser meg hvordan hun bruker planen direkte for å kartlegge de ulike elevenes nivå innen samisk språk. Det er i alt ti nivåer i språkopplæringen og hun synliggjør for meg hvordan hun har kartlagt de fem elevene hun underviser her, ved å synliggjøre notater i marginen med dato. Dette danner også grunnlag for å sette karakterer i samisk som 2.språk. Hun beklager og sier at hun kom litt sent i gang med denne kartleggingen i høst, og undervisningen startet heller ikke opp før i september. Dermed ble det ikke satt karakterer på Ole og Per til jul. Men, hun jobber nå for å sette karakter ved neste karakteroppgjør, noe som også inkluderer standpunkt karakter for Ole når han nå skal søke seg inn på videregående skole. Britta forteller at hun i løpet av våren både vil ta leseprøver, tester, gloseprøver og andre stikkprøver av elevenes kunnskaper i samisk som grunnlag for å sette karakter. Etter 1.mars vil hun begynne å bruke eksamensoppgaver for å teste elevene etter de krav som stilles ved utgangen av 10.klasse. Der vil LK06S være styrende for henne i forhold til det elevene skal kunne på ulike språknivå. ”Opplæringen må komme godt i gang først, vurderingen kommer etterpå”, sier Britta. Dessverre er det slik at Britta opplever at den skolen hun nå underviser Ole, Per og deres søsken på, både er dårlig utstyrt på biblioteket med bøker og at det er dårlig tilgang på internett. For eksempel må hennes elever gå til et eget PC-rom dersom de skal kunne bruke internett eller digitale hjelpemidler, og det synes Britta er vanskelig da hennes klasserom er i en annen bygning tvers over skoleplassen, og hun har ansvar for fem elever på ulike trinn samtidig. Det er vanskelig å differensiere og tilpasse opplæringen, avslutter Britta dette temaet.

Lærer Britta understreker betydningen av ”den samiske lærerens rolle” i forhold til både språk og kultur. Hun nevner tema som er viktige å formidle som læstadianismen, at Blacksheep vant junior melodi Grand Prix med ”Oro Jeska Beana”, om samiske kunstnere og samfunnsdebatt og doudji. Hun forteller at det er viktig at hun som lærer hele tiden bruker det samiske språket aktivt når hun henvender seg til elevene. For henne går opplæring i samisk som førstespråk og andrespråk om hverandre. Det er liten forskjell i den praktiske opplæringen, sier hun. Det er viktig å ”formidle seg selv”, ”fortelle om seg selv” og bruke seg selv som ”motivasjonskilde”, forteller hun, og understreker betydningen av å bruke gode samiske begreper i undervisningen. Hun skulle også ønske at det var et sted der hun kunne dra for å ”ta naturen inn i skolen” som hun sier det, et sted der det var en gamme eller lavvo som elevene også på denne skolen kunne bruke. Selv om hun ønsker å gjøre opplæringen så ”autentisk som mulig for elevene her”, forteller hun senere at det ikke er like lett å oversette direkte eller finne de riktige samiske ordene. Samisk språk er så konkret, sier hun og gir eksempel på språk

knyttet til tro og natur. Akademisk språk er vanskelig å uttrykke på samisk, derfor ”låner vi mange nye ord fra norsk språk”. Hun eksemplifiserer det for oss og elevene senere, da vi laget biddos sammen, ved å fortelle at saft heter ”safta” og salt heter ”salta” på samisk. Den kulturelle bakgrunnen for dette ble også en del av historien. Når Britta videre forteller at hun er opptatt av opplæring ut fra LTG-metoden¹⁷ observerer vi at det er akkurat det vi ser henne gjøre i praksis: Hun bruker konkreter og introduserer samiske gloser, og hun trekker inn kulturelle perspektiver på ordene dersom det er nødvendig. Hun vil at elevene skal lytte, og gjenta, særlig de lydene som ikke finnes parallelt i det norske alfabetet. Vi observerer henne i aktivitet med elevene og hun peker, spør og får elevene til å gjenta.

Akkurat den dagen vi intervjuet Britta hadde hun organisert aktiviteter knyttet til Samefolkets Dag 6. februar. Dette var både for å markere en viktig kulturell begivenhet, men også for å bruke undervisningen til å øve på aktiviteter som elevene skal fremføre den dagen, som dikt, sanger og sangleker.

På spørsmål fra oss om læremiddelsituasjonen knyttet til de elevene hun underviste her, trekker hun igjen fram den hjelpen og støtten hun har fått av Sametinget. Det finnes en bokhandel i Kautokeino som hun bestiller lærebøker fra. Dit ringer hun når hun vil ha tak i noe nytt, og derfra får hun bestillingslister. Britta viser eksempler på bøker hun bruker som heter ”Anin, Danin. Mu lohagirji” (Akka, Bakka... min lesebok) av Karen Inga Eira og Inger Ellen Gaup. Denne brukes for de tre elevene i barneskolen, forteller hun. Britta sier videre at hun har fullmakt til å kjøpe inn lærebøker på vegne av de to rektorene der hennes elever kommer fra, så det er helt opp til henne hva hun vil prioritere av utstyr og bøker innenfor den rammen hun har til disposisjon. Men, det er vanskelig å få tak i bøker og oppgavesett, forteller hun, så mye av det materiellet hun bruker for elevene her er ark og bøker som er ”tegnet, skrevet og kopiert”. Hun sier det slik: ”Jeg lager egentlig veldig mye sjøl. Jeg har egentlig gitt opp, jeg, når det gjelder samiske læremidler. Dette har fulgt meg så lenge jeg har vært lærer”. For Britta som lærer, forteller hun, står alltid elevene i sentrum, og det er viktigst. Derfor har hun ennå ikke møtt alle foreldrene til de elevene hun har, og hun har heller ikke diskutert den konkrete opplæringen de får med dem. Men, hun ønsker å bli kjent med dem etter hvert, og tror kanskje at de møtes på Samefolkets dag.

¹⁷ ”LTG betyr læring på talets grunn. Ulrika Leimar fra Sverige introduserte denne leseopplæringsmetoden på 1980-tallet.

Når Britta avslutningsvis skal fortelle om noe hun ønsker for framtiden, kommer hun igjen inn på kunnskapsnivået som andre lærere har om samer og det samiske. Hun skulle ønske at alle lærere i de kommunene hun jobber får kurs om samiske forhold og retten til opplæring på sitt eget språk. Hun sier at hun har foreslått dette flere ganger, men at hun nesten har gitt opp over skoleetaten i den kommunen hun har arbeidet i siden 2002. Hun har større håp for at det kan skje noe i den kommunen der Lisa, Per, Ole og deres søsken går. Det andre hun er opptatt av er at alle elever som har opplæring i samisk i barneskolen fortsetter med opplæringen over i videregående. For seg selv som lærer skulle hun ønske at hun i framtiden fikk gode arbeidsforhold på de skolene hun arbeider og at det samiske blir synliggjort på de skolene gjennom egne klasserom og en undervisning som er ikke er lagt på timeplanen når alle andre elever og lærere har gått hjem for helga. Opplæringen for disse elevene i samisk skal betraktes som en naturlig del av hele opplæringen som samiske elever får, avslutter hun.

Oppsummering av opplæring etter LK06S på Østlandet

Opplæringen til de elevene som vi intervjuet i en av Oslos nabokommuner, må vurderes i lys av at det var første året denne opplæringen fant sted. Som både elever, lærere og rektor uttalte, var samtlige positive til *at* opplæringen fant sted, men elevene på ungdomstrinnet var misfornøyde med opplæringens innhold. De ønsket at innhold i opplæringen tematisk skulle dreie seg om samer i moderne tid, ikke dvele så mye med ”reindriftsamenes historie og liv”. Det svake punktet i opplæringen, slik alle parter vurderte det, var at all undervisning i samisk var lagt til et sted utenfor ungdomsskolen og utenfor elevenes ordinære timeplan. Den læreren som underviste i samisk hadde kun en liten deltidsstilling i arbeid med de seks elevene i kommunen, og det var utilfredsstillende med mye reising og undervisning som var lagt til fredag ettermiddag. Læreren var godt oppdatert på LK06S, og brukte læreplanen aktivt i vurdering av elevenes kompetanse i samisk. Hun var derimot ikke tilfreds med lærebøker og læremidler. Det var mangelvare og vanskelig å få tak i. Hun syntes også at hun manglet støtte og forståelse av sitt arbeid i den kommunen hun hadde hovedstilling.

Konklusjon på feltarbeidet

Etter å ha vært ute i feltarbeid på fem skoler og intervjuet rektorer, lærere, elever og foreldre, vil vi starte med å oppsummere at det var mange flere sammenfallende synspunkter på opplæring i samisk fra de ulike informantgruppene, enn vi hadde forventet. Selv om feltarbeidet har foregått i flere kommuner, nord og sør i landet innenfor det nordsamiske språkområdet, både innenfor og utenfor samisk forvaltningsområde, og langs hele grunnopplæringen, har rektorer, foreldre, lærere og elever vi intervjuet mange sammenfallende synspunkter og konklusjoner. Blant annet klager både rektorer og lærere på at de ikke har fått opplæring i den samiske læreplanen. De savner kurs i LK06S, sier de. Indirekte får vi da vite at både skoleledere og lærere betrakter kompetanseutvikling og organisasjonslæring som noe som skal bli tilført dem ”utenfra”. Dette vurderer vi som det motsatte av prinsippet om *lærende organisasjoner* som reformen Kunnskapsløftet er tuftet på (Kvalitetsutvalgets innstilling). I en lærende organisasjon vil utviklingen komme ”innenfra”, gjennom diskusjoner, utviklingsarbeid, foretatte endringer gjennom veiledning. Den formen for kompetanseutvikling, fikk vi ingen informasjon om i vårt feltarbeid.

Ut fra det vi er blitt fortalt oppfatter vi at opplæring i samisk har lav status generelt fra kommunepolitikere, næringsliv, skoleeiere og skoleledelsens side, men noen få entusiastiske lærere arbeider jevnt og trutt for å gi elever den opplæringen de har rett til. Dette vurderer vi som et sårbart system. Opplæringen blir ikke sett på som et felles ansvar mellom skoleeier, skoleledere og lærere. Hver lærer i samisk må sørge for at målene i læreplan LK06S nås på best mulig måte. Dette innebærer blant annet at mange lærere har tung arbeidsbyrde med å utvikle planer og læremidler selv. Ofte finnes det kun en eller ganske få lærere på skolen med samisk som ansvarsområde. Her er det er liten forskjell mellom grunnskolen og videregående opplæring, og mellom samisk som førstespråk og som andrespråk, innenfor eller utenfor det samiske forvaltningsområdet.

I en kommune, utenfor det samiske forvaltningsområdet, ble vi fortalt at skoleeier hadde nedsatt en plangruppe som hadde fått ansvar for å utvikle lokale lærerplaner for opplæringen i samisk, og ansvar for hvordan LK06S skulle fortolkes og forstås. Plangruppa besto av de lærerne som underviste i samisk i kommunen. En av disse lærerne intervjuet vi. Hun fortalte

at hun hadde fått god innsikt i LK06S gjennom dette arbeidet, en kunnskap hun kunne bruke videre som lærer på sin skole. Samtidig hadde dette ført til at verken skoleadministrasjon eller andre lærere brydde seg særlig om den samiske læreplanen. Konsekvensene var at opplæring i samisk ikke ble oppfattet som et felles anliggende på skolene. Noen få lærere visste mye om samisk opplæring, men opplæringen ble ikke inkludert i hele skolens virksomhet, og det var lite samarbeid, for eksempel om den første leseopplæringen.

I alle de tre kommunene vi hadde vårt feltarbeid, fikk vi vite at det var vanskelig å få tak i kompetente lærere i samisk, og vikarer med samisk kompetanse var umulige å få tak i. I vår undersøkelse har vi fått vite at de mest kompetente av lærerne ofte hentes ut til andre oppgaver; til oppdrag i departementet, Utdanningsdirektoratet, til universitet - og høgskolesektoren og til oppgaver med å forfatte samiske lærebøker. Derfor er det mer gjennomtrekk av lærere enn vanlig, og kompetente vikarer er nesten umulig å få tak i. Det innebærer at mange elever mister den opplæringen de har krav på, kontinuiteten i opplæringen blir dårligere, og språklig progresjon i faget stagnerer.

Undervisningens innhold og arbeidsmåter i faget samisk har ikke endret seg etter innføring av LK06S, verken i grunnskolen eller i videregående opplæring. Elevene forteller om det vi vil kalle for en "tradisjonell undervisning" med mye bruk av tavleundervisning med etterfølgende selvstendig arbeid i arbeidsbøker og på ark. Gruppearbeid er også vanlig. Det kan se ut som om det også er utstrakt bruk av film i undervisningen i samisk. Dette er ofte film om samisk liv og virke, eller om urfolk i andre land. Vi har ikke klart å spore hvordan tilpasset opplæring, i innhold og arbeidsformer, praktiseres. Lærerne forteller om differensiert opplæring i samisk språk som tilpasset opplæring, samtidig har vi av elevene fått vite at det foregår lite elevmedvirkning i faget samisk og samfunnsfag som vi har undersøkt. Ut over dette, har vi fått lite informasjon om hvordan tilpasset opplæring foregår. Derfor trekker vi den konklusjonen at tilpasset opplæring etter LK06S drives i snever betydning av begrepet (jf. Bachmann & Haug, 2006), der tilpasset opplæring kun knyttes til differensiering i innhold. Vi har fått vite mye om hvor lite elevene medvirker i planlegging og vurdering av egen opplæring. Det er også lite samarbeid med foreldrene generelt om opplæringen i samisk. Samarbeid med lokalmiljøet er helt fraværende. Dette er vurdert i lys av Prinsipp for opplæringa", knyttet til LK06S.

Det er vanskeligere å trekke bastante konklusjoner om læremiddelsituasjonen på generelt grunnlag. Noen lærere sier at det finnes godt med lærebøker til opplæringen i samisk, men mange elever og deres foreldre forteller at det er mangel på læremiddel og bøker, og at det brukes mye løse ark, mapper og permer, i stedet for lesebøker og arbeidsbøker. Lærere og skoleledere som forteller at læremiddelsituasjonen er relativ god, sier at den likevel ikke er så god som den er innenfor norskspråklige læremidler. Om det finnes lærebøker i et fag eller et område, finnes ingen valgmuligheter. Det finnes bare et forlag og en bok i faget samisk, til forskjell fra det utbudet av bøker som finnes på norsk i alle fag fra flere forlag. Foreldrene tekker spesielt fram dette med lærebøker i faget for å kunne følge med og spore progresjonen i faget. Vi er blitt fortalt at det er mye vanskeligere å få kontinuitet med løse ark som settes i en perm eller legges i en mappe. Vår konklusjon er at læremiddelsituasjonen er best innenfor samisk som førstespråk, dårligere innenfor samisk som andre språk og elendig innenfor lavere nivå av språkopplæring. Her gjenstår det ennå mye utviklingsarbeid.

En annen ting vi også ble fortalt, var at elever ofte velger å lese romaner og noveller på norsk, når disse finnes både på norsk og oversatt til samisk. Dette gjelder som oftest når en elev skal lære om sjangere innenfor litterære verk i faget samisk. Da var det for eksempel bokens innhold som var fokus i opplæringen. Da var det enklere å lese boka på norsk, fikk vi vite av lærere. Samtidig mister elevene mulighetene til å utvikle et samisk fagspråk innenfor samisk skjønnlitterært språk, og det samiske språket vil på sikt bli fattigere på dette området.

Gjennom våre intervjuer har vi også spurt elever, foreldre, lærere og skoleledere om status på samisk språkopplæring i dag, og kontinuitet i språkopplæringen. Elever har for eksempel fortalt om at de ser fram til videregående fordi de tror ”alt blir bedre der”, mens foreldre har fortalt at det var bra at grunnlaget for samisk språk var lagt i grunnskolen, for opplæringen i videregående skole (her i samisk som andrespråk) ikke var bra. Kvaliteten på opplæringen er vanskelig å vurdere ut fra faste kriterier. Kvalitet oppleves som god eller dårlig. Det vi også har fått vite, er at det er lite opplæring på samisk i andre fag enn i samisk språk, både innenfor og utenfor det samiske forvaltningsområdet. Tilstanden er noe bedre innenfor samisk forvaltningsområde, der opplæringen ideelt sett, i hele grunnopplæringen, skulle foregå på samisk. Men, vi har fått vite at det gjør den ikke i praksis. Det er et ønske at alle faglærere skal kunne samisk og kunne undervise på samisk når de arbeider innenfor samisk forvaltningsområde, men det er ikke et kompetansekrav (jf. kompetanseforskriftene). Derfor lider også samiske elever, både i grunnskolen og i videregående skole innenfor det samiske

forvaltningsområdet, av at opplæringen i mange fag foregår på norsk. Av dette blir det et fattigere språkmiljø for samiske elever, og mange går over til å snakke norsk i timene med både medelever og med lærere. Dette problemet er også knyttet til såkalte *sammenholdte klasser* i ulike fag. Er det en elev i slike klasser som der snakker kun norsk, foregår all opplæring i faget på norsk. Forskjellen mellom de som tar samisk som førstespråk og som andrespråk blir stadig mindre i praksis. Forskjellene vi har funnet ut i denne undersøkelsen er at det er ikke særlig mer enn språknivået i opplæringen i samisk som skiller. Resten av opplæringen foregår jo på norsk likevel. Mangel på språklige impulser i skolen kan på sikt føre til utarming av begreper og forståelse av kulturelle språklige fenomen.

Vår konklusjon er: Ny læreplan, ingen nytte? Det vi har fått vite gjennom alle våre intervjuer, er at LK06S ikke har satt særlige spor etter seg. Det er så mange store problemer knyttet til samisk opplæring generelt, at selve læreplanen som instruks ikke synliggjøres i våre informanternes svar. Det lille vi har kunnet spore i praktisk handling er noen få lærere som forteller om nye vurderingsrutiner og elevsamtaler og om endringer i innholdet i faget samisk. Tidligere var det mer vekt på grammatikk, og opplæring i språklig intonasjon, har vi blitt fortalt. Nå oppfattes faget samisk mer som et språk- og kulturfag., Skolelederne etterlyser støtte fra foreldre, næringsliv og lokalpolitikere i forhold til fremtiden for opplæring i samisk. Det meste av implementeringen av LK06S har vært overlatt til skolenivået og den enkelte lærer.

Referanser

- Bachmann , K & Haug, P (2006): *Forskning om tilpasset opplæring*. Rapport nr. 62/2006 fra Møreforskning/Høgskulen i Volda; Volda
- Blossing, U, Hagen, A & Nyen, T (2010): *Kunnskapsløftet: Fra ord til handling: Sluttrapport fra evalueringen av et statlig program for skoleutvikling*. Rapport 2010:1 fra FAFO; Oslo
- Bruner, J (1997): *Utdanningskultur og læring*. Ad Notam Gyldendal; Oslo.
- Engelsen, Britt Ulstrup (2008): *Kunnskapsløftet: Sentrale styringssignaler og lokale strategidokumenter*. Rapport 1 fra forskningsprosjektet Analyse av reformen Kunnskapsløftet (ARK). Pedagogisk Forskningsinstitutt; Oslo
- Germeten, S (2005): *Å gripe og begripe klasserommet*. Artikkel i tidsskriftet Bedre Skole nr. 4/2005. Utgitt av Utdanningsforbundet; Oslo
- Germeten, S (red) (2009): *Kunnskapsløfte t- fra lærerplan til læreres praksis*. Artikkelsamling i prosjektet TOPFAG. Forskningsserien nr. 7/2009. Eureka Forlag; Tromsø
- Goodlad, J I (1986): *The Scope of the Curriculum Field*. I Gundem, B. B.(red): *Om læreplanpraksis og læreplanteori*. Rapport fra Pedagogisk Forskningsinstitutt; Universitetet i Oslo.
- Johannesen, A & Tufte, P. A (2002): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt Forlag; Oslo
- Robson, C (2002): *Real World Research*. Second Edition. Blackwell Publishing; Oxford UK
- Solstad, K. J.(red). (2009): *Samiskopplæring under LK06-samisk. Analyse av læreplan og tidlige tiltak for implementering*. NF-rapport nr. 3/2009. Nordlandsforskning; Bodø
- Solstad, K. J. (red) (2010): *Fra plan til praksis*. NF-rapport 6/2010. Nordlandsforskning; Bodø.
- Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004): *Kultur for læring*. Utdanningsdepartementet; Oslo
- Utdanningsdirektoratet /Kunnskapsdepartementet/Sámediggi (2008): *Læreplanverket for Kunnskapsløftet samisk*. Interface Media; Oslo
- Utdanningsdirektoratet (2009): *Veiledningshefte i lokalt læreplanarbeid*
- Østtveit, K (2009): *Skammen ut av skapet*. Artikkel i Aftenpostens A-magasin 23.januar 2009.

Vedlegg 1

Temaer for intervjuguiden. Ikke alle informanter fikk alle spørsmålene.

- For lærere og rektor: Lærerutdanning når? Alder? kjønn? Tid på denne skolen? Tidligere lærererfaringer? Hvilke fag underviser du i? Lærers kompetanse innenfor samisk opplæring?. For elever: Alder? Klasse? Hvor lenge har du hatt opplæring i samisk? Førstespråk eller andrespråk? For foreldre: Hvor mange barn er du forelder til? Hvor mange er på skolen? Alder? Klasse?
- Hva anser du som viktige mål i fagene: samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og samfunnsfag samisk? Hvilket innhold er viktig? Hvilke arbeidsformer? Og vurderingsformer i de ulike fagene?
- Hvordan arbeides det med de grunnleggende ferdighetene i de samme fagene?
- Hvordan operasjonaliseres kompetansemålene i fagene, og hvordan utvikles det kjennetegn for vurdering?
- Hvordan organiseres undervisningen på denne skolen? Tid: Bolker eller timer? Sted: Baser eller klasserom? Organiserte grupper: Klasser/aldersblanding? Annet?
- Læremiddelsituasjonen i de ulike fagene: Hvilke finnes er tilgjengelig? Hvilke savnes? Andre læremidler som brukes? PC og databruk?
- Har du fått noen form for etterutdanning eller kompetanseheving i forbindelse med LK06S? I tilfelle ja: Hva? Innhold? Hvem sto for etterutdanningen? Andre kompetansehevingstilbud for lærere? Nettverk og samarbeid med andre skoler innenfor samisk undervisning?.
- Har dere utviklet lokal læreplan for samiskopplæringen på denne skolen? Hvordan foregår de lokale læreplanprosesser på skolen? Hvem deltar ? Hvordan arbeider dere?
- Tilrettelegges det for elevmedvirkning(i forhold til hva? Vær konkret) ved skolen? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hva oppfatter du at tilpasset opplæring er? Hvordan planlegges og tilrettelegges det for å sikre tilpasset opplæring?
- Har LK06-S ført til endring i det lokale læreplanarbeidet?
- Har LK06S ført til endringer i innholdet de enkelte fagene (nevnt ovenfor)?
- Har LK06-S ført til endring av arbeidsmåter i undervisningen?
- Har LK06-S ført til endring i vurderingsarbeidet?

- Hvilke former for foreldresamarbeid praktiserer dere ? Har foreldrene påvirkningsmuligheter i de ulike fagene og på innholdet i fagene?
- Hva anser du som det viktigste å fokusere på når det gjelder samiskopplæringen i fremtiden?